

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
“การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ชี 95
ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1”

โดย
นายสุรินทร์ ทรัพย์สกุล
นายสำเร็จ หมั่นยงค์
และทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95
ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1”

คณะผู้จัดทำ

นายสุรินทร์ ทรัพย์สกุล

นายสำเร็จ หมั่นยงค์

และทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น

กันยายน 2551

บอกเล่าที่มาและความเป็นไปของงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น

การทำงานบริหารจัดการน้ำกับงานชลประทานอยู่ด้วยกันมาตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ชลประทานส่วนใหญ่จะทำงานทุ่มเทกับเป้าหมายที่องค์กรหรือตนเองวางไว้ ซึ่งต้องการตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและทำนาเป็นอาชีพหลัก มีโอกาสพบปะหรือเป็นครั้งคราวเมื่อมีภารกิจต้องร่วมมืออย่างเป็นทางการ ทำให้เจ้าหน้าที่ชลประทานมีความเข้าใจไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ใช้น้ำเกิดความเข้มแข็ง จึงเกิดความต้องการหาแนวทางที่จะรู้วาทังกลุ่มผู้ใช้น้ำมีวิธีการจัดการน้ำให้เหมาะสมเพื่อประกอบอาชีพของตนเองอย่างไร ซึ่งที่ผ่านมาทางชลประทานได้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ด้วยการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นฐาน กลุ่มบริหารการใช้น้ำ แต่มักพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ได้มีกิจกรรมในกลุ่มที่จริงจังและต่อเนื่อง เป็นเพียงกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีจากการจัดตั้ง อาจไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือไม่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงให้ควบคู่ไปกับวิถีชีวิตการเกษตร

จากบทเรียนที่ผ่านมาทำให้ทางชลประทานแสวงหาวิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างแท้จริง จนมาถึงโอกาสที่ทางสถาบันพัฒนาการชลประทาน (สพช.) ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นำโครงการ **“งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”** มาทดลองใช้กับโครงการชลประทานต่าง ๆ ทางโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบั่ว จึงได้เสนอขออนำกระบวนการ **“วิจัยเพื่อท้องถิ่น”** มาทดลองใช้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองส่งน้ำ ชี 95 บ้านใหม่ หมู่ที่ 6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2548

บทเรียนแรกของงาน **“วิจัยเพื่อท้องถิ่น”** กับงานชลประทาน เราได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำคลอง ชี 95 เจ้าหน้าที่ชลประทานท่าบั่ว คณะของสถาบันพัฒนาการชลประทาน (สพช.) โดยมีเจ้าหน้าที่สำนักงาน สกว.ภาคเหนือ เป็นพี่เลี้ยง ความรู้แรกคืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เน้นกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์การวิจัย ทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านใหม่คลองชี 95 รู้สึกว่าสามารถปรับการทำงานให้เข้ากับสถานการณ์ของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ตลอดเวลา การทำงานจึงเริ่มขึ้นจากหาแกนนำของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่จะขับเคลื่อนกระบวนการ โดยมีผู้นำระยะเริ่มต้น 3 คน คือ ลุงสำเริง หมื่นยงค์ ลุงเอี่ยม อยู่รอด พี่กิติ ยงยี แต่ระยะต่อมาก็สามารถหาแกนนำเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ 19 คน ร่วมกับชลประทานท่าบั่วอีก 10 คน รวมทั้งหมด 29 คน ก่อตั้งทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่นพร้อมเดินทางตามกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไป

เดือน พฤษภาคม 2549 การเดินทางสู่กระบวนการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นจึงได้เริ่ม โดยตั้งคำถามแรกว่า **“จะวิจัยเรื่องอะไร”** เป็นการค้นหาโจทย์วิจัยกับชาวบ้าน หมู่ที่ 6 และ

หมู่บ้านใกล้เคียงอย่างหมู่ที่ 3 ต.วัดขวาง ที่ใช้น้ำร่วมกันจากคลองส่งน้ำซี 95 ทุกคนร่วมกันเรียนรู้กับกระบวนการใหม่นี้ จากไม่รู้อะไรเลย ings จะทำอะไรต่อ เป็นคำถามกลับมาให้ทีมวิจัยช่วยกันขบคิดอยู่ตลอดเวลา จึงได้โจทย์วิจัยมาให้เลือก 3 ประเด็น คือ “ น้ำ ” “ นา ” “ หนี้ ” จากการศึกษาบทเรียนของชุมชนวิจัยต่าง ๆ ที่มีประเด็นปัญหาแตกต่างกัน ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดในทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น กระบวนการวิจัยได้สอนให้ทุกคนใช้เหตุใช้ผลผ่านเวทีชาวบ้านที่จัดขึ้นเป็นประจำ ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านใหม่ เดือนละประมาณ 2 ครั้ง จึงตกลงกันได้ว่า ทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นจะวิจัยเรื่อง “ น้ำ ” ก่อน เพราะถ้าน้ำดี การทำนาก็จะดีตาม แล้วพอมีรายได้ดี ก็ส่งผลให้แก้ไขปัญหานี้สินได้นั่นเอง การเดินทางช่วงแรกที่เรียกว่า “ พัฒนาโจทย์วิจัย ” มาถึงเดือน พฤษภาคม 2550 ผ่านการเรียนรู้อย่างเข้มข้นมา 1 ปีเต็ม ทั้งทีมวิจัยฯ จึงขอเรียกชื่อทีมตัวเองว่า “ ชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่แก้ไขเรื่องน้ำ (ชปท.) ” โดยมีฉายาว่า “ ขบวนการหวานเย็น สู้ความยั่งยืน ” เป็นการบอกลักษณะ เป้าหมาย ของการทำงานและเป็นกำลังใจให้ทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นบ้านใหม่ที่จะเดินทางต่อไป เมื่อคนพร้อม เป้าหมายพร้อม จึงได้เสนอขอรับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้ชื่อโครงการ “ การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำ คลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1 ” ระยะเวลาดำเนินการ เริ่มวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2550

ขบวนการหวานเย็น โดยการขับเคลื่อนของทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เริ่มจากทบทวนเหตุการณ์ในอดีต บริบทปัจจุบัน ค้นหาความต้องการปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญห ผ่านทางเวทีพูดคุย การลงมือเขียน การสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถาม การเดินสำรวจพื้นที่จริง การร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปบทเรียนหาข้อดี หาข้อผิดพลาดหาทางแก้ไข การวางแผนเวทีการผลักดันเปลี่ยนเป็นผู้นำเวที การปรับปรุงกระบวนการ และการลงมือปฏิบัติแก้ปัญหในพื้นที่ โดยชักชวนทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น โดยทีมวิจัยทุกคนต้องย่ำกับตนเองและเผยแพร่แนวคิดอยู่เสมอว่า ปัญหาของชุมชนทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของทีมวิจัยฯแต่ฝ่ายเดียว ที่สำคัญอย่าตกร่องเดิมที่รอให้คนอื่นมาช่วยเหลือแต่เพียงอย่างเดียว

ผลจากการกระบวนการวิจัยเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด กับกลุ่มผู้ใช้น้ำคลอง ซี 95 ในระยะเริ่มแรก นี้คือ

1. กลุ่มผู้ใช้น้ำรอบรู้ปัญหาครอบคลุมทั้ง แยกส่งน้ำ(แยกส่งน้ำคือพื้นที่เพาะปลูกที่รับน้ำจากท่อส่งน้ำชลประทานร่วมกัน) และ ระบบคลองส่งน้ำมากขึ้น

2. กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจเพื่อน ๆ ในกลุ่มมากขึ้น
3. กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยกันในการใช้น้ำและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้น้ำไม่ให้เกิดผลกระทบต่อคนอื่น หรือน้อยลง
4. กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามาร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขปัญหาทันที เมื่อได้วิธีแก้ที่สามารถดำเนินการได้เอง เช่น การลงแรงถางหญ้าในคลอง คูส่งน้ำ หรือการจ้างรถขุดมาขุดลอกคูส่ง-คูระบายน้ำ ที่ตื้นเขิน โดยการเฉลี่ยค่าใช้จ่ายตามจำนวนพื้นที่นา
5. กลุ่มผู้ใช้น้ำเริ่มมีความเข้าใจกระบวนการวิจัยและทีมวิจัยมากขึ้น

จากผลของการทำงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น ทางทีมวิจัยฯ ได้ใช้เครื่องมือวิจัยที่ได้รับการถ่ายทอดจากพี่เลี้ยง สพข. และสกว. เช่น การใช้วงสนทนาในการเล่าประสบการณ์ชีวิตในอดีต การเลี้ยงลูกหลาน การทำมาหากิน การเดินทางไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน ความประทับใจในวิถีชีวิต ประเพณีการทำนา ซึ่งทำให้ทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นกับชาวบ้านรู้สึกถึงความ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความผูกพันของอดีตและปัจจุบัน ทางทีมวิจัยฯ นำเครื่องมือที่เรียกว่า “แผนที่ทำมือ” มาใช้โดยไม่ต้องร่ำเรียนมาจากที่ไหน เพราะไม่มีความรู้หนังสือ จึงใช้สื่อสาร ด้วยรูปภาพ กลายมาเป็นแผนที่แจกส่งน้ำ ทั้ง 9 แยก ฝัมือชาวบ้านที่สามารถเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นแผ่นดินแผ่นนี้ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของสายน้ำ ฝืนนา และผู้คน แทนตัวอักษร ที่เกินจะบรรยายความหมายออกมาได้ ก็มีบ้างที่บางเครื่องมือทีมวิจัยยังไม่คุ้นเคย เช่น แบบสอบถาม ตอนออกแบบคำถามก็พอจะคิดว่าเข้าใจกับคำถาม พอนำไปถามจริง ๆ เจอ คำตอบหลายอย่างจากชาวบ้านเข้า นัก ชปท. (ทีมวิจัยฯ) ก็พลอยงงไปด้วยว่าถามอะไรกันแน่ แต่พอนำมาวิเคราะห์และสรุปในเวทีร่วมกัน ก็สามารถตีความและเก็บข้อมูลได้ทุกด้าน ตามแบบสอบถาม กลายเป็นฝึกฝนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลไปในตัว ยังมีหลายเครื่องมือที่ ทีมวิจัยฯ ได้นำมาใช้ได้ ตามที่เตรียมการวางแผนมาแล้วและทั้งที่ใช้อย่างไม่รู้ตัวบ้างก็มี ซึ่งในระหว่างช่วงเวลาทำงานวิจัย ได้มีการอบรมเพิ่มเติมความรู้ เช่น เดือนสิงหาคม 2550 ทางสถาบัน พัฒนาการชลประทาน ได้จัดอบรมการทำเวทีชาวบ้านและวิเคราะห์ข้อมูล โดย กระบวนการ จากมูลนิธิเสมสิกขาลัย ที่ห้องประชุม อบต.วัดขวาง เดือนกันยายน 2550 ได้เดินทางไปศึกษาดูงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น ที่ประสบความสำเร็จ ณ บ้านสามขา จังหวัดลำปาง และบ้านปางจำปี จังหวัด เชียงใหม่ เพื่อเสริมทักษะการทำวิจัย เรียนรู้จากประสบการณ์ ปัจจัยความสำเร็จ เป็นกำลังใจใน การทำงานวิจัย และรู้จักเครือข่ายชุมชนวิจัยเพื่อท้องถิ่น

แต่ที่ขาดไม่ได้ระหว่างการทำงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น คือ ทีม ชปท. จะร่วมกับ ชาวบ้านแก้ไขปัญหาจะเจออะไรตลอดระหว่างทางวิจัย เรียกว่า เก็บดอกไม้รายทาง มาเป็น ดอกผลทางงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น อยู่ตลอดเวลา

ผลของงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นที่เกิดขึ้น ไม่สามารถนำมาเขียนบอกเล่าได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็น **ผลผลิตที่เกิดขึ้นภายในตัวของทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น** เอง เช่น ความรู้ เป็น **ปัญญา** ที่สร้างสะสมขึ้นระหว่างทำงานวิจัย เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว ทุกคนกล่าวตรงกันว่า “เมื่อทำงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นทำให้ **มีสติ ใจเย็น รู้จักฟัง รู้จักการคิดวิเคราะห์ หาสาเหตุปัญหาและทางแก้ไขที่แท้จริง รู้จักยอมรับคนอื่น ยอมรับความจริง** ที่เกิดขึ้นรอบตัวเองมากขึ้น เป็นคนที่**รู้จักวางแผนการทำงานก่อนทำจริง มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา** และที่สำคัญ**นำทุกเหตุการณ์ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนในการเดินทางต่อไป**”

สำหรับผลของงานที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ในชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร โดยการใช้ งานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นภายใต้ชื่อโครงการ “**การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1**” ณ ปัจจุบัน ดังนี้

1. ได้ **ทีมชลประทานเพื่อท้องถิ่นเป็นกลุ่มแกนนำของชุมชน** ในการบริหารจัดการ **น้ำคลอง ซี 95** โดยพัฒนาจากกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นฐานเป็นกลุ่มบริหารการใช้ **น้ำชลประทาน**
2. ได้ **ชุดข้อมูลของสภาพปัญหา** ของการบริหารจัดการน้ำแต่ละแ่งส่งน้ำและระบบ **คลองส่งน้ำสายซอย ซี 95**
3. ได้ **แนวทางการแก้ไขปัญหาและการดำเนินการบริหารจัดการน้ำ** ในการทำนา **เขตคลองส่งน้ำ ซี 95** ที่มาจากชุมชนบ้านใหม่
4. ได้ **การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากชุมชน** ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน
5. ได้ **แก้ไขปัญหบางส่วน** เช่น คูส่งน้ำ คูระบายน้ำ คลองส่งน้ำ และถนน การ **ร่วมมือในการใช้น้ำ-ระบายน้ำ โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมมือกัน**
6. ทางทีมชลประทานเพื่อท้องถิ่น ได้ **ก่อตั้งสถานที่ทำงานของกลุ่มบริการการใช้ **น้ำชลประทาน** บริเวณปากคลองส่งน้ำ ซี 95 พร้อม โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ขึ้น และมี กองทุนชลประทาน พร้อม คณะกรรมการบริหาร** ซึ่งคัดเลือกจากนักวิจัย **ชลประทานเพื่อท้องถิ่น**

ผลงานนี้ได้เกิดขึ้นจากการทำงาน วิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นระยะที่ 1 โดยระยะเวลา **เริ่มเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2551** นี้ รวมระยะเวลาประมาณ **2 ปี 10 เดือน** เท่านั้น การทำงานและผลงานยังคงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะ **กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต นักวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น บ้านใหม่**

(ท้าว) พิจิตร ดังนั้น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนได้ต่อไป

ในฐานะของส่วนหนึ่งของทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น ขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.สำนักงานภาค สถาบันพัฒนาการชลประทาน กรมชลประทาน พี่เลี้ยงนักวิจัย ของทั้งสองสถาบัน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท้าวสำนักชลประทานที่ 3 องค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง ชาวบ้านชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร และ ทีมงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นทุกท่าน ที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญา ค้นหา พัฒนาแนวทาง ที่จะทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชนของทั้งตนเอง ใกล้เคียง และประเทศไทยของเรา และหวังว่า ทางทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นบ้านใหม่ จะได้รับการสนับสนุนอย่างนี้ต่อไป จากก้าวแรก **เรื่องน้ำ** ก้าวต่อไป **เรื่องนา** ต่อด้วย **เรื่อง** **หนี้** สู่จุดหมายที่ตั้งไว้อย่างยั่งยืน

สุรินทร์ ทรัพย์สกุล
ทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นบ้านใหม่
กันยายน 2551

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
บทที่ 2 แนวคิดและที่มาของโครงการวิจัย	8
บทที่ 3 วิธีดำเนินการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	15
บทที่ 4 ผลดำเนินการ	24
บทที่ 5 สรุปและวิเคราะห์ผล	81
บทที่ 6 แผนการดำเนินงานระยะที่ 2	89

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1. สภาพทั่วไป

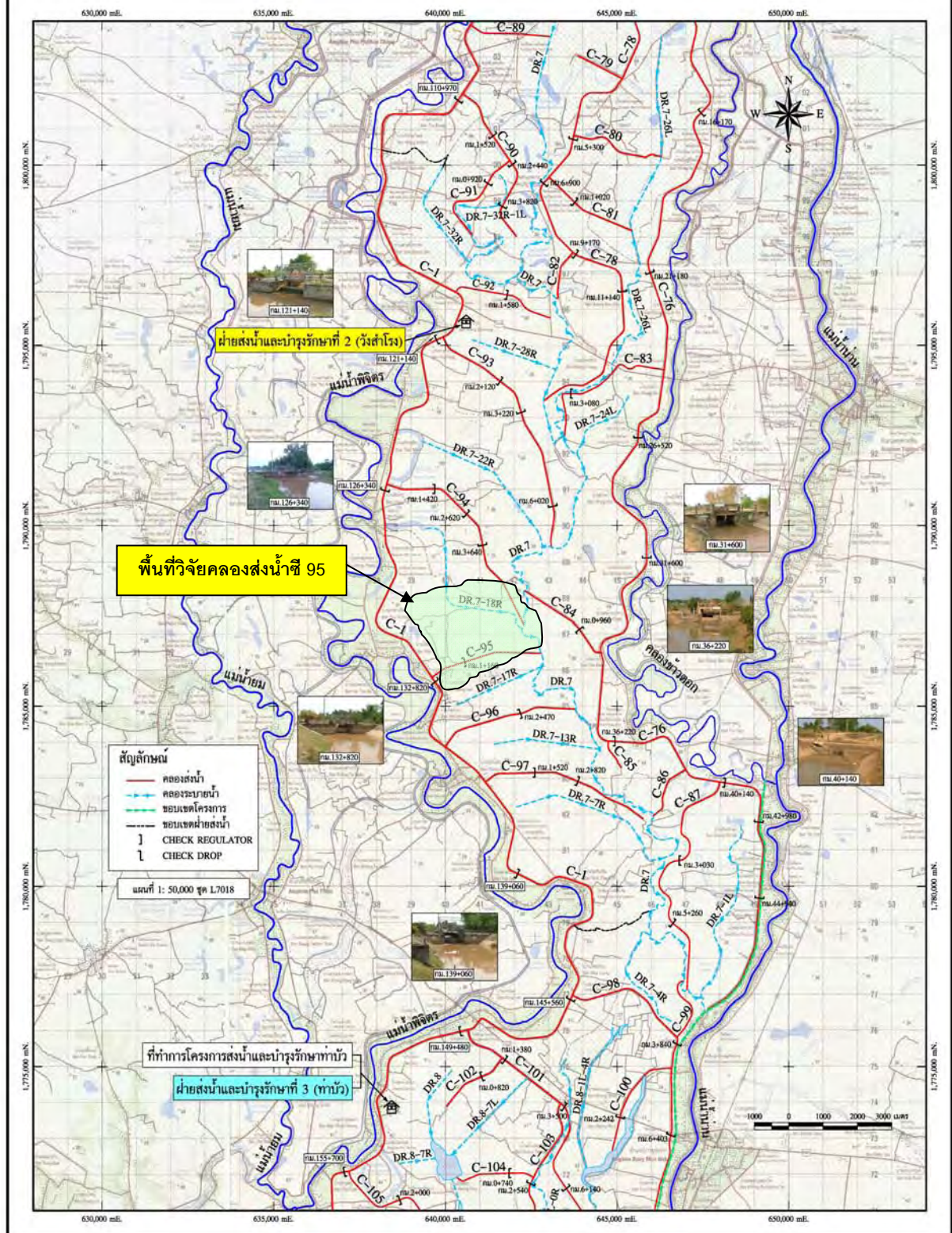
ชุมชนบ้านใหม่ เดิมแยกมาจากหมู่บ้านท่าตาเสือ ตำบลวัดขวาง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำนาข้าว ซึ่งแต่เดิมนั้นการทำนาได้มีการใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำคลอง น้ำฝนตามช่วงฤดูกาล ต่อมาได้มีการจัดรูปที่ดินแปลงนา และเริ่มมีระบบชลประทานเข้ามาช่วยเหลือในการส่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ซึ่งอยู่ในเขตรับผิดชอบการส่งน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว ตำบลบ้านน้อย อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร โดยเฉพาะพื้นที่ทำการเกษตรของหมู่ 6 บ้านใหม่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ชี 95 เกือบทั้งสิ้น ยกเว้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่ติดกับแม่น้ำพิจิตรเก่าซึ่งอยู่นอกเขตชลประทาน สำหรับคลองส่งน้ำ ชี 95 เป็นคลองสายย่อย แยกจากคลองส่งน้ำสายใหญ่ ชี 1 ที่ กม. 132 + 820 มีความยาว 3.254 กม. ส่งน้ำให้แจกส่งน้ำ จำนวน 7 แยก พื้นที่รวม 2,696 ไร่ และมีแจกส่งน้ำใกล้เคียงกับคลองส่งน้ำ ชี 95 ที่อยู่ในเขต หมู่ 6 บ้านใหม่ คือ แจกส่งน้ำ ชี 150 และชี 151 จำนวน 2 แยก พื้นที่รวม 863 ไร่ รวมพื้นที่เกษตรทั้งสิ้น 3,559 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่มต่ำ ทิศเหนือติดกับคลองระบายน้ำ DR.7-18R ทิศใต้ติดกับถนน ทับปฐ - ท่าบัว ทิศตะวันออกติดกับคลองระบายน้ำ DR.7 และทิศตะวันตกติดกับคลองส่งน้ำ ชี 1 (ตามแผนที่แสดงพื้นที่วิจัย) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรสามารถใช้ได้จากแหล่งน้ำหนองบึงธรรมชาติ คลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำ และบ่อดกน้ำตื้น

2. สภาพปัญหาและการแก้ไข

จากการที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ศักยภาพในการทำนาของเกษตรกรสามารถทำนาได้ทั้งปี เฉลี่ยการทำนาประมาณ 2 – 3 ครั้งต่อปี โดยไม่ปล่อยให้พื้นที่ว่างเปล่าเลย ซึ่งดูจากภายนอกเหมือนว่าการเกษตรที่ได้น้ำจากทางชลประทานจะเป็นเกษตรกรที่มีความสมบูรณ์ด้านแหล่งน้ำ แต่ในทางกลับกันยังเกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำ แบ่งปัญหาใหญ่ๆได้ ดังนี้

2.1 ปัญหาพฤติกรรมด้านการใช้ทรัพยากรน้ำของเกษตรกร เช่น ปัญหาการใช้ น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ปัญหาการแก่งแย่งน้ำ เป็นต้น

ขอบเขตพื้นที่ฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 (วังสำโรง)
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว

2.2 ปัญหาด้านกายภาพ เช่น ปัญหาด้านโครงสร้างของพื้นที่นาบางที่สูง บางที่ต่ำ ปัญหาการวางระบบคูส่งน้ำคูระบายน้ำ ปัญหาด้านโครงสร้างของอาคารชลประทาน เช่น การชำรุดเสียหาย ขาดการดูแลบำรุงรักษา เป็นต้น

เมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้น ผู้คนมากขึ้นต่างคนต่างใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย เกิดปัญหาน้ำไม่พอใช้ในฤดูแล้ง และปัญหาอื่นๆอีกมากมายที่เกิดขึ้นจากการทำนาแบบตัวใครตัวมันแล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งนับวันปัญหาจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ไม่มีใครสามารถแก้ไขปัญหได้เพียงลำพังที่จะทำให้ปัญหาต่างๆหมดสิ้นไปได้ แต่เริ่มเห็นว่าต้องเกิดจากทุกคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมระดมความคิดและเรียนรู้ร่วมกัน หาเหตุของปัญหาและหาทางแก้ไข โดยวิธีการจัดการความคิดอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนรู้จักตัวเอง สร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน โดยนำเอากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมุ่งสู่การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95 โดยชุมชนบ้านใหม่ ซึ่งกระบวนการวิจัยดังกล่าวนี้ไม่เพียงจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านใหม่ ในด้านการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์หรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในด้านอื่นๆต่อไปได้อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและสภาพของชุมชนบ้านใหม่ ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม ในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการใช้น้ำ ในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95 ที่มีอยู่ทั้งหมด
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างให้กลุ่มผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ชี 95
4. เพื่อหาแนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95

1.3 คำถามการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำชี 95 ทั้งระบบ มีแนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างไร

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสภาพและศักยภาพของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ
2. ได้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการใช้น้ำ ในการทำนาในคลองส่งน้ำซี 95 ทั้งระบบ
3. ได้กระบวนการสร้างให้กลุ่มผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ คลองส่งน้ำ ซี 95
4. ได้แผนงานระยะที่ 2 แนวทางและการดำเนินงานที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำ คลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ

1.5 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

เขตพื้นที่การส่งน้ำของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาทำบัว คลองส่งน้ำซี 95 จำนวน 7 แยกส่งน้ำ (แยกส่งน้ำ ซี 95 – 1 ถึง 7) และพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ซี 1 จำนวน 2 แยกส่งน้ำ (แยกส่งน้ำ ซี 1 – 150 , ซี 1 – 151) ที่ตั้ง หมู่ 6 บ้านใหม่ ตำบลวัดขวาง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

1.6 ระยะเวลาดำเนินการ

ใช้เวลาดำเนินการวิจัยเป็นเวลา 6 เดือน เริ่มต้นสัญญาวันที่ 1 พฤษภาคม 2550 ถึง วันที่ 30 ตุลาคม 2550

1.7 งบประมาณ 150,000 บาท วิทยุอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ตามสัญญาเลขที่ RDG50N0019 เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2550

1.8 รายชื่อผู้ดำเนินการวิจัย ทีมสหประสานท้องถิ่นจำนวนทั้งสิ้น 29 คน

1. นายสุรินทร์	ทรัพย์สกุล
2. นายสำเริง	หมื่นยงค์
3. นายสุทิน	อ่วมประเสริฐ
4. นายวิเชียร	หมื่นยงค์
5. นายกิติ	ยงยี
6. นายเอ็ม	อยู่รอด
7. นายบุญเชิด	แย้มฤทธิ์
8. นายสวัสดิ์	ไทยปิยะ

9. นายเชาว์	มากอิม
10. นายสท้อน	อ่วมประเสริฐ
11. นายเอี่ยม	อ่วมประเสริฐ
12. นายอำนาจ	เฟื่องรอด
13. นายบุญธรรม	อ่วมประเสริฐ
14. นายสุชาติ	กองพล
15. นายทองสุข	รอดประดิษฐ์
16. นางติ่ม	แก้วสิงห์
17. นางสาวบุญนาถ	กันสุข
18. นางฉลาด	ลอประเสริฐ
19. นายสมศักดิ์	กลิ่นนุช
20. นายดิเรก	พุกอ่อน
21. นายประพันธ์	ทุ่งกาย
22. นายสำเร็จ	ปานแดง
23. นายสมชัย	อ่วมประเสริฐ
24. นายอำนวย	ป้อมเมือง
25. นายเกษม	รอดเรือง
26. นางพัชรินทร์	จาดฤทธิ์
27. นางสาวกมลวรรณ	พันปี
28. นางทิพย์วัลย์	ปานแดง
29. นางสาวกมลวรรณ	เพชรนารก

1.9 กรอบความคิดในการทำงาน

1. เรื่องทุนเดิมของชุมชน

สามารถแบ่งแยกได้ดังนี้

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรน้ำ

1.2 โครงสร้างสนับสนุนการผลิต เช่น ระบบโครงสร้างอาคารชลประทาน ได้แก่ คลองส่งน้ำ คูส่งน้ำ คูระบายน้ำ ประตูแจกส่งน้ำ เป็นต้น

1.3 ปัจจัยการผลิต เช่น เงินทุน ปุ๋ย สารเคมี พันธุ์พืช เป็นต้น

1.4 ทุนทางสังคม เช่น ชุมชนที่มีความสัมพันธ์เครือญาติ

2. เรื่องของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

สภาพสังคมชุมชนบ้านใหม่แต่เดิมเป็นสังคมแบบชนบททั่วไปมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีแหล่งอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ สามารถอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนเองได้ แต่ปัจจุบันเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงมีการบริโภคทางวัตถุมากขึ้น ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ความเป็นอยู่ต้องพึ่งพาแหล่งวัตถุดิบจากที่อื่น มีการใช้จ่ายที่มากขึ้นเกินพอดีมีการใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เทคโนโลยี เครื่องทุนแรงมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ปัญหานี้สืบ เป็นต้น

3. เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ

จากปัญหาต่างๆ ที่รู้มร่า เกษตรกรเริ่มมีเวลาสำหรับการอยู่ร่วมกันในชุมชน น้อยลง ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพตนเองมากขึ้น แทนที่จะทำให้ทุกคนมีความสมบูรณ์พูนสุขมากขึ้น จากการทำงานที่มากขึ้น แต่กลับกันเมื่อทำงานมากขึ้นทำให้เกิดการลงทุนมากขึ้น คนก็เริ่มเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำเพื่อการเกษตร ขาดการบริหารจัดการน้ำที่ดีแบบมีส่วนร่วม ไม่มีการรวมกลุ่มในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมด้านชลประทาน เพื่อให้เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยชุมชนเอง ทำให้ขณะนี้เกษตรกรเริ่มมองเห็นแล้วว่า หากยังปล่อยให้เป็นเช่นนี้ปัญหาน้ำวันจะเพิ่มมากขึ้น จึงได้หาทางที่จะรวมตัวกันจากกลุ่มคนเล็กๆได้ออกไปสร้างความเข้าใจ ชี้ให้เห็นปัญหาของชุมชนที่กำลังจะทวีความรุนแรงขึ้น แล้วหาความร่วมมือขยายออกไปเรื่อยๆ เพื่อหาปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุของปัญหา หาทางแก้ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหานี้

1.10 นิยามศัพท์

ชุมชนบ้านใหม่ หมายถึง ประชากร หมู่ที่ 6 บ้านบ้านใหม่ ที่อยู่ในเขตพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร เป็นหมู่บ้านเร่งพัฒนาอันดับ 3 มีจำนวน 172 ครัวเรือน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ให้คนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาด้วยตนเองในวิถีของชุมชนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของส่วนรวม ดังที่ปรารถนาหรือที่ตั้งไว้

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง พลังชุมชนและความสามารถในการดำเนินกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อการบริหารจัดการน้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ 95

การบริหารจัดการน้ำ หมายถึง การจัดการน้ำในชุมชนบ้านใหม่ให้ทุกคนได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมด้านชลประทาน ตามที่ได้ตกลงร่วมกันหรือที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยชุมชน เช่น ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา ด้านการก่อสร้าง

พื้นที่คลองส่งน้ำซี 95 ทั้งระบบ หมายถึง ขอบเขตพื้นที่คลองส่งน้ำซี 95 จำนวน 7 แยกส่งน้ำ (แยกส่งน้ำ ซี 95 – 1 ถึง 7) และรวมไปถึงพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ซี 1 จำนวน 2 แยกส่งน้ำ (แยกส่งน้ำ ซี 1 – 150 , ซี 1 – 151) รวมทั้งสิ้น 9 แยกส่งน้ำ

บทที่ 2

แนวคิดและที่มาของโครงการวิจัย

(บทความ ของ นายสุทิน อ่วมประเสริฐ นักวิจัยชลประทานท้องถิ่น ทีมชาวบ้าน)

“สัญลักษณ์ ของ ชปท.”

สัญลักษณ์ ของ ชปท. เราคิดและกำหนดรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ได้จากคำพูดของชาวบ้านที่พูดให้เข้าหูของพวกเราให้ได้ยินเสมอว่า “จะทำอะไรก็ไม่ทำสักที มัวแต่ล่าช้า เงื่องาราคาแพง อยู่那儿แหละ” พวกเราก็คิดว่าเราจะเอาคำพูดของชาวบ้านนั้นแหละมาทำโลโก้ (สัญลักษณ์) ของทีมเรา ชปท.ทั้งหมด ช่วยกันคิด ผลสรุปออกมาว่าชลประทานท้องถิ่นมีเด็กถือหนังสือตึก คู่มือธงชาติไทย ภายใต้คำขวัญขบวนการรททวนเย็นสู่ความยั่งยืน ความหมายก็คือ เราเปรียบเทียบงานวิจัยเราเหมือนรททวนเย็น (รถไฟ) ที่วิ่งไปอย่างช้า ๆ จอดรับส่งผู้โดยสารทุกสถานี ใครอยากขึ้นก็ขึ้น ใครอยากลงก็ลง วิ่งไปช้า ๆ วิ่งไปเรื่อย ๆ ไม่รู้ว่าจะถึงสถานีปลายทางเมื่อไร แต่ต้องไปให้ถึง ให้สมาชิกสู่ความยั่งยืน ส่วนสัญลักษณ์ ของเด็กที่ถือหนังสือตึกกำลังจะยิง เราเปรียบเทียบตัวเด็ก คือแกนนำของทีมชปท. หนังสือตึก คือการขับเคลื่อนงานให้นำไปสู่เป้าหมาย กระสุนในมือเด็กเราเปรียบเหมือนงบประมาณกระสุนมีน้อย เราก็ต้องเล็งเป้าหมายให้ดีเหมือนเราจะยิงนกสักตัวก็ต้องเล็งเป้าหมายให้ถูกต้องเล็งเป้าหมายให้ชัดเจน ยิ่งแล้วต้องให้ตรงเป้าหมายเนื่องจากกระสุนของเรามีน้อย ยิ่งแต่ละทีต้องให้เกิดประโยชน์ ส่วนธงชาติไทยหมายถึงชาติไทยซึ่งมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ทีมงาน ชปท.บ้านใหม่เราก็ทำงานภายใต้ระบบประชาธิปไตย และเราก็ให้สิทธิประชาธิปไตยกับเกษตรกรทุกคน ให้เขาเสนอความคิด ให้ความสำคัญกับทุกคน เราให้ความเสมอภาคให้สิทธิเสรีประชาธิปไตย อยู่ในกรอบประชาธิปไตยของประเทศไทย สัญลักษณ์ของทีมชปท. ถ้าดูกันผิวเผิน ก็เหมือนภาพสวยงามธรรมดา แต่ถ้าดูให้ลึกซึ้งแล้วคิดตามความหมายของสัญลักษณ์ จะเห็นว่าสัญลักษณ์นั้นมีความหมายมาก

นักวิจัยท้องถิ่น เกิดขึ้นได้อย่างไร

นักวิจัยท้องถิ่นเกิดขึ้นจาก การรวมตัวของประชาชนชาวบ้านใหม่ หมู่ที่ 6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ที่คงจะมองเห็นปัญหาตรงกันว่า

ปัญหา ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ที่ตามแก้กันไม่รู้จักจบ จักสิ้น

ปัญหา ที่สมาชิกในแฉกส่งน้ำ ชัดแย้งกันมาตลอด

ปัญหา ที่สมาชิกอยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่มีการรวมตัวกัน

ปัญหา ที่สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้หมดไป พวกเราจึงเข้าร่วมเป็นทีมงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาที่ยืดเยื้อมานานหลายสิบปีให้หมดไป

ช่วงแรกก่อนที่เราจะรวมตัวกันทำงานวิจัยเรื่องน้ำจนถึงทุกวันนี้ได้ คือ สืบเนื่องจากได้มี ดร.สมคิด แก้วทิพย์ คุณอาภา พงษ์ศรีแสน แห่ง สกว. ภาคเหนือ อ.สุจินต์ หลิมโตประเสริฐ อ.สมยศ พูลธนะสาร จาก สพข. กรมชลประทาน คุณสุรินทร์ ทรัพย์สกุล หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการฯ ทาบัว บุคคลดังกล่าวท่านอาจจะมองเห็นศักยภาพของชุมชนบ้านใหม่ น่าจะทำงานวิจัยสักชิ้น เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้กับชุมชนแห่งนี้ได้ วันนั้นข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นวันที่ 30 พ.ค.2549 วันที่พวกเราได้เจอบุคคลดังกล่าวได้มาจุดประกายให้พวกเราได้เริ่มทำงานวิจัย เราได้ร่วมกันได้สมาชิกทำงานวิจัยทั้งหมด 17 คน เข้ามาอยู่ในกติกาที่ว่าเข้ามาด้วยความสมัครใจ เข้ามาโดยไม่มีเบี้ยเลี้ยง ไม่มีค่าตอบแทนเข้ามาแม้แต่ตัวและหัวใจที่จะทำงาน โดยมี ลุงสำเร็จ หมื่นยงค์ และลุงเอี่ยม อยู่รอด เป็นแกนนำ

ในการประชุมครั้งแรก พวกเราทั้งหมดยอมรับเลยว่า งบประมาณวิจัยเป็นเรื่องใหม่สำหรับพวกเรามาก ไม่รู้จะเริ่มอันไหนก่อน อันไหนหลัง รูปแบบการประชุมก็ไม่เหมือนใคร เราใช้นั่งล้อมวง ไม่มีประธาน ไม่มีวาระการประชุม ซึ่งมารู้ตัวเองภายหลังว่าชุดพี่เลี้ยงเขาสอนเราทางอ้อมให้เราหาปัญหาการเป็นอยู่ในชุมชนในอดีตแล้วมาเปรียบเทียบปัจจุบัน และหาสาเหตุเพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไข แต่ก่อนจะทำงานวิจัยงานชิ้นอื่น เราต้องมาวิจัยทบทวนตัวเราก่อนว่าจะเสียสละให้กับชุมชนมากน้อยได้ขนาดไหน อีกอย่างงานของการวิจัยไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีเบี้ยเลี้ยง ทำกันด้วยใจอยู่กันแบบเสมอภาคไม่มีใครสูงกว่า ไม่มีใครต่ำกว่า ทีมวิจัยทุกคนเท่าเทียมกันหมด ต้องฝึกให้ตัวเองรู้จักกับการรับฟังที่ดี ไม่ได้แย้ง ไม่ฆ่าความคิดของผู้อื่น สิ่งนี้น่าจะนำมาใช้กับแกนนำนักวิจัย การที่จะให้ชุมชนเข้มแข็ง แกนนำต้องเข้มแข็งก่อน เมื่อแนวร่วมเห็นความเข้มแข็งของแกนนำของ ชปท. ทำให้เขาเห็นถึงความมุ่งมั่นที่เราจะเข้ามาแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน การที่เราจะหาแนวร่วมหรือดึงให้ชุมชนมาร่วมพัฒนานั้นคงจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก

อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้วิจัยเรื่องน้ำ

หลังจากที่เราได้เรียนรู้งานวิจัยและเข้าใจกระบวนการ เราก็เริ่มเปิดเวทีระดมความคิดจากทีมวิจัยทั้งหมดว่าเราจะวิจัยเรื่องอะไรดี มีผู้เสนอความคิดหลายรูปแบบมาก และทีมงานวิจัยได้พูดคุยข้อดี – ข้อเสีย กันอย่างกว้างขวาง บ้างก็เสนอให้ทำการวิจัยเรื่อง **หนี้** บ้างจะให้ทำการวิจัยเรื่อง **นา** บ้างก็เสนอให้วิจัยเรื่อง **น้ำ** ผลสรุปออกมาว่าจะทำการวิจัยกันทั้ง 3 เรื่องเลย เพราะทั้ง 3

เรื่องมันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวของประชาชนทั้งนั้น ยกตัวอย่างเรื่องหนี้ทุกคนก็มองเห็นเหมือนกันว่า ราษฎรของหมู่ที่ 6 เป็นหนี้กันเกือบจะทุกหลังคาเรือน ไม่ว่าจะหนี้ เรื่องเงินกู้ ทั้งในและนอกระบบไม่ว่าจะเป็นหนี้เรื่องการใช้จ่ายลงทุนทำนา มองไปรอบตัวมีแต่หนี้ เรื่องนาก็เหมือนกันมีแต่เรื่อง ใช้

จ่ายรอบด้าน ต้นทุนสูง รายได้ต่ำ รายรับกับรายจ่ายไม่สมดุล นับว่าเป็นปัญหาใหญ่อีกอย่าง น้ำมีปัญหาอีกรูปแบบหนึ่ง สมาชิกในแฉกไม่มีส่วนร่วม สมาชิกไม่มีการรวมตัวกัน สมาชิกไม่มีการจัดสรรน้ำให้เป็นระบบ ทางที่ประชุมรับทั้ง 3 เรื่องไว้เพื่อทำงานวิจัย คือ **เริ่มจัดอันดับไว้วิจัยเรื่องแรกคือ น้ำ นา หนี้** ทำไมมองเรื่องน้ำก่อนที่มองเรื่องน้ำก่อนก็

เพราะเรื่องน้ำมีปัญหาแล้วแก้อีก ปัญหาที่เดิม ๆ แก่เท่าไรก็ไม่รู้จักจบ เพราะต่างคนต่างแก้เมื่อพวกเราแก้เรื่องน้ำได้ มันก็จะเป็นลูกโซ่ไปในเรื่องนา ก็ลดต้นทุนการผลิตไปได้อีกส่วน มันก็จะเกี่ยวโยงไปถึงหนี้ ซึ่งมันเป็นเรื่องสอดคล้องกันที่ทีมงานวิจัยมองเห็นแนวทางอย่างเด่นชัด ยกตัวอย่างเช่น เราทำวิจัยเรื่องหนี้ก่อน นาก็ยังคงมีต้นทุนสูง เพราะน้ำไม่เป็นระบบ น้ำไม่สมบูรณ์ เกษตรกรก็ต้องใช้น้ำจากบ่อบาดาล นั่นก็หมายถึงต้องหาเงินมาซื้อน้ำมันเพื่อสูบน้ำมาทำงาน หนี้สินส่วนนี้ก็ยังไม่ลดไปจากเกษตรกร ถ้าเราเริ่มจากน้ำก่อน มันจะเป็นวงจรเข้าสู่งานวิจัยได้ในสามเรื่องอยู่ในเรื่องเดียวกัน คือ น้ำ นา หนี้ โดยจะเริ่มงานวิจัยจากคลอง 95 ทั้งหมด รวมด้วยกัน 9 แฉก คือ ซี 95-1 ถึง 95-7 และ ซี 1 – 150 และ ซี 1 – 151 โดยจนเริ่มทดลองจาก ซี 95 -7 นำร่องก่อนสาเหตุที่วิจัยซี 95 – 7 ก่อน เพราะทีมงานวิจัยมองเห็นว่า คลอง ซี 95 – 7 มีระยะสั้น แต่น้ำใช้ได้แค่ครั้งเดียว เกษตรกรน่าจะให้ความร่วมมือดีกว่าแฉกอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกน้อยกว่าแฉกอื่น ๆ

เมื่อเราเริ่มดำเนินงานวิจัย ในแฉกซี 95-7 ได้ระยะหนึ่ง เราก็เริ่มทำวิจัยซี 95 – 1 ถึง ซี 95-6 ซี 1-150 และ ซี 1-151 ตามลำดับที่จัดไว้ เราประชุมกันบ่อยมาก บางครั้ง 5 วันติดต่อกัน เพื่ออยากเห็นความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนชาวบ้านใหม่ สิ่งหนึ่งที่เรากาภูมิใจของทีมงานวิจัย คือ ระหว่างเราเริ่มวิจัยน้ำแต่ละแฉก เราได้สมาชิกเพิ่มขึ้นอีกทั้งเก่าและใหม่ ตอนนี้มีสมาชิกของทีมวิจัย รวม 29 คน ที่เลิกหรือ มีงานส่วนตัวมากก็หยุดไป ใครมีเวลาก็เข้ามาร่วมกัน ทำงานวิจัย ซึ่งเราได้ใช้คำเปรียบเทียบของคุณสุรินทร์ ทรัพย์สกุล ที่ใช้งานวิจัยเสมือนรถไฟขบวนหวานเย็น ใครอยากขึ้น ก็ขึ้น ใครอยากลง ก็ลง เราใช้คตินี้เป็นแรงบันดาลใจให้เราตั้งใจทำงานวิจัยต่อไป โดยไม่คิดว่าคนโน้นทำ คนนี้ไม่ทำ ถึงแม้ว่าเราจะยังมองไม่เห็นเส้นชัย เคยศึกษาในงานวิจัยแต่ละที่ เขาใช้เวลาเป็นสิบ ๆ ปี จึงประสบความสำเร็จ พวกเราเคยบอกกันเองเสมอว่า เราเพิ่มเริ่มก้าวแรก เราจะเดินกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงเส้นชัย ถึงจะไกลแค่ไหน เราก็จะพยายามเพื่อพี่น้องของเรา

งานวิจัย ซี 95 – 7 เริ่มต้นแบบไหน

ช่วงก่อนเริ่มวิจัย ซี 95 – 7 ช่วงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงชื่อนักวิจัยท้องถิ่น คือ บางคน คิดว่าคำว่านักวิจัยฟังดูแล้วมันไม่เหมาะสำหรับพวกเราที่จบจาก ป.4 น่าจะเปลี่ยนชื่อใหม่ พวกเราก็

ระดมความคิดที่จะเปลี่ยนจากนักวิจัยท้องถิ่น เป็นชื่ออะไรดี บทสรุปก็มาอยู่ที่ “ชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่ แก่ไขเรื่องน้ำ” หรือ ชื่อย่อคือ “ชปท.” ซึ่งเสนอโดย คุณลุงเอี่ยม อยู่รอด ทุกคนลงมติให้ใช้ชื่อนี้ เมื่อ ทีมชปท. ลงมติว่า จะวิจัยคลองซี 95-7 นำร่องก่อน ทางเราก็ประสานงาน กับ ชลประทานตำบลบัวตอง 2 (วังสำโรง) ให้ช่วยออกหนังสือนัดประชุม

สมาชิกในแฉก โดยให้ ประธานแฉกส่งน้ำและทีมชปท. ไปแจกหนังสือประชุมงาน ประชุมครั้งแรกของ ซี 95-7 นับว่ายากพอสมควร เปรียบเหมือนโยนหินถามทาง เนื่องจากเราจะให้สมาชิกในแฉกทั้งหมดหลายสิบคนออกไปในทิศทางเดียวกันนั้นยากมาก เมื่อสมาชิกในแฉกทั้งหมดมาพร้อมกันแล้ว เราก็เริ่มประชุมการประชุมงานวิจัยเป็นเรื่องที่สมาชิกต้องแปลกใจเหมือนกัน เพราะการประชุมเรื่องงานวิจัยเราให้สมาชิกลงน้ำแล้วค่อยคุย ไม่มีประธาน ไม่มีพิธีอะไรมา คุยแบบฉันทน์ที่พี่น้อง แต่เราพูดคุยกันภายใต้กติการ่วมกันในระหว่างประชุมเหมือนกับทีมชปท. ที่มีการพูดคุยกันเรา

จะยึดกติกาเป็นหลัก ยกตัวอย่างให้ที่ประชุมเสนอว่าเราจะใช้กติกาอย่างไร ส่วนมากก็จะคล้าย ๆ กัน คือ

1. จะไม่ฆ่าความคิดของคนอื่น จะไม่ตัดสินใครถูก ใครผิด
2. รับฟังและคิดตาม
3. ไม่แย่งกันพูด ถ้าจะพูดให้ยกมือ
4. มีความเสมอภาค
5. ถ้ามีความคิดอะไรให้พูดออกมาในที่นี้เลย
6. ไม่เอาเรื่องที่เรารู้ในที่ไปพูดนอกเวที
7. ขอให้อยู่ประชุมจนจบ
8. ไม่จับกลุ่มย่อยคุยกัน
9. ต้องมีความสามัคคีกัน
10. พูดจาภาษาดอกบัว

ไม่มีการสอนในเรื่องการทำวิจัยว่าทำอะไร วันนั้น เราได้แต่คัดเลือกหัวหน้าทีม คือ คุณลุงสำเร็จ หมิ่นยงค์ เป็นหัวหน้า คุณสุรินทร์ ทรัพย์สกุล เป็นที่ปรึกษา อ.สุจินต์ หลิมโต ประเสริฐ เป็นพี่เลี้ยง เราได้มีการพบปะพูดคุยกันทุกเดือน เดือนละ 3 – 4 ครั้ง ส่วนมากจะเป็นเวลาตอนเย็น หลังเลิกงาน เราได้ศึกษางานวิจัยกันอยู่นาน อาศัยดูจากเทป CD ของหมู่บ้านแพรกกหนามแดงที่มีปัญหาเรื่องน้ำจืด น้ำเค็ม ที่เป็นปัญหาขัดแย้งของชุมชนมาเป็นเวลานานหลายสิบปี ได้ศึกษาชุมชนบ้าน 3 ขา ที่มีปัญหานี้สินของชุมชนแล้วแก้ไขปัญหาด้วยชุมชน เราได้ศึกษางานวิจัยกันนานถึง 8 เดือนกว่าก็พอจะเริ่มเข้าใจว่างานวิจัยต้องเริ่มจากหาปัญหาและสาเหตุ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อนำแนวทางแก้ไขไปสู่อนาคต โดยหาปัญหา สาเหตุจากชุมชน แล้วแก้ไขด้วยชุมชน การวิจัยเรา เน้นประชาคมเป็นใหญ่ ประชาชนต้องการแบบไหนเขาจะกำหนดกันเอง เสียเป็นส่วนใหญ่ว่าไง ส่วนน้อยก็เห็นด้วยและว่าตาม แบบมีเหตุผลและถูกต้อง การที่เรานัดประชุมกันบ่อยก็ดีไปอีกอย่าง คือเราได้รู้ปัญหาและสาเหตุ

ผลการวิจัยจะสำเร็จเมื่อไร

งานวิจัยท้องถิ่นเป็นงานที่ละเอียดอ่อนมาก ขั้นตอนแต่ละขั้นตอน ต้องวิเคราะห์ผลที่จะกระทบทั้งแง่บวก และแง่ลบ จะข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้เลย และเท่าที่ศึกษาหมู่บ้าน ที่เขาประสบความสำเร็จมาสอบถามเขาว่า ใช้เวลานานไหม? คำตอบเขาบอกว่าเริ่มทำงานวิจัยกว่าจะประสบความสำเร็จได้ใช้เวลาเป็นสิบ ๆ ปี ถึงจะสำเร็จ บ้านใหม่ ม.6 ถือว่างานวิจัยเพิ่งเริ่มก็ยอมรับว่ากว่าจะประสบความสำเร็จได้ คงต้องใช้เวลาอีกนาน เดิมแรกที่พวกเริ่มวิจัย คิดกันเองว่าทำแคแรกเสร็จแค่อื่น ๆ ก็ง่าย แต่หาเป็นเช่นนั้นได้ ปัญหาแต่ละแ่งไม่เหมือนกันเลย บางอย่างปัญหาคคล้ายกัน แต่สาเหตุและแนวทางแก้ไขไม่เหมือนกัน ช่วงเริ่มงานวิจัย 6 เดือนแรก ทีมชปท. ต้องทำงานกันหนักมาก ต้องเก็บข้อมูลทั้งส่วนตัวและในแบบสอบถาม แบบสอบถาม 1 ใบ เราต้องมานั่งถอดข้อมูลอีกใบละ 7-8 ข้อ ข้อมูลที่เราสำเร็จและนำมาวิเคราะห์แ่งหนึ่งเราต้องใช้เวลา 9-13 วันต่อหนึ่งแ่ง แ่งนี้เป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำงานวิจัยเราเดินไปแบบล่าช้า อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้งานวิจัยล่าช้าคือ สมาชิก! ผู้เขียนย้อนนึกถึงคำสุภาสิตโบราณที่ว่า “กลัวยแ่งเสียหวิ ไม่ล่าหวิ เสียปล้อง ลูกทอหวิเสียคน” สุภาสิตอันนี้ใช้ได้ตลอดกาล ผมเอามาเปรียบเทียบกับสมาชิกในแ่งเหมือนกันเลย สมาชิกบางคนไม่เห็นความสำคัญของงานวิจัยจะทำประชาคมแต่ละครั้ง ถ้าสมาชิกในแ่งไม่พร้อมกันก็ทำประชาคมไม่ได้ สิ่งนี้เราทีมชปท.บ้านใหม่ก็ต้องพยายาม ทุกอย่างที่จะทำให้เขาเข้าใจเรื่องของงานวิจัย ถึงจะต้องใช้ระยะเวลา สิ่งหนึ่งที่เราขับเคลื่อนไปช้าคือ งบประมาณเพราะงานโครงสร้างบางแ่งต้องใช้งบประมาณที่จะนำมาแก้ไขเราทีมชปท.เราต้องทำประชาคม กับ สมาชิกในแ่งเพื่อหาแหล่งงบประมาณ สิ่งนี้ทำให้งานล่าช้าปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่ทำให้งานเราเดินไปอย่างล่าช้า คงเป็นคำตอบที่ตอบว่างานเราจะสำเร็จได้เมื่อไร สิ่งที่เราดำเนินการอยู่ระหว่างที่พวกเราหาแหล่งงบประมาณ พวกเราก็มาดูกันว่าสิ่งไหนที่จะทำได้โดยไม่ต้องใช้งบประมาณเราก็จะรีบทำในสิ่งนั้น เพื่อให้งานเราขับเคลื่อนเดินต่อไป ส่วน

เรื่องที่ว่าเสร็จเมื่อไร เราไม่มีเป้าหมายว่าจะต้องให้เสร็จภายในปีนั้น ปีนี้ เราจึงกำหนดไม่ได้ ว่าจะประสบผลสำเร็จเมื่อไร เพราะบางครั้งเราก็ตั้งใจผิด สิ่งที่เราว่าสิ่งนี้คือปัญหาแต่ถ้าเราวิเคราะห์ลึกเข้าไปใจหวิที่เราคิดว่าเป็นปัญหากลับไม่ใช่ปัญหา เราก็ต้องมาวิเคราะห์กันอีกว่า สิ่งไหนคือปัญหาที่แท้จริง มันคืออะไร และนี่

คือคำตอบหนึ่งที่เป็นคำตอบอย่างหนึ่งว่างานวิจัยจะเห็นผลสำเร็จเมื่อไร

ความรู้สึกทิมชลประทานท้องถิ่นต่อการทำงานวิจัย

“....ที่ผมต้องมาทำงานวิจัยก็เพราะว่า 3-4 ปีมานี้ รู้สึกว่าหมู่บ้านเราเริ่มแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก ผมเห็นลุงเอ็น(ลุงสำเร็จ)กับลุงเอ็ม มาทำงานนี้ ผมจึงต้องมาช่วยด้วยความเต็มใจ ผมเข้าประชุมใหม่ๆ ก็ไม่เข้าใจคำถามของอาจารย์ พอจับประเด็นเรื่องน้ำ นา หนี้ ก็เริ่มมีเป้าหมายที่จะทำงาน ...” (บทความของ นายกิติ ยงยี่ ทิมชลประทานท้องถิ่น)

“....ผมทำงานในส่วนนี้เพื่อคนที่อยู่ท้ายคลองยังไม่รับน้ำ เขาไม่มีโอกาสเหมือนคนที่อยู่ต้นน้ำ เมื่อก่อนจะมีงานวิจัย คนท้ายน้ำ กับคนต้นน้ำจะไม่พูดคุยกัน เพราะคนอยู่ท้ายน้ำเขาคิดว่าคนต้นน้ำเห็นแก่ตัว น้ำผ่านมาก็เอามาหมด แต่ปัจจุบันมีอัตราภัยติดต่อกันมาก....”

(บทความของ นายสท่อน อ่วมประเสริฐ ทิมชลประทานท้องถิ่น)

“....หาแนวทางแก้ไข ความเดือดร้อนของชุมชนในหมู่บ้าน คนที่รักหมู่บ้านจริงใจ เท่านั้นที่ทำได้ เพราะว่าการเสียสละขนาดนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับทุกคน”

(บทความของ นายทองสุข รอดประดิษฐ์ ทิมชลประทานท้องถิ่น)

“....ที่มาของโครงการวิจัย คือการรวมตัวของชาวบ้าน ม.6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ. พิจิตร ที่มองเห็นปัญหาในชุมชนตรงกันว่า ชาวบ้านยังขาดแนวคิดของการพึ่งพาตนเองในชุมชน และยังชินกับการพึ่งพาจากภาครัฐ จึงทำให้ชุมชนไม่เข้มแข็ง ยกตัวอย่างสมาชิกผู้ใช้น้ำในคลอง ซี95 แต่ละแควยังขาดความสามัคคี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อยู่แบบตัวใครตัวมันผู้ใช้น้ำได้รับน้ำแบบไม่ทั่วถึง บางแปลงได้รับน้ำดีแต่บางแปลงก็ไม่ได้รับน้ำเลยก็มี จึงเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้มานานหลายปี จึงได้มีการรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาโดยไม่มีใครได้คำตอบแทนใดๆเลย ทำด้วยใจและเสียสละกันทุกคนเพื่ออยากจะให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นจะได้พึ่งตนเองได้....”

(บทความของ นางสาวบุญนาถ กันสุข ทิมชลประทานท้องถิ่น)

“....ผมนายเอ็ม อยู่รอด...ปัจจุบันอายุ 70 กว่าแล้ว แต่ก็ยังมีใจอยากจะทำงานเกี่ยวกับเป็นงานเรื่องพัฒนา งานชุมชนส่วนรวมเป็นงานใหญ่ๆในหมู่บ้านอย่างนี้ตลอดไปอีกจนกว่าจะทำไม่ไหว เพราะไม่มีแรงจะทำจนหมดลมหายใจ ถ้าผมยังมีแรงอยู่อย่างนี้ผมขอสู้ในเรื่องงานพัฒนาอย่างไม่ถอย การเป็นอาสาสมัครรับทำงานพัฒนา ผมเรื่องอะไรก็ได้ที่ทำดี ช่วยชุมชนดี เราเป็นนักพัฒนา เราทำได้ทั้งนั้น ถ้าเป็นเรื่องดีนั้นเราทำที่ไหนตรงไหนทำได้ตลอดเวลาพวกเรา ชปท. งานทุก ๆ อย่าง เพื่อประโยชน์ของชุมชนและประเทศชาติเราพร้อมรับอยู่แล้ว”

(บทความของ นายเอ็ม อยู่รอด ทิมชลประทานท้องถิ่น)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1 ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

- 3.1 วิธีการดำเนินการ
- 3.2 พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.4 ขั้นตอน กระบวนการ การสร้างเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการดำเนินการ

1. สร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องโดยใช้เวทีประชุม ในแนวทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกัน
2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทุนเดิมของชุมชนทั้งหมด โดยการลงพื้นที่สำรวจทุกแจกส่งน้ำรวมทั้งสิ้น 9 แจกส่งน้ำ
3. เก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมโดยทีมวิจัยกับเกษตรกร โดยทบทวนและกำหนดประเด็นร่วมกัน
4. นำข้อมูลที่ได้มาร่วมวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบปัญหา สาเหตุ และคั่นหานักวิจัยของชุมชนที่มีใจอาสาร่วมดำเนินงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน (ข้อ 1 - 4 เป็นการทำงานระหว่างการพัฒนาใจวิทยวิจัย)
5. ข้อมูลที่ได้จากข้อ 4. ใช้เวทีประชุมทีมวิจัย สร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกัน และทำการคัดเลือกพื้นที่แจกส่งน้ำตัวอย่าง (แจกส่งน้ำ ซี 95-7) ใช้เป็นตัวอย่างในศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95
6. ประชุมสร้างความเข้าใจเกษตรกรแจกส่งน้ำ ซี 95-7 ให้เข้าแนวทางวิธีการทำวิจัยชลประทานท้องถิ่น
7. ทำการเก็บข้อมูลศึกษาข้อมูลด้านทุนเดิมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสภาพพื้นที่ ปัญหา สาเหตุการใช้น้ำและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ โดยใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การจัดเวทีประชุมเกษตรกรแลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-7 แบบสอบถามรายบุคคล และลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูล

8. จัดเวทีประชุมเกษตรกรแลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-7 นำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมแก้ปัญหาในแลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-7 และจัดทำแผนกิจกรรมช่วงที่ 2

9. ประชุมประจำเดือนที่วิจัยและคณะทำงาน เพื่อวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูล ติดตามและปรับแผนให้สอดคล้องตามสถานการณ์

10. จัดงานประชาสัมพันธ์ “ชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่ แก้ไขเรื่องน้ำ” เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชนผ่านงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น ให้ระดับผู้บริหารของกรมชลประทาน และชุมชนได้รับทราบและเข้าใจแนวทางการดำเนินงานวิจัย

11. เมื่อได้แนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมแล้ว เริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำแลกเปลี่ยนน้ำซี 95-7 ก่อน โดยใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาน้ำของที่วิจัยร่วมกับเกษตรกรชุมชนบ้านใหม่ (ดำเนินการแก้ไขปัญหการบริหารจัดการน้ำในการทำนาจากแลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-7 พร้อมกับเก็บข้อมูลแลกเปลี่ยนน้ำต่อไป)

12. ดำเนินการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 เปลี่ยนจากแลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-7 เป็นแลกเปลี่ยนน้ำอื่นๆ (แลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95-1, ซี 95-2, ซี 95-3, ซี 95-4, ซี 95-5, ซี 95-6, ซี 1-150 และซี 1-151 ตามลำดับ) โดยดำเนินการตามลำดับตั้งแต่ข้อ 6 ถึงข้อ 9 จนครบทุกแลกเปลี่ยนน้ำ

13. จัดเวทีประชุมเกษตรกร คัดเลือกข้อมูลให้แต่ละแลกเปลี่ยนน้ำ ตรวจสอบผลการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

14. ดำเนินการแก้ไขปัญหาแลกเปลี่ยนน้ำบางส่วน โดยเกษตรกร อาทิ เช่น การกลบหลุมบ่อทางลำเลียง ขุดลอกคูส่งน้ำ-คูระบายน้ำ ตัดต้นไม้กีดขวางทางน้ำในคูส่งน้ำ-คูระบายน้ำ การปรับปรุงท่อและประตูแลกเปลี่ยนน้ำ เป็นต้น

15. จัดงานประชุมใหญ่ รายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย และผลดำเนินการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำ 9 แลกเปลี่ยนน้ำ ให้เกษตรกรและชุมชนใกล้เคียงได้รับทราบ

16. การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของที่วิจัยชลประทานท้องถิ่น ณ ชุมชนบ้านปางจำปี อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ และชุมชนบ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

17. ที่วิจัยชลประทานท้องถิ่น ร่วมกันสรุปการดำเนินการวิจัยในช่วงระยะที่ 1 และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.2 พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย

1. พื้นที่ดำเนินการวิจัย

เขตพื้นที่การส่งน้ำของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว คลองส่งน้ำที่ 95 จำนวน 7 แฉกส่งน้ำ (แฉกส่งน้ำ ที่ 95 – 1 ถึง 7) และพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำที่ 1 จำนวน 2 แฉกส่งน้ำ (แฉกส่งน้ำ ที่ 1 – 150 , ที่ 1 – 151) หมู่ 6 บ้านใหม่ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน พื้นที่ส่งน้ำ คลองส่งน้ำที่ 95 จำนวน 7 แฉกส่งน้ำ (แฉกส่งน้ำ ที่ 95 – 1 ถึง 7) และพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำที่ 1 จำนวน 2 แฉกส่งน้ำ (แฉกส่งน้ำ ที่ 1 – 150 , ที่ 1 – 151) กลุ่มเป้าหมายเป็นสมาชิกในกลุ่มครัวเรือนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เพศ อายุ วุฒิการศึกษา เป็นต้น แต่มีความคล้ายคลึงกัน คือ เป็นเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา แหล่งที่อยู่อาศัยและทำการประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนบ้านใหม่ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร เนื่องจากเป็นกลุ่มที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในแก้ปัญหา ความต้องการ และมีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำที่ 95 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ได้

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นเครื่องมือเกี่ยวกับ **การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process: PLP)** มีดังนี้

- 1.การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีชุมชนแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การทำแผนที่แฉกส่งน้ำของคลองส่งน้ำที่ 95 การลงพื้นที่ภาคสนาม
- 2.แบบสอบถาม

3.4 ขั้นตอน กระบวนการ การสร้างเครื่องมือ

1. การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ข้อมูลชุมชน โดยตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ข้อมูลเชิงพื้นที่ในการศึกษาวิจัย จากฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำท่าบัว และโครงการต่างๆที่ชุมชนบ้านใหม่เคยทำมา
- 2) เตรียมความพร้อมก่อนจัดเวที ใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่ **ทีมวิทยากร กระบวนการ** โดย ทีมจัดการฯกรมชลประทาน และทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่น (ชปท.)

ผู้เกี่ยวข้อง และสร้างสื่อ/เครื่องมือต่างๆที่ใช้ในเวที(แบบสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) การทำแผนที่แจกส่งน้ำ การลงพื้นที่ภาคสนาม และแบบสอบถาม)

3) จัดเวทีชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ทบทวนสถานการณ์ชุมชน ได้แก่ สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของชุมชน (ประวัติหมู่บ้าน วิธีการดำรงชีวิตและการเปลี่ยนแปลง ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีและการละเล่น ความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน) ด้านการเกษตร (การเพาะปลูก การใช้น้ำทำเกษตร ปัญหาการใช้น้ำในอดีต ปัญหาหนี้สิน) สภาพปัญหาและสาเหตุ แนวทางแก้ไข ด้านการมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของชุมชน ทำให้เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในเวที เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและได้ข้อมูลเบื้องต้น

4) วิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (AAR : After Action Review) หลังเวทีเพื่อประเมิน จุดอ่อน จุดแข็ง การบรรลุวัตถุประสงค์ของเวทีและการปรับให้ดีขึ้นในเวทีต่อไป

5) สรุปและเสนอแผนการดำเนินงานต่อไป เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสนับสนุน ประกอบการพิจารณาแผนงาน และดำเนินการสนับสนุนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมชลประทาน และหน่วยงานอื่นๆ ถ้าแผนการดำเนินงานใดที่เกษตรกรมีศักยภาพเพียงพอสามารถดำเนินการได้เลย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

1.ทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่น เป็นผู้ออกหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน โดยดำเนินการขอความร่วมมือไปยังผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 สมาชิกอบต.หมู่ที่ 6 และประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานทั้ง 9 แจกส่งน้ำ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process: PLP) ทีมชลประทานท้องถิ่นและผู้นำชุมชนได้ร่วมประสานงานในการแจกหนังสือเชิญและประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน เพื่อนัดหมายเข้าร่วมเวทีประชุมชี้แจงรายละเอียดแนวทางวิธีการทำวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นและทำความเข้าใจในการเก็บข้อมูล

3.ทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่น ทำการเก็บข้อมูล การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process: PLP) จากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1)การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีชุมชนแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การทำแผนที่แจกส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ชี 95 การลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลในพื้นที่ดำเนินการวิจัย

2)แบบสอบถาม

รายละเอียดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 กระบวนการ

1.กระบวนการจัดเวทีชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการจัดเวทีชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกษตรกรผู้ใช้น้ำคลอง ซี 95 (C95-1 C95-2 C95-3 C95-4 C95-5 C95-6 C1-150 และ C1-151) มีผู้เข้าร่วมเวที 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มทีมจัดการฯ (บทบาทเป็นพี่เลี้ยง) ประกอบด้วย อาจารย์สุจินต์ หลิมโตประเสริฐ และ อาจารย์สมยศ พูลธนะสาร

- กลุ่มทีมชลประทานท้องถิ่น(ชลท.) ประกอบด้วย ชลประทานพื้นที่และนักวิจัยชาวบ้าน รวมทั้งสิ้น 29 คน

- กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำแต่ละแ่งจำนวน 9 แ่งส่งน้ำ แ่งละประมาณ 20 – 30 คน

โดยกระบวนการจัดเวทีชุมชนมุ่งเน้นให้ทีมชลประทานท้องถิ่นได้ปฏิบัติจริงในการเป็นผู้ดำเนินการในเวทีช่วงต่างๆตามที่ได้ออกแบบไว้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การจัดตัวบุคคลหรือการสมัครใจที่จะทำในแต่ละบทบาทหน้าที่และหมุนเวียนกัน เพื่อให้ทุกคนในทีมชลประทานท้องถิ่นได้เรียนรู้ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านแนวคิด การวางแผนในแต่ละเวที การเกริ่นนำ การแนะนำตัว การชวนพูดชวนคุย การตั้งคำถาม การโยน/การรับช่วงต่อระหว่างกิจกรรมในเวทีหรือเกมส์ (กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์) เพื่อสร้างบรรยากาศในเวทีให้เกิดความผ่อนคลาย และการสรุปบทเรียน กระบวนการจัดเวทีจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมชลประทานท้องถิ่น ให้เรียนรู้ถึงวิธีการคิด และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละแ่งส่งน้ำอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เกิดความเชื่อมโยงถึงสภาพปัญหาตลอดทั้งสายคลองส่งน้ำ ซี 95 และสามารถนำข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกต้อง รอบคอบ ตามความต้องการของชุมชนได้

กระบวนการจัดเวทีชุมชน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

การเกริ่นนำ

เป็นการบอกเล่าความเป็นมาและถ่ายทอดแนวคิดของการทำงานวิจัยชลประทานท้องถิ่นคืออะไร “...งานชลประทานท้องถิ่นเป็นงานที่ชวนทุกคนมาระดมความคิด มาร่วมกันหาข้อมูล/หาแนวทางแก้ปัญหา ปัญหาของชุมชนเราต้องแก้เองพึ่งตัวเองก่อน จะต้องมีความสามัคคีกันและร่วมมือกัน จะใจร้อนทำให้เสร็จเร็วๆไม่ได้ ต้องอดทน ต้องทำด้วยใจอาสาเพราะไม่มีค่าตอบแทนใดๆทั้งสิ้น...”

การแนะนำตัว

เป็นการให้ทุกคนที่เข้ามาร่วมประชุมพูดคุยได้รู้จักกันมากยิ่งขึ้น สร้างความเป็นกันเองให้กับเวที แนะนำตัวว่าเป็นใคร มาจากไหน และแนะนำ ทีมชปท. ให้สมาชิกในแฉกต่างๆ ได้รู้จัก การแนะนำตัวส่วนใหญ่ เช่น วิธีการเขียนป้ายชื่อเอง (เขียนชื่อและวันเกิด) หรือการสวัสดีมีว่นทาง (เรียงตามความอาวุโส กล่าวสวัสดีพร้อมแนะนำตัว) เป็นต้น

กติกาการจัดเวที

เป็นกติกาที่ใช้ในการจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยทุกคนที่เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาให้เหมาะสมแล้วนำมาใช้กับกลุ่มนั้นๆ ตัวอย่างกติกาเช่น ไม่ล่าความคิดของผู้อื่น ไม่ตัดสินว่าถูก ผิด รับฟังและคิดตาม ไม่แย่งกันพูด ถ้าอยากพูดขอให้ยกมือก่อน มีความเสมอภาค ไม่เอาเรื่องที่เอาพูดในเวทีไปพูดนอกเวที ขอให้อยู่ประชุมจนจบ เป็นต้น

เกมส์ (กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์)

เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มให้เกิดความคุ้นเคยและสนิทสนมกันยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เครียดและผ่อนคลาย เช่น เกมส์“มะ” เกมส์นับเลข เกมส์ไฉ่หย่า เกมส์จะเซ่(ปลาโลมา) เกมส์ฝนตกฟ้าร้องฟ้าผ่า เกมส์เครื่องดนตรีไทย กลอง ฆ้อง ระนาด ซอ ปี่ และอื่นๆ

การชวนพูดชวนคุย

ใช้กระบวนการตั้งคำถามเชิงลึกในประเด็นต่างๆ เช่น สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ วิธีการดำรงชีวิตและการเปลี่ยนแปลง ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการเกษตร สภาพปัญหาและสาเหตุ แนวทางแก้ไข ด้านการมีส่วนร่วม เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนได้รู้และเข้าใจวิถีชีวิตชุมชน เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เห็นว่าชุมชนยังมีทุนเดิมอยู่อีกมากมาย จะนำมาสร้างให้เกิดการพัฒนาสิ่งดีๆ ให้กับชุมชนเข้มแข็งได้

กิจกรรมกลุ่มย่อย

การแบ่งกลุ่มย่อยให้สมาชิกแฉกส่งน้ำ จะมีการปรับกลุ่มหรือประเด็นข้อมูลให้เหมาะสม กับการแบ่งกลุ่มทำงาน ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีกลุ่มทำแผนที่แฉกส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ซี 95 เป็นกลุ่มหลักที่ต้องมีทุกเวที ส่วนกลุ่มหาข้อมูลในแต่ละแฉกส่งน้ำ โดยค้นหาข้อมูลประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในแฉกส่งน้ำโดยแบ่งเป็นช่วงต้นคุ-กลางคุ-ปลายคุ หรือประเด็นข้อมูลเรื่องของคุณส่ง คุณทั้ง(คุระบาย) การใช้น้ำ การทำนา ถนน พฤติกรรมการใช้น้ำ แบ่งตามความเหมาะสมกับจำนวนสมาชิกในแต่ละแฉกส่งน้ำ

การนำเสนอ

จากการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นและหาข้อมูลแล้ว ก็จะเป็นการนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ โดยให้สมาชิกในแจกส่งน้ำหรือตัวแทนทีม ชปท. เป็นผู้นำเสนอ หากมีประเด็นใดขาดหายไป ก็สามารถให้สมาชิกในกลุ่มใหญ่เพิ่มเติมได้

การสรุปประเด็น

เป็นการสรุปเนื้อหา มติข้อตกลงของกลุ่มสมาชิกในแต่ละแจกส่งน้ำและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำเวที และสรุปประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของการมาพูดคุยตกลงกัน ที่ทำให้ทุกคนต่างรับรู้ปัญหา จากการร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ยังไม่เคยรู้ให้ได้ว่า เกิดความรู้สึกที่เห็นอกเห็นใจกัน เกิดความสามัคคี เกิดความร่วมมือที่อยากจะทำปัญหา ต้องกระตุ้นให้เห็นว่าชุมชนต้องช่วยตัวเองก่อน จะต้องมีความสามัคคีกันและร่วมมือกัน

2. แบบสอบถาม

เพื่อหาข้อมูลให้ได้ลงลึกขึ้นในประเด็นของ การทำนา คูส่งน้ำ-ระบายน้ำ พฤติกรรมการใช้น้ำ และการมีส่วนร่วม แจกแบบสอบถามให้สมาชิกในแจกกรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และได้อธิบายถึงวิธีการกรอกโดยละเอียดในทุกๆข้อของแบบสอบถามให้เกษตรกรในแจกส่งน้ำรับทราบ และนัดวันที่จะนำส่งแบบสอบถามคืนกับทีมชลประทานท้องถิ่นได้

เป็นแบบสำรวจเก็บข้อมูลซึ่งประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้

2.1) หมวด ก ข้อมูลการทำนาและการใช้น้ำ ซึ่งลักษณะของแบบสำรวจเก็บข้อมูลเป็นแบบเขียนตอบ ครอบคลุมตัวแปรในการศึกษาดังนี้

- ข้อมูลการทำนา (ข้อ 1 - 4) ประกอบด้วย ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม ที่อยู่ จำนวนพื้นที่นา ที่ตั้งแปลงนา พันธุ์พืชที่ปลูก และข้อมูลการเพาะปลูก
- ข้อมูลการใช้น้ำระบบชลประทาน (ข้อ 5 - 14) ประกอบด้วย ความต้องการใช้น้ำ แหล่งรับน้ำ-ระบายน้ำในการเพาะปลูก สภาพคูส่งน้ำ-ระบายน้ำ ปัญหาการรับน้ำ-ระบายน้ำ วิธีการแก้ไขปัญหาคูส่งน้ำ-ระบายน้ำ และช่วงระยะเวลาดำเนินการแก้ไขปัญหา

2.2) หมวด ข เรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งลักษณะของแบบสำรวจเก็บข้อมูล เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่

- ด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม(ข้อ15- 17)
- ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกติกากลุ่มและการพัฒนา (ข้อ 18 - 21)
- ระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำ (ข้อ 22 - 23)

การสร้างแบบสอบถาม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่น ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและหนังสือต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาของกลุ่มงานพัฒนาการบริหารจัดการน้ำ กรมชลประทาน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
- 2) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความเหมาะสมกับผู้ตอบแบบสอบถาม (ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำนา)
- 3) สร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็นแบบสำรวจเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้หมวด ก ข้อมูลการทำนา การใช้น้ำ และหมวด ข เรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ดำเนินการร่างและสร้างแบบสอบถามโดยใช้การมีส่วนร่วมของทีมชลประทานท้องถิ่น เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความเหมาะสมเนื้อหาตลอดจนให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม
- 4) ตรวจสอบรายละเอียดและแก้ไขแบบสอบถามตามที่ทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่นเสนอแนะ ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปใช้
- 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่นดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลจนเสร็จสิ้นแล้ว จึงมาร่วมกันสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้คืนมาทั้งหมด เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีชุมชนแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การทำแผนที่แจกส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ซี 95 การลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลในพื้นที่ดำเนินการวิจัย ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2. แบบสอบถาม

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม หมวด ก ข้อมูลการทำนาและการใช้น้ำ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม หมวด ข เรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ (Percentage) โดยใช้เกณฑ์การแปลคะแนน ตามเกณฑ์การตกลงของทีมชลประทานท้องถิ่น ดังนี้

มากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป (ตั้งแต่ 80 -100 %)	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจดี
ระหว่างร้อยละ 60 - 80 (ระหว่าง 60 – 80 %)	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจพอใช้
น้อยกว่าร้อยละ 60 (น้อยกว่า 60 %)	หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจไม่ดี

บทที่ 4

ผลดำเนินการ

ในการศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำ คลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1 ผลดำเนินการที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดย **การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Participatory Learning Process: PLP) ทำให้ชุมชนได้ทบทวนบริบทชุมชนเหตุการณ์ในอดีตและการเปลี่ยนแปลงสู่ปัจจุบัน ได้ศึกษาสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของชุมชนบ้านใหม่ ดังนี้

4.1 บริบทชุมชน

1. สภาพของชุมชนบ้านใหม่

- 1) ความเป็นมาและสภาพทั่วไปชุมชน
- 2) วิธีการดำรงชีวิต
- 3) ประเพณีและการละเล่นท้องถิ่น
- 4) การเพาะปลูก
- 5) การใช้น้ำทำเกษตร

2. ศักยภาพของชุมชนบ้านใหม่

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สภาพดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้
- 2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 3) ความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน

4.2 สภาพปัญหาการใช้น้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ซี 95

1. สภาพปัญหาต้นทุนในการผลิต
2. สภาพปัญหาและสาเหตุการใช้น้ำในปัจจุบัน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง
ด้านระบบการบริหารจัดการน้ำ และด้านพฤติกรรมกรรมการใช้น้ำ
3. แนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

4.3 แนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำในการทำนา

1. ระบบการผลิตในการทำนา
2. ระบบการบริหารจัดการน้ำ

4.4 การสร้างกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95
2. ความพึงพอใจในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95

4.1 บริบทชุมชน

1. สภาพชุมชนบ้านใหม่

1) ความเป็นมาและสภาพทั่วไป

ชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 6 เดิมแยกมาจากหมู่บ้านท่าตาเสือ ตำบลวัดขวาง อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหมู่บ้านเร่งพัฒนาอันดับ 3 มีจำนวน 172 ครัวเรือน มีประชากร 570 คน ที่ตั้งอยู่บริเวณราบลุ่มแม่น้ำพิจิตรเก่า มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ 2 บ้านท่าตาเสือ ต.วัดขวาง

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ 3 วัดขวาง ต.วัดขวาง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.คลองคูณ อ.ตะพานหิน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ 3 บ้านท่าตาเสือ และหมู่ 2 วัดขวาง ต.วัดขวาง

ชุมชนบ้านใหม่ ไม่มีวัดและโรงเรียน ไปทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดขวาง และศึกษาเล่าเรียนโรงเรียนวัดขวาง ที่ตั้งอยู่เขตหมู่ 3 วัดขวาง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำนา ซึ่งแต่เดิมนั้นการทำนาได้มีการใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง น้ำฝนตามช่วงฤดูกาล และใช้น้ำจากบ่อบาดาล

2) วิธีการดำรงชีวิต

ชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 6 ตำบลวัดขวาง อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วิธีการดำรงชีวิตเป็นสังคมชนบท อาศัยหมู่บ้านอยู่ติดๆกัน เป็นครอบครัวใหญ่

- การเดินทางสมัยก่อนใช้การเดินทางบนถนนดินในการไปมาหาสู่กันต่อมามีการพัฒนาจากถนนดินเป็นถนนลูกรังเริ่มมียานพาหนะเข้ามาใช้ในหมู่บ้านและมีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆเป็นถนนลาดยาง

- การจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรในหมู่บ้านจะนำไปขายให้กับพ่อค้าในตัวเมือง อำเภอกาญจนบุรีหรือไม่กี่ตัวเมือง อำเภอบางมูลนากโดยใช้เรือเป็นยานพาหนะขนส่ง

- สถานศึกษาสมัยก่อนใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่ศึกษาและวัดหยุดของการเรียนคือวันพระกับวันโกน

และจากคำบอกเล่าเรื่องราวการใช้ชีวิตในอดีตของชาวบ้านว่า ...

“... สมัยก่อนมีลูกกันมาก เวลาไปนาก็หอบไปนาคด้วย เอาลูกใส่หอบ ที่เดินได้ก็เดินไปขึ้นเกวียนไปบ้างถ้านาใกล้ก็ยกครอบครัวไปอยู่เลย...”

“...ความเป็นอยู่สมัยก่อน เงินหายาก อยากกินอะไรก็ปลูกเอา กับข้าว ขนม ไม่ต้องซื้อ ทำกันเอง หาปลากินกันเอง ถ้ามากก็เก็บรวม ๆ ไว้มีเหลือกินก็ไปขาย ไปขายก็หาไป สมัยนี้ก็ยังมีการปลูกกินอยู่บ้าง....”

(จากเวทีประชุมแลกเปลี่ยน C95-4 วันที่ 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

“...เวลาหนุ่มสาวจับกันตอนไปเลี้ยงควายก็มี ตามงานวัดก็มี บางครั้งฝ่ายชายจับสาวก็ไม่ให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงรู้ แม่ไปทำงานก็เข้าไปจับในบ้าน ถ้าพาหนีพ่อแม่ไม่ยอมรับไม่ให้เข้าบ้าน สมัยก่อนศักดิ์ศรีสำคัญมาก ถ้ารักจริงก็ให้ไปขอกับพ่อแม่ อย่าวิ่งแรไปตามเขาให้อับอาย”

(จากเวทีประชุมแลกเปลี่ยน 95-2, 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

3) ประเพณีและการละเล่นท้องถิ่น

ชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นซึ่งเป็นประเพณีและการละเล่นที่คงสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีก รุ่นหนึ่งนั้น ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการทำมาหากิน อาทิ เช่น การทำนา มีประเพณีที่เกี่ยวข้อง คือ ประเพณีการทำขวัญท้องข้าว จะเริ่มประมาณเดือนสิบ ช่วงข้าวเริ่มตั้งท้องชาวนาก็ทำขวัญท้องข้าว นิยมทำกันในวันออกพรรษาโดยเอาขนมจากก้นทัพเทศและน้ำมันจากโองน้ำมัน ซึ่งจุดเทียนหยดลงไปใ้ในโองน้ำมันได้พันเล่ม หรือเรียกกว่าพันพระคาถา เอามาใส่ชะลอมเล็ก ๆ สานด้วยไม้ไผ่ เอากระดาษชุบน้ำชะลอมแล้วเอาขนมก้นทัพเทศใส่ เอาผลไม้ใส่ เอาแป้งหอม น้ำมันหอม หมากรใส่ไปพร้อม เชื่อกันว่าแม่โพสพมาเสวยเครื่องเส้นแล้วแม่ก็จะกินหมาก ผัดหน้าแต่งตัวให้สวย รวงข้าวออกมาจะได้รวงสวยรวงยาวเมล็ดมาก

ในการทำขวัญท้องข้าวมีคำเชิฐดังต่อไปนี้ จตุรฐสามดอกบูชาพระรัตนตรัย ตั้งนะโมสาม จบแล้วว่า “ศรีๆ วันนี้เป็นวันดี วันเศรษฐีพญาวัน ลูกทำขวัญท้องข้าว เชิญแม่ขอจำปี แม่ศรีจำปา แม่ขอมะลิวัน แม่จันทร์มะลิลดา แม่อยู่ที่ไหนก็เดินมา ที่ลูกจัดของมา มีเปรี้ยว หวาน มัน เค็ม จัดมาให้เสวยแล้ว เชิญแม่กระหม่อมแก้วจงเสด็จมาเสวยให้สบาย” แล้วก็ถือว่าสามครั้ง

คำอธิษฐาน “ขอให้แม่จงคลอငှာย คลอดตาย ให้แม่ได้มีความสุข ขอให้ได้เม็ดละหม้อ กอละเกวียน ตักอย่ารู้บก จกอย่ารู้พร่อง ไหลมาเทมาเต็มยั้งเต็มฉาง เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานไปนาน ๆ ” พอสิ้นคำอธิษฐานแล้วก็เอาน้ำมันต้ประไปตามต้นข้าวเพื่อไล่ศัตรูหมู่มารที่จะมาทำลายต้นข้าวให้เสียหาย ผ่านไปข้าวเริ่มออกรวง ตากเกสรวาย เกสรเป็นน้ำมัน จากเป็นน้ำมัน เป็นลูกหวาย ปลายรวงเหลืองแล้วข้าวสุกทั้งรวง ก่อนเก็บเกี่ยวข้าวชาวนาต้องเลือกเกี่ยวข้าว โดยเลือกเอาวันศุกร์เป็นวันแรก เลือกเกี่ยวข้าวรวงดี ๆ สามกำมือ ค่ำกล้าวระหว่างเกี่ยวกล่าวว่า “ศรี ๆ วันนี้ก็เป็นวันดี วันศรีมงคลลูกจะแรกเกี่ยวข้าวเอาไว้มากินไว้ขาย ขอให้ได้เม็ดละหม้อกอละเกวียน เต็มยั้งเต็มฉางตักอย่ารู้บก จกอย่ารู้พร่อง ไหลมาเทมาเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน ตลอดกาลนานเทอญ”

เมื่อถึงเวลาเกี่ยวข้าวสมัยก่อนใช้เคียวเกี่ยวข้าวด้วยแรงงานคน มีการเอาแรงกัน เป็นการช่วยเหลือกันของชาวบ้าน เจ้าของนาจะทำกับข้าวเลี้ยงคนที่มาช่วยเกี่ยวข้าว เรียกว่า **การลงแขกเกี่ยวข้าว** แต่ปัจจุบันหายไปแล้ว เนื่องจากมีรถเกี่ยว การเอาแรงกันก็ไม่มี

(บทความประวัติศาสตร์ชีวิตการทำนาของ ลุงสำเร็จ หมื่นยงค์ หัวหน้าทีมวิจัยฯ, 5 ตุลาคม 2550)

จากการบอกเล่าของชาวบ้านว่า “...ประเพณีวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะมารวมกลุ่มกันมีคนทำบุญกันมาก ช่วงหน้าน้ำก็ไปเรือ ชาวบ้านชอบทำบุญ ชอบวันพระ เพราะไม่ต้องเลี้ยงควาย สิ่งที่สนุกของคนสมัยนั้นคือ “การควั่นเชือก” ใช้ปอมะลิลา คล้ายต้นกระเจี๊ยบ นำมาควั่นเป็นเชือก (ทำเอง) พอเทศกาลสงกรานต์มีการละเล่นมอญซ่อนผ้าตามงานวัดสนุกมากถ้าใครแพ้ต้องร่ำวง...”

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยน 95-2, 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

“...ส่วนการละเล่นที่สนุกสนานอีกอย่างหนึ่ง คือ “เล่นลูกอีเหนียว” ลูกมันจะเหนียวติดมือ เป็นพืชขึ้นเวลาน้ำล้น ถ้าปาใส่หญิงสาวเกาะไม้ไหวก็จะไปช่วยเกาะ และทำของเล่น เล่นเอง ไม่มีของเล่นขาย เช่น “ไม้บัก หรือ อีเป๊ะ ” ใช้กระดากแซ่ทำเป็นลูกกระสุนอัดเข้าไปในกระบอกไม้ไผ่ เอาไม้ดันลูกกระสุนให้หลุดออก เกิดเป็นเสียงดัง เป๊ะ”

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยน 95-2, 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

4) การเพาะปลูกพืช

สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนบ้านใหม่ ส่วนใหญ่เป็นการทำนา ซึ่งแต่เดิมนั้นการทำนาได้มีการใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง น้ำฝนตามช่วงฤดูกาล และใช้น้ำจากบ่อบาดาล บางพื้นที่ทำนาไม่ได้เลยเพราะน้ำมาไม่ถึง ถ้าใช้น้ำต้องใช้น้ำจากน้ำที่ไหลลัดทุ่งจากแม่น้ำน่าน พื้นที่บางส่วนยังพอเป็นที่ลุ่มอยู่บ้าง พอจะทำนาได้บ้างเล็กน้อย บางปีทำได้บางปีทำไม่ได้ ทำได้แค่ปีละครั้งเท่านั้น ช่วงหน้าแล้งมีการทำไร่อ้อย ข้าว ไร่เกลือ ไร่ข้าวโพด หรือบางพื้นที่ก็ทิ้งให้เป็นที่ว่างเปล่า มีหญ้าไว้สำหรับเลี้ยงวัว ควาย และทำไร่ เก็บผลผลิตแล้วไปขาย พื้นที่ทำไร่ใช้น้ำจากแม่น้ำน่านในการทำการเกษตร พอนานๆเข้าก็เปลี่ยนจากสภาพพื้นที่ทำไร่เป็นทำนากันเกือบหมด

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยน 95-4 วันที่ 25 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

อดีต สมัยนั้นทำนาดำมากกว่านาหว่าน การทำนาหว่านไม่มีการแช่ข้าวปลูก ต้องหว่านรอบฝน ใช้พันธุ์ข้าวไวแสง (ข้าวหนัก) พันธุ์ข้าวที่ใช้สมัยก่อนคือ ข้าวหลวงประทาน ต้นข้าวสูงมาก สูงจนท่วมหัว พื้นที่นา 1 ไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 30 ถัง บางครั้งปลูกข้าว 30 ไร่ ได้ 10 เกวียนก็ยังมี สมัยก่อนข้าวไม่เป็นโรค ปุ๋ยยาไม่ได้ใช้ ต้องรอน้ำฝนอย่างเดียวและทำนาปีละหนึ่งครั้ง เริ่มการทำนาประมาณเดือนหกเดือนเจ็ด(เรียกว่า หว่านก่อนวันแม่-เกี่ยวหลังวันพ่อ) ใช้ชิงโรงวิดน้ำ

เขานาเป็นนาคำ (“โงงโงง” เครื่องมือวิดน้ำ มีลักษณะเป็นปื๊ดตักกลางเป็นรูปสามเหลี่ยม ปรับระดับของไม้ที่ใช้เป็นหลักปักแขวนปื๊ด) สมัยนั้นยังใช้ควายไถนา เมื่อถึงเวลาเกี่ยวข้าวใช้เคียวเกี่ยวข้าวด้วยแรงงานคน มีการเอาแรงกัน เรียกว่า “ลงแขกเกี่ยวข้าว” เมื่อเวลาเกี่ยวข้าวถ้ามีน้ำในนามาก ก็ต้องปล่อยน้ำผ่านนาข้างเคียงเพื่อเกี่ยวข้าว แล้วทิ้งตากแดดเป็นรายไ่ว้ประมาณ 2 - 3 วัน เพื่อให้เมล็ดข้าวนั้นแห้ง และหอบมัดเป็นฟ่อนแล้วเก็บเข้าลานนวด สมัยนั้นใช้ควายนวด ย่ำ เมื่อย่ำเสร็จแล้วก็นำมาฝัดใช้สีฝัดข้าว ใช้คนหมุนสีฝัดเมื่อเสร็จแล้วนำมาใส่ยุ้งฉางโดยใช้ควายเทียมเกวียน 2 ตัวเพื่อลากข้าวมาใส่ยุ้งเพื่อเก็บกักข้าวไว้ขายช่วงหน้าน้ำเดือน 11 - 12 ส่วนการค้าขายข้าวใช้วิธีการตวงถึง มีการกดราคาข้าว โกงถึงข้าว ถ้ายังไม่มีคนขายก็จะเก็บข้าวใส่ยุ้ง ติดต่อกันโดยใช้เวลาไปขาย (เอาเกวียนลากจากยุ้งไปลงเรือ ลงไปแม่น้ำพิจิตรเก่า แล้วไปลงเรือใหญ่อีกที่ ขายพ่อค้าในเรือ เวลาหาบลงเรือ จะจ้ำงสาว ๆ หาบไป เวลาขายก็ขายได้ราคาถูก ราคาสมัยนั้นเท่ากันหมด ที่รู้เพราะพ่อค้ามีไม่มาก พันธุ์ข้าวก็ทำเหมือนๆ กัน

ปัจจุบัน การทำนามีน้ำชลประทานเข้ามาช่วย ทำนาปีละ 2 - 3 ครั้ง เป็นการทำนาหว่านข้าวน้ำตม ซื้อพันธุ์ข้าวปลูกจากร้านค้า ใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีฉีดในนาข้าวมากขึ้น ใช้เครื่องจักรทำนา มีการจ้างแรงงานในการทำนา ทำให้ทำนาได้มากขึ้นและสะดวกขึ้น จึงทำนากันตลอดปี ต้นทุนในการผลิตสูงมาก อีกทั้งยังทำให้เกิดสารพิษตกค้างในร่างกายก็เป็นโรคกันมาก

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ C1-151 , 27 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.

และเวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ 95-1, 6 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

5) การใช้น้ำทำการเกษตร

การใช้น้ำในอดีตใช้กันแบบต่างคนต่างใช้ เมื่อ 10 ปีก่อนชลประทานมีน้ำน้อยมาก (ปี 2528 เริ่มมีระบบชลประทาน) ตั้งแต่ปี 2538 มีระบบชลประทานแล้วแต่ไม่ค่อยได้ใช้น้ำชลประทานเพราะใช้ไม่สะดวก การปล่อยน้ำคลองชลประทานมาไม่สม่ำเสมอ ชาวบ้านไม่ได้นำตัวใครตัวมัน ใช้พันธุ์ข้าวเหมือนกันจึงต้องการน้ำพร้อมกัน น้ำพอใช้ได้ 2 วัน ก็ปล่อยให้ช่วงปลายบางครั้งนาช่วงต้นได้น้ำก่อนนาช่วงปลายใช้ทีหลัง ถ้าไม่มีน้ำชลประทานชาวบ้านมีน้ำไม่พอใช้แต่ก่อนจะมีชลประทานจึงจะเป็นต้องทำทุดกุ่มมะกัน บ้างก็ใช้น้ำบ่อบาดาลแทน หลังจากมีชลประทานแล้วเกษตรกร มีการทำนาเพิ่มกันมากขึ้น คือ จากทำปีละ 1 ครั้ง เป็น 2-3 ครั้ง และเคยเกิดน้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตรบริเวณนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2538 และปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากบางพื้นที่เป็นที่ลุ่มมีการระบายน้ำออกไม่ทัน

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ 95-4, 25 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร นอกจากการใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง น้ำฝนตามช่วงฤดูกาลแล้วนั้น ต่อมาชาวบ้านเริ่มหาวิธีการเก็บกักน้ำแหล่งน้ำจากแหล่งอื่นๆเพิ่มเติม ให้เพียงพอต่อการทำการเกษตรที่มีมากยิ่งขึ้น

ในปี 2536 เริ่มใช้ “ กุมมะกัน ” เป็นการสร้างทำนบกั้นน้ำในแม่น้ำพิจิตรเก่า โดยใช้ไม้ไผ่สานขัดแตะนำถุงพลาสติกแปะด้านหน้า โดยมีชาวบ้านร่วมมือกันทำ ใช้การชักชวนกันไป ไม่มีการบังคับ ไม่มีค่าแรง ผู้นำในสมัยนั้นก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พอพักก็ทำใหม่เป็นกระสอบดินทรายเรียงกันน้ำ ต่อมาก็ทำเป็นฝายน้ำล้น การทำฝายกั้นน้ำเพื่อให้แม่น้ำพิจิตรเก่ามีเอเยะ และการเจาะบ่อบาดาลในเวลาต่อมา จะได้มีน้ำใช้ เพราะถ้าน้ำน้อย บ่อบาดาลจะสูบน้ำไม่ออก ต่อมาชาวบ้านมีการเรียไรกัน เก็บเงินเพื่อนำมาทำกุมมะกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน โดยความคิดของชาวบ้านเอง สมัยก่อนชาวบ้านมีความสามัคคีกันดี

ต่อมาเมื่อปี 2542 องค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวางเป็นผู้ทำ มีเงินรวมทุนหมู่บ้านละหนึ่งแสนบาท (7 หมู่รวมเป็นเงิน 700,000 บาท) ปัจจุบันเป็นดินอยู่ที่สะพานวัดขวาง คนในหมู่บ้านช่วยกันทำ เกณฑ์คนในหมู่บ้านช่วยกันทำ ใช้เวลาทำประมาณ 2 – 3 วัน จึงจะได้น้ำ ใช้น้ำจากการเจาะบ่อน้ำตื้นลึกประมาณ 3 เมตร เชื้อดินที่ใช้นี้ใช้วิธีชักชวนกันไปทำ ใครรู้ใครก็ไปช่วยกันทำ ไม่มีค่าแรง เมื่อก่อนคนว่างกันมาก การทำงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนนำในการทำงาน ตอนหลังใช้ดินโดยการเก็บเงินเรียไร ทำขัดแตะในหน้าแล้ง พอมีกุมมะกันก็มีน้ำใช้ทำนา แต่ไม่มากเหมือนตอนที่เจาะบ่อบาดาลครั้งแรก ปัจจุบันต้องขุดถึง 10 ศอก (ประมาณ 5 เมตร) ขึ้นไปจึงจะเจอน้ำแต่น้ำไม่ดีอย่างเก่า

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ 95-1, 6 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

“ เจาะบ่อบาดาล ”

ลุงสำเริง หมื่นยงค์ เล่าว่า “...เมื่อก่อนที่จังหวัดพิษณุโลกเขาเจาะบ่อบาดาลได้ ดูช่างเขาทำ ก็มาทำบ้าง เมื่อก่อนใช้คนช่วยหมุนในการเจาะ ประมาณ 10 – 11 คน สมัยนี้ใช้รถหมุน ไม่ต้องใช้แรงงานคน การเจาะบ่อในหมู่บ้านบางครั้งจ้างเขาเจาะ บางครั้งก็เจาะกันเอง บ่อแต่ละบ่อจะมีความลึกประมาณ 10 – 15 วา วิธีการเจาะบ่อบาดาล ดูว่าตรงไหนมีน้ำ ให้ดูตาน้ำ ดูทรายและเจาะที่เนินก่อนเจาะได้แล้ว จะเอาน้ำมาใช้ โดยการปั๊มสูบน้ำ หรือใช้มือคนโยกเอา ท่อสูบเป็นท่อเหล็ก หย่อนจนสุด ได้ท่อจะมีตะแกรงและท่อกรองเพื่อกรองทรายการเจาะแต่ละครั้ง เจาะหนึ่งบ่อ ใช้น้ำได้ประมาณ 20 – 25 ไร่ (โดยใช้เครื่องสูบน้ำ ไม่ดับเลยทั้งวัน) เมื่อเจาะบ่อเยอะแล้วระยะหลังมีปัญหา เพราะน้ำเริ่มท่ว น้ำไม่พอใช้ ...”

(จาก เวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ 95-1, 6 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

2. ศักยภาพของชุมชนบ้านใหม่

1) ทรัพยากรธรรมชาติ

- สภาพพื้นที่เป็นเว้ง เตียน พื้นที่สูงๆต่ำๆ ได้แก่ ทุ่งซังหมัน ซังตะโก สมัยก่อนสภาพดินดี เป็นดินร่วน มีการทำไร่ถั่วเขียว ถั่วเหลือง มัน ไร่ข้าวโพด ข้าวโพดเสร็จก็ไถกลบหว่านถั่วต่อไปเลย เพื่อเป็นการเพิ่มธาตุอาหารให้กับดิน ทำให้ดินดีและมีช่วงเวลาพักฟื้นปรับสภาพดิน

- ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนบ้านใหม่ เป็นป่าไผ่ มีไผ่ป่ามาก ต้นไม้ประจำท้องถิ่นที่พบได้ทั่วไป ได้แก่ ต้นถ่อน ต้นคาง ต้นสะแก ต้นสนวน ต้นแฝก ต้นหญ้าคา

- แหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกมาจากแหล่งธรรมชาติ เช่น น้ำฝน แม่น้ำ ลำคลอง หนอง (อดีตมีหลายแห่ง ได้แก่ หนองหมู หนองเตาผี หนองผาเหนือ หนองผาใต้ และหนองกุ่ม ซึ่งปัจจุบันถูกบุกรุกพื้นที่ทิ้งเหลือแต่เพียง หนองกุ่ม) มีบางพื้นที่ทำนาไม่ได้เลยเพราะน้ำมาไม่ถึง ใช้น้ำจากน้ำที่ไหลลัดทุ่งจากแม่น้ำน่าน

แหล่งน้ำชุมชน “ คลองวังกุ่ม ”

“...คลองวังกุ่มเป็นคลองสาธารณะประโยชน์ของชุมชน อยู่เชื่อมติดต่อหมู่ 3 วัดขวางกับหมู่ 6 บ้านใหม่ ตำบลวัดขวาง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร คลองวังกุ่มมีคุณประโยชน์อย่างมากมายและหล่อเลี้ยงชุมชนมาเป็นเวลานาน นอกจากชาวบ้านหมู่ 3 บ้านวัดขวางและหมู่ 6 บ้านใหม่แล้ว ยังมีอีกหลายหมู่บ้านและอีกหลายตำบลที่เคยมาใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ เมื่อแต่ก่อนพอถึงหน้าน้ำขึ้นชาวบ้านได้พายเรือไปเกี่ยวหญ้า เพื่อนำมาเลี้ยงควาย เพราะช่วงหน้าน้ำนั้นไม่มีที่จะเลี้ยงควาย พอถึงฤดูทำไร่ ทำนากันหมด บางคนเขาก็ลากฟางมาพันหลักไว้ แต่เมื่อสมัยก่อนหน้านี้ เขาเล่าว่า มีเจ๊กบั้งที่มาอยู่ ก็ได้ตั้งฐานะอยู่ที่คลองวังกุ่ม ก็ได้สร้างโรงสีข้าวก็มีชาวบ้านนำข้าวไปสีกัน และได้ตั้งศาลไ่ว้นหนึ่งที่ เป็นศาลเก่าแก่ (เจ้าพ่อคลองวังกุ่ม) เป็นศาลศักดิ์สิทธิ์และกราบไหว้บูชาของชาวบ้าน ปัจจุบันนี้คลองวังกุ่มนั้นเหลือพื้นที่แคบมาก เพราะถูกเกษตรกรบุกรุกทำนา อยากที่จะรื้อฟื้นโครงการนี้นำไปของบประมาณ พัฒนาคลองวังกุ่ม จะต้องทำประตูปิด – เปิด และอีกอย่าง เพื่อที่ปลาก็จะว่ายน้ำขึ้นไปอยู่กลางทุ่ง ชาวบ้านก็จะจับปลากินได้ หรือปลาก็จะว่ายน้ำลงสู่แม่น้ำได้ ถ้าสามารถพัฒนาคลองวังกุ่มได้จะมีประโยชน์กับเกษตรกรและชาวบ้านอย่างมากเลย เพราะถึงฤดูหน้าฝนน้ำท่วมทุกปี ทำนากันไม่ได้ ถ้าน้ำท่วมทุ่งนาเราก็จะปล่อยน้ำระบายผ่านคลองวังกุ่มลงสู่แม่น้ำพิจิตรเก่า น้ำจะได้ไม่ท่วมข้าว ...”

(จาก บทความ บุญเชิด แยมฤทธิ์, บุญนาก กันสุข และลุงเอี่ยม อยู่รอด ทีมชลประทานท้องถิ่น ,

2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และเป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่นสร้าง พัฒนาและปรับปรุงขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและชุมชน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชน จากการลงพื้นที่สำรวจสภาพจริงของสภาพพื้นที่คลองส่งน้ำ C95 ของชุมชนบ้านใหม่ จากการลงพื้นที่สำรวจและเวทีประชุมที่ผ่านมานั้น พบว่าชาวบ้านใหม่ได้คิดค้นและใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาได้เอง อาทิเช่น

“ การปลูกหญ้าแฝกบนคันคูน้ำ ”

ลุงสำเริง หมื่นยงค์ หัวหน้าโครงการวิจัย ชปท. ได้ทดลองนำหญ้าแฝกไปปลูกตามที่ลาดด้านในของคูส่งน้ำแทนการคาดคอนกรีต เพื่อป้องกันการพังทลายของดินคันคูน้ำ และยังช่วยรักษาระบบนิเวศ เพราะถ้าเทลาดด้วยคอนกรีตจะทำให้น้ำในคูส่งร้อน กุ้ง หอย ปู ปลา จะหายไปจากคูน้ำ แต่ถ้าเป็นหญ้าแฝกแล้วน้ำในคูจะเย็น สัตว์เล็กสัตว์น้อยจะมีชีวิตอยู่ได้ เป็นการรักษาห่วงโซ่อาหารเพื่อปรับไปสู่ความสมดุลของธรรมชาติ

“ การซ่อมแซมถนนจากเศษอิฐปูน ”

การซ่อมแซมถนน เมื่อวันที่ 20 ส.ค. 2550 และถนนในอีกหลายแคว่งส่งน้ำนั้น ลุงเอี่ยม อยู่รอดและลุงสำเริง หมื่นยงค์ เป็นผู้คิดค้นวิธีการนำเศษอิฐเศษปูนที่ได้จากการทุบอาคาร ไปถมหลุมบ่อตามทางลำเลียงในไร่นา ซึ่งทดลองทำมานานแล้ว 3-4 ปีอย่างสม่ำเสมอพบว่าวิธีนี้ดีกว่าและคงทนนานกว่าการใช้ดินหรือดินลูกรังมาถมหลุมบ่อบนถนนเนื่องจากเศษอิฐและปูนนี้สามารถรับน้ำหนักบรรทุกได้

“ ขุดบ่อดักตะกอนจากน้ำทิ้ง ”

ในช่วงที่เริ่มก่อสร้างงานจัดรูปที่ดินเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา มีเจ้าของนาบางแปลง ไม่ยินยอมให้ขุดคูระบายน้ำ(คูทิ้งน้ำ) ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำทิ้งไหลออกสู่คลองระบายน้ำสายใหญ่ได้ แต่ด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านในกลุ่ม ได้ตกลงกันว่าให้ขุดบ่อดักตะกอนไว้ก่อนที่จะระบายน้ำทิ้งลงคูส่งน้ำ ชาวบ้านสามารถระบายน้ำทิ้งที่เหลือจากการทำนา ซึ่งเป็นน้ำที่มีตะกอนดินมาก ลงสู่คูส่งน้ำ และทิ้งต่อไปยังคลองระบายสายใหญ่ได้ ส่วนคนที่รับน้ำจากคูส่งน้ำเส้นนั้นก็ได้รับน้ำที่ผ่านการตกตะกอนมาแล้ว จึงไม่ส่งผลกระทบต่อคูส่งน้ำเส้นนั้น ที่จะทำให้คูส่งน้ำตื้นเขิน

“ อุปกรณ์วัดระดับน้ำ ”

เป็นอุปกรณ์วัดระดับที่ทำจากไม้ไผ่ขนาดลำพอมือ ความยาวประมาณ 3 เมตร ลุงกิติ และทีมชปท.บ้านใหม่ ใช้ในการวัดระดับน้ำในคูคลอง โดยการใช้ตลับเมตรเทียบกับการชี้ระดับน้ำบนไม้ไผ่ แสดงถึงความยาว กว้าง ลึก ของระดับคูคลอง เนื่องจากเป็นอุปกรณ์หาง่าย สะดวก ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทุนทาน อีกทั้งด้านความแรงของกระแสน้ำได้ดี ทำให้อ่านค่าได้ง่าย

การปลูกหญ้าแฝกบนคันคู

การซ่อมแซมถนนจากเศษอิฐปูน

อุปกรณ์วัดระดับน้ำ

3) ความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน

สมัยก่อนความร่วมมือร่วมใจกันในชุมชน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำและศูนย์รวมของชาวบ้าน ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ไม่มีความแตกแยกในหมู่คณะ รักกันดี เช่น มีการรวมตัวกันช่วยงานบุญของวัดตามเทศกาลประเพณีสำคัญต่างๆของไทย ทำให้รู้จักกันมากขึ้น หรือจะเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชนทำที่กั้นน้ำ “ กุมมะกัน ” โดยมีชาวบ้านร่วมมือกันทำ ใช้การชักชวนกันไป ไม่มีการบังคับ ไม่มีค่าแรง การทำนาให้ญาติพี่น้องช่วยกันทำและมีการเอาแรงกัน ไถนา หว่านข้าว นวดข้าว เกี่ยวข้าว ซึ่งเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกัน ความเป็นเครือญาติ เกิดเป็นความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจกันในชุมชน ได้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน จนเกิดการรวมตัวเป็นทีมงานชลประทานท้องถิ่น (ชลท.) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านใหม่ต่อไป

4.2 สภาพปัญหาการใช้น้ำในการทำนาพื้นที่คลองส่งน้ำ ซี 95

1. สภาพปัญหาต้นทุนในการผลิต

การมีระบบชลประทานเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร สามารถทำนาปีละ 2 - 3 ครั้ง เป็นการทำนาหว่านข้าวน้ำตม ซื้อพันธุ์ข้าวปลูกจากร้านค้า มีปัญหาข้าวติด ใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีฉีดในนาข้าวมากขึ้น ใช้เครื่องจักรทำนา ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีการจ้างแรงงานในการทำนา ทำให้ทำนาได้มากขึ้นและสะดวกขึ้น จึงทำนากันตลอดปี ทำให้น้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ เกิดปัญหาการแย่งน้ำ บางคนใช้น้ำมันสูบน้ำเข้านา น้ำมันราคาแพง ทำให้ค่าใช้จ่ายต้นทุนในการผลิตก็สูง ข้าวราคาถูก ราคาข้าว 5,600 – 5,700 บาทต่อเกวียน ค่าน้ำมันไม่คุ้มค่างับราคาค่าข้าว และความแตกต่างของการทำนาสมัยนี้กับสมัยก่อน ก็คือเมื่อก่อนไม่ได้จ้าง มีการเอาแรงกัน ต่อมาสมัยนี้มีค่าใช้จ่ายมาก จ้างกันทำนามากขึ้นยิ่งทำนา ยิ่งจน การทำนาสบายขึ้นจึงมีคำพูดเปรียบเปรยการทำงานของคนปัจจุบันว่า “ทำงานเหมือนย่องเบา กินเหมือนโจรปล้น สุขเหมือนเฝ้าไร่ กินเหล้าเหมือนหลอมหนู ”

2. สภาพปัญหาและสาเหตุการใช้น้ำในปัจจุบัน ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบการบริหารจัดการน้ำ และด้านพฤติกรรมการณ์การใช้น้ำ

พื้นที่ทำการเกษตรกรรม หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ อยู่ในเขตพื้นที่ส่งน้ำของคลองส่งน้ำ ชี 95 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาท่าบัว ต.บ้านน้อย อ.โพทะเล จ.พิจิตร

สำหรับคลองส่งน้ำ ชี 95 เป็นคลองสายซอยแยกมาจากคลองสายใหญ่ชี 1 ส่งน้ำให้แก่อำเภอส่งน้ำจำนวน 7 แยก ซึ่งประกอบด้วย แยกส่งน้ำ C95-1 C95-2 C95-3 C95-4 C95-5 C95-6 C95-7 รวมพื้นที่จำนวน 2,696 ไร่ และมีแยกใกล้เคียงในเขตหมู่ 6 บ้านใหม่อีก 2 แยก คือ C1- 150 และ C1 - 151 ด้านการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95 เมื่อได้ศึกษาจากข้อมูลและการเก็บข้อมูลในการสำรวจพื้นที่ ทำให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุการใช้น้ำและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ชี 95 ได้แก่

ด้านโครงสร้าง เช่น ปัญหาด้านโครงสร้างของพื้นที่นาบางที่สูงบาง ที่ต่ำ ปัญหาการวางระบบคูส่งน้ำระบายน้ำ ปัญหาด้านโครงสร้างของอาคารชลประทาน เช่น การชำรุดเสียหายขาดการดูแลบำรุงรักษา

ด้านการบริหารจัดการน้ำ เช่น ไม่มีการจัดรอบเวรรับน้ำแน่นอน ไม่มีกฎกติกาหรือข้อระเบียบในการปฏิบัติตามมติกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ชัดเจนและจริงจัง ขาดความร่วมมือและการดูแลรักษาในแยกส่งน้ำ ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างเป็นธรรม อย่างทั่วถึง

ด้านพฤติกรรมการณ์การใช้น้ำ เช่น ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการใช้น้ำแบบตัวใครตัวมัน ปัญหาการแก่งแย่งน้ำ คนที่อยู่ต้นคู จะกักน้ำไว้ใช้ก่อน ปัญหาการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ใช้น้ำแบบที่ชาวบ้านเรียกว่า “เข้าปาก ออกตุต” เกิดปัญหาน้ำไม่พอใช้ภายในแยกส่งน้ำ ปัญหาการใช้น้ำจากคูฝัดประเภท

แผนที่ แจกส่งน้ำ C95 -1

เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-1

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C95-1

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C 95-1 มีทั้งหมด 299.2 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 23 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดที่เกิดปัญหา
แจกส่งน้ำ C95-1 คูส่งน้ำ - น้ำรั่วซึมจากคูส่งน้ำเข้านา - น้ำล้นคันคูส่งน้ำเข้านา - ต้องสูบน้ำจากคูส่งน้ำเข้านา - ใช้คูฝิดประเภททิ้งน้ำ คูทิ้งน้ำ - คูทิ้งน้ำถูกกอลบทิ้งน้ำ ถนน - ถนนแคบ	- คันคูส่งไม่แน่น (อัดไม่แน่น ชีดยาฆ่าแมลง) - คันคูส่งน้ำต่ำ - นาสูงกว่าคูส่ง - คูส่งน้ำตื้นเขินลงคูส่ง (ไม่มีการขุดลอกคันไม้ หนาแน่น) - บริษัทก่อสร้าง C95-3 ไม่ได้ กอลบถนน - เกษตรกรบุกรุกถนน	- ช่วงนายนายบรรเทถึงป่าเรียม - นานางเสนห์ 10 ม. นานายสมศักดิ์ประมาณ 50 ม. - นานางเนียน้อง, อบต.บรรเท นายแจ้ง, นางทุเรียน - นานายแนบถึง นานางประสูติ (รอเช็คข้อมูลจากกลุ่มฯ) - ตลอดนายนายกว้าง - จากสามแยกนานางทุเรียน ตลอดสาย

(จาก การเวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-1วันที่ 9 กรกฎาคม 2550 เวลา 09.00 – 12.00 น.)

แผนที่แจกส่งน้ำ C95 -2

เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-2

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C95-2

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C 95-2 มีทั้งหมด 311.1 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 33 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดปัญหา
แจกส่งน้ำ C95 – 2 คูส่งน้ำ - น้ำล้นคันคลอง - ไม่ได้รับน้ำ คูทิ่งน้ำ - ไม่สามารถทิ่งน้ำได้ (น้ำอั้น) - ใช้คูผิดประเภท ถนน - ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ	- คูตื้นเขิน - ท่อทางข้ามเล็ก - วางท่อสูง ซ้ำเข้านา - ที่นาสูง - คูตื้นเขิน - คูทิ่งน้ำอยู่สูงกว่าพื้นที่ - คูทิ่งน้ำไม่ถึงนายสมนึกใช้คูส่งเป็นคูทิ่ง (ใช้คูผิดประเภท) - สภาพพื้นที่นาลุ่ม - ไม่มีคูทิ่งน้ำ - คูทิ่งน้ำตื้น - คูส่งน้ำตันทำให้รับน้ำจากคูทิ่งแทน(น้ำทิ่งจากนายบุญเชิด) - ฤดูฝนทำให้ถนนพัง - ดันไม้เยอะ - ถนนโค้งเยอะ รถเข้าไม่ได้	- นานายพงษ์ – ยม, นางถวิล ถึงปลายคู - นานายอำนาจ ถึงนางถวิล - นางสาวดี, มานะ, อำนาจ - นานางสวาท และตั้งแต่ นานายไพโรจน์ถึงปลายคู - นานายอำนาจ – นานางสวาท - นาป่าสวัสดิ์ - นานายสมพงษ์ - ช่างโค้งหักศอกถึงปลายคู - ตลอดทั้งสาย

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-2 วันที่ 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C95-3

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C 95-3 มีทั้งหมด 444 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 31 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดที่เกิดปัญหา
แจกส่งน้ำ ซี 95-3 คูส่งน้ำ - อาคารแบ่งน้ำไม่มีช่วงต้นคู - น้ำส่งไม่ถึงปลายคูส่ง คูทิ้งน้ำ - คูทิ้งน้ำไม่มี (ช่วงปลายคู) ถนน - ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ - ถนนแคบ	- ไม่มีบานทดน้ำ มีการใช้รถขุดอาคารออกปี 49 - การขุดลอกลึกเกินไป พื้นนา กลางคูสูงกว่าคูส่ง - ต้นคูกักน้ำ, ใช้นาควิดน้ำ - คูส่งน้ำตื้นเขิน - ต้นคูใช้น้ำแบบฟุ่มเฟือย - ฝังท่อสูงเกินไป 2 ท่อ - เจ้าของที่ดินเดิมไม่ยอมให้ขุด - ไม่มีการซ่อมแซม - มีการฉีดยาฆ่าหญ้าบริเวณ โค้งถนนหญ้าตายทำให้ดินพัง - ใช้รถแบ็คโฮขุดลอกข้างถนน	- นานายบุญเชิดต่อนานายหยัน - นานายบังเอิญและนายสำเร็จ - นานายบุญเชิด ถึงนายจำลอง นายรวย ถึงนานายแกะ - ช่วงต้นคูและกลางคู - ช่วงนาท่อนานายจำลอง และช่วงโค้งนานายบุญลือ

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-3 วันที่ 25 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

แผนที่แจกส่งน้ำ C95-4

เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-4

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แฉกส่งน้ำ C95-4

พื้นที่ทำการเกษตรของแฉกส่งน้ำ C 95-4 มีทั้งหมด 233 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 31 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แฉกส่งน้ำ C95 – 4 คูส่งน้ำ - ไม้ได้รับน้ำเข้านา - น้ำล้นคันคู คูทิ้งน้ำ - ระบายน้ำไม่สะดวกกลาง หนองกุ่ม - ใช้คูผิดประเภท ถนน - เป็นหลุมเป็นบ่อ - ถนนแคบ	- กลบคูส่งน้ำ - กลบท่อทางข้าม - คูตื้นเขิน - คูตื้นและ คูพังเป็นช่วง - มีดินไม้มาก - หลังคันคูส่งต่ำ - เอาคูทั้งเป็นคูส่งน้ำ(ใช้น้ำ C95-2) - ไม่มีการปรับปรุงเลย - ไม่มีลูกรัง 700 เมตร	- นางรัชนี้ ถึงนายนายเทื่อง - นานายประเทื่อง - ช่วงนายนายวินัยถึงนาบรรเทิง - ช่วงนายสำราญ, เปี้ยก - นานางสำราญถึงนายนายเปี้ยก - ช่วงนายนายยงค์ถึงนายนาย เอนก - ตั้งแต่ประตู C95 – 4 ช่วงนา นางฉลาด – นางสำราญ (ระยะทาง 1,500 เมตร) - นานายยงค์ถึงนายจันทรรอน

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ 95-4 วันที่ 25 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

แผนที่แจกส่งน้ำ C95-5

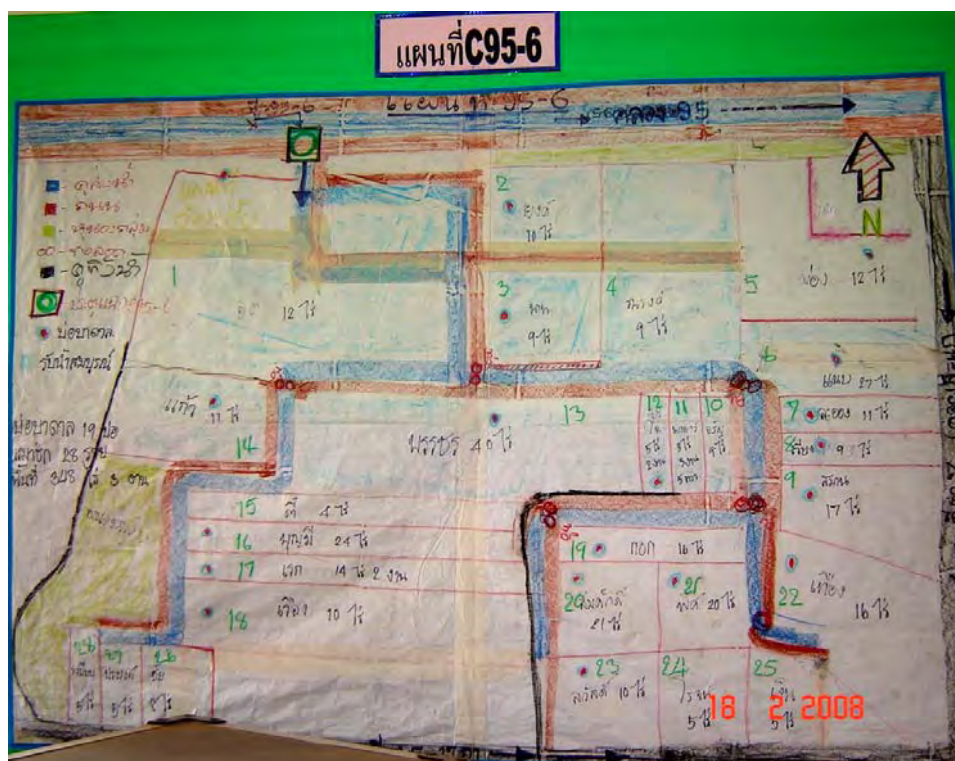
เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-5

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C95-5

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C 95-5 มีทั้งหมด 351 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 24 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แจกส่งน้ำ C95 – 5 คูส่งน้ำ - น้ำเข้าประตูแจกน้อย - มีปัญหาคันคูพังบ่อย คูทิ้งน้ำ - ระบายน้ำยาก (สมาชิกในแจกร่วมกัน ขุดลอก) ถนน - ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ พฤติกรรมการใช้น้ำ - นาทำยคูไม่ได้รับน้ำ - ต่างคนต่างใช้ - มีการใช้น้ำผิดแจก	- ประตูแจกสูง - คันคูรั่วซึม - คันคูต่ำ - ท่อรับน้ำเข้านาอยู่สูงกว่า ท้องคู - คูส่งน้ำตื้นเขิน - คูส่งอยู่บนคูทิ้ง - ท่อปลายคูทิ้งท่อมันเล็กทาง ข้ามไปน่านางประคอง - มีผู้กักกั้นน้ำ เพื่อเข้านาใช้ ส่วนตัว - - ทางต้นคูกักกั้นน้ำไว้ - ไม่มีการหมุนเวียนน้ำใช้ ภายในแจก - แจกเดิมที่ใช้น้ำไม่เข้านา C95 – 7	- นานายพินถึงนานายแจ้ว - นานายสมพงษ์ถึงนายอินทร์ - นานายละอองถึงปลายคู - ทางโค้งนานายอินทร์ - ช่วงนาสูงเทือกกับนาง ประคอง - ตลอดสาย

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-5 วันที่ 24 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

แผนที่แจกส่งน้ำ C95-6

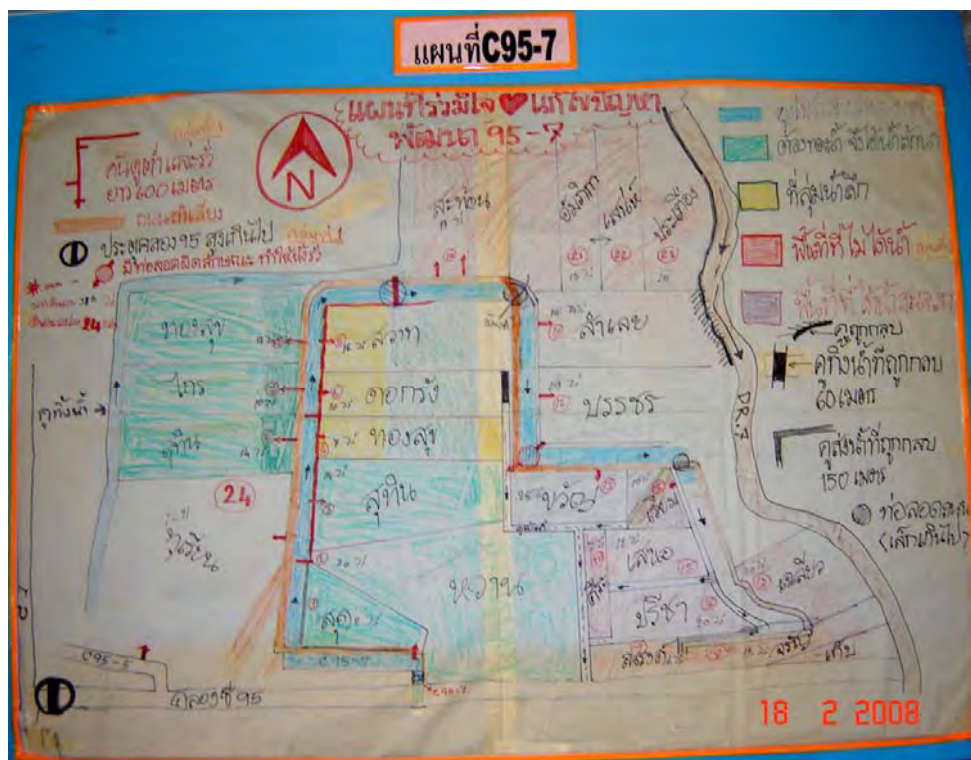
เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-6

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แยกส่งน้ำ C95-6

พื้นที่ทำการเกษตรของแยกส่งน้ำ C 95-6 มีทั้งหมด 348.3 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 28 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แยกส่งน้ำ ซี 95-6 คูส่งน้ำ - คูตื้นเขิน - คันคูตื้นน้ำซึมเข้านา - คันคูเล็กและต่ำตรงนา - ประตูเปิด – ปิดไม่อยู่ - น้ำในคลอง C95 มีน้อย - ประตู C95-6 คอยใส่กุญแจ คูทิ้งน้ำ - ไม่สามารถทิ้งน้ำได้ - คันคลอง DR7 เล็ก ถนน - เป็นหลุมเป็นบ่อ(ประมาณ 1.5 – 2 กิโลเมตร)	- ทิ้งน้ำใส่คูส่ง - รั่วรูหนู, รุหายดินคันคูแตก - เอาดินไปใส่นาตนเอง - บานด้านในหลุดออกจากรอบ - ประตูกลางคลอง C95 คอยจะอัดน้ำ - ไม่รู้รับน้ำหรือเปล่า - คูทิ้งน้ำอยู่พื้นที่สูง - ขาดการพัฒนา, ตื้นเขิน - ขาดการดูแล ไม่มีลูกจ้าง	- นานายเปี้ยกถึงนานายมานะ (สายตะวันออก) - ตั้งแต่นางบรรชรถึงนางพเยาว์ - นานายแรม - นานายชำนาญ - นานายแรม - นานางสุรินทร์ - ช่วงนานายสุด ถึง นานายประเทือง, นางทุเรียน เล็ก

(จาก เวทีประชุมแยกส่งน้ำ 95-6 วันที่ 26 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

แผนที่แจกส่งน้ำ C95-7

เวทีประชุม ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ แจกส่งน้ำ ซี 95-7

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C95-7

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C 95-7 มีทั้งหมด 320 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 24 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แจกส่งน้ำ ซี 95-7 คูส่งน้ำ - คูส่งน้ำตื้นกว่านา - พื้นที่ที่ไม่ได้รับน้ำ - ไม่มีคูส่งน้ำ - น้ำไหลรั่วออกคูส่งน้ำ - คูส่งน้ำถูกกลบ คูระบายน้ำ - คูระบายน้ำถูกกลบช่วงนางสาวทถึงนางนาคกรัง ท่อลอดถนน - ท่อลอดถนนมีขนาดเล็ก	- มีการขุดระดับท้องคูส่งน้ำตื้นกว่าพื้นที่นา - พื้นที่นาอยู่สูงกว่าคูส่งน้ำและพื้นที่อยู่ปลายคูส่งน้ำ ให้น้ำไปไม่ถึง - คันคูส่งน้ำต่ำและรั่ว - เกิดจากการแบ่งพื้นที่นาใหม่ จึงไม่มีคูส่งน้ำ - มีท่อผิดปกติขณะ เจาะท่อคูส่งน้ำลงคูทิ้งน้ำ - คูส่งน้ำใช้ไม่ได้และคูส่งน้ำตัน - นางสาวทและนางนาคกรัง ไม่ได้รับความเดือดร้อนแต่ถ้ามีการอุดท่อทั้ง 2 คนจะต้องขุดคูให้อยู่สภาพเดิม - ขนาดท่อเล็กทำให้น้ำขึ้นช่วงต้น น้ำไปไม่ถึงปลายคูส่ง	- ตั้งแต่ต้นคูไปจนถึงปลายคูส่งน้ำ - ตั้งแต่ นานายศิริระ เจริญ ปรีชา ณรงค์ เสนอ จรัญ ช่วงท้ายคูส่งน้ำ - นางสาวทถึงนางนาคกรัง - นางนาคกรัง - โค้งนางนาคกรัง - นายปรีชา - นางนาคกรังและนางสาวท ออกค่าใช้จ่าย - ท่อลอดถนนตรงนางนาคกรังนางสาวทและนางเจริญ

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ C95-7 วันที่ 1 พฤษภาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แฉกส่งน้ำ C1 – 150

พื้นที่ทำการเกษตรของแฉกส่งน้ำ C1-150 มีทั้งหมด 454.3 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 46 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แฉกส่งน้ำ C1-150 คูส่งน้ำ - ไม่ได้รับน้ำคูส่งน้ำตื้นเขิน - น้ำล้นคันคู หลังคันคูต่ำเป็นช่วงๆ คูทิ้งน้ำ - ไม่สามารถทิ้งน้ำได้ไม่มีคูทิ้ง - คูทิ้งตื้นเขิน ถนน - เป็นหลุมเป็นบ่อ - ถนนแคบ	- ไม่มีการขุดลอก - คูส่งน้ำต่ำกว่าระดับนา - กีดขวางกันทางน้ำ - ท่อทางข้ามเยอะ, ขนาดเล็ก - ไม่มีการจัดรอบเวร - ต้นไม้ขึ้นเยอะ (ต้นยาง) ขึ้นเองตามธรรมชาติ - ฝนตกทำให้ดินพังทลายและปล่อยน้ำมากเกินไปทำให้น้ำล้นกัดเซาะคันคูพัง - ไม่มีตั้งแต่/เดิม ซลประทานไม่ได้สร้างไว้ - คูทิ้งน้ำสูงกว่านา - ไม่มีการขุดลอกใช้งานมานาน - มีลูกรังน้อย - ใช้งานมานาน(มีซ่อมแซมบ้างแล้ว)	- ช่วงนายนายงค์ถึงนางยวน - ช่วงนางทองคำ - ช่วงนายแป้ว - ช่วงบ้านนายเกลา ถึงนายปรีชา และ ช่วงนายนายกิตถึงนายสมศักดิ์ - นายเกลาถึงบ้านนางบรรชร - นานายปรีชาถึงนายประเสริฐ - ช่วงนางบรรชรถึงนายยง - นานายสายยันถึงนายชวน - นานายปรีชาถึงนายประเสริฐ - ช่วงนางบรรชรถึงปลายคู - สามแยกนาสุทินถึงตลอดสาย

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ C1-150 วันที่ 27 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุ ของ แจกส่งน้ำ C1 – 151

พื้นที่ทำการเกษตรของแจกส่งน้ำ C1-151 มีทั้งหมด 454.3 ไร่ จำนวนสมาชิกทั้งหมด 46 ราย

ปัญหา	สาเหตุ	จุดเกิดเหตุ
แจกส่งน้ำ C1-151 คูส่งน้ำ - คูตื้นเขิน - น้ำไปไม่ถึงปลาย คูทิ้งน้ำ - ทิ้งน้ำไม่ได้ ถนน - ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ, แคบ - ถนนรกร	- ใช้งานมานาน ไม่ขุดลอก - มีน้ำรั่วซึมเพราะคันคูส่งน้ำเป็นดินทราย - เพราะคูส่งน้ำตื้นเขิน - คูส่งน้ำสายหน้าบ้านถูกกลบ - คูทิ้งน้ำสูงกว่าพื้นที่นา - ไม่มีคูทิ้งน้ำ ใช้วิธีขุดทิ้งน้ำผ่านนาคนที่พื้นที่ต่ำกว่า - ใช้งานมานานและขาดการพัฒนา ลูกวังมีน้อยมาก - ไม่มีคนใช้ จึงใช้ถนนเก่าสายได้ผ่านบ้านนายเล็ก)	- ตั้งแต่ NANAY กว้าง ถึง นา นายเลี่ยม และตั้งแต่ช่วงนา นายเลี่ยน ถึง NANAY สมาน - ตั้งแต่บ้านพักชลประทานถึงระหว่างสามแยกปลายนา นายอำนาจ - ตั้งแต่ NANAY กรี, มณเฑียร, ผู้ใหญ่บุญชอบ, นางขยัน, บัว, นางบรรชร และนางเรือง - ตั้งแต่ NANAY ลำเจียก, ผู้ใหญ่เลี่ยม, นางสมพิศ, นางเรือง และ นางกำไร) - ตั้งแต่ NANAY รัตติยาถึงนา นางบรรชร

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ C1-151 วันที่ 27 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

3. แนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาดูแลเกษตรกรมีส่วนร่วม

หลังจากนั้นทีมชลประทานท้องถิ่นได้นำเอาข้อมูลจากเวที มาวิเคราะห์ร่วมกันหาความสำคัญถึงปัญหาและสาเหตุ พร้อมทั้งสรุปความก้าวหน้างานวิจัย เพื่อที่จะได้เติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและความเป็นไปได้ที่จะทำเวทีเข้าสู่แนวทางแก้ไขปัญหากับงานพัฒนาของแต่ละแก่งส่งต่อไป

ปัญหาการทำนา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
- ข้าวดีด - เพลี้ย, หนอน - ต้นทุนสูง - ค่าจ้างแพง - พันธุ์ข้าวไม่เหมือนกัน - ค่าน้ำมันแพง	- ยังไม่รู้สาเหตุ(น่าจะเกิดจากการปนพันธุ์ข้าว, รกเกี่ยวข้าว) - ทำนาไม่พร้อมกัน, ฉีดยาไม่พร้อมกัน - ปุ๋ยยาราคาแพง แต่ได้ผลผลิตต่ำ - แรงงานไม่เพียงพอ - เวลาต้องการรับน้ำไม่ตรงกัน - น้ำไม่พอใช้	- ควรหยุดการทำนาระยะสั้น - การทำนาดำ เพาะกล้าข้าว - ทำนาเหมือนกันพร้อมกัน, ข้าวเหมือนกัน - ใช้ชีววิธี(กำจัดโดยธรรมชาติ) - การจัดกลุ่มทำเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ - อยากให้มีการเอาแรงกันเหมือนอดีต - ใช้ข้าวพันธุ์เดียวกัน - ปรับปรุงคลองส่งน้ำ - จัดสรรน้ำมาตามรอบเวร

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ของ แจกส่งน้ำ C95-1

เกษตรกรภายในแจกได้รับความพึงพอใจในแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามมติเวทีประชุม ดังนี้

ปัญหาการส่งน้ำ	แนวทางแก้ไข	โดยใคร
- คันคูส่งน้ำไม่แข็งแรง - น้ำล้นคูส่งน้ำบริเวณ นานางเสนห์ (10 เมตร) - ถนนลำน้อยแคบ - ที่นาสูงกว่าคูส่ง - ใช้คูผิดประเภท (ใช้คูส่ง เป็นคูทิ้ง) - คูทิ้งตันเขิน ตั้งแต่ นานาย แนน – นานายสุทิน - ท่อลอดถนนคูทิ้งแตก บริเวณนานายแดง - มีต้นไม้มาก - น้ำล้นคูส่ง ช่วงนานาย สมศักดิ์	- ดาดคอนกรีตตลอดสาย (2 แยกเทปูนตลอด) - ศึกษาและตรวจสอบ - ตรวจสอบระยะถนน - ช่วยเหลือตัวเองสูบน้ำด้วยนา - กักน้ำเป็น 2 ช่วง - ฝังท่อประมาณ 700 เมตร ช่วงนานายกว้าง - นานาง ผาด - แก้ไขคูทิ้ง DR.7 – 18R - ศึกษาผลกระทบจาก C95-1 ประกอบด้วย - ขุดลอกร่วมกันระหว่าง C95-1 และ C1-150 - เปลี่ยนท่อร่วมกัน (C1 – 150) - ตัดต้นไม้มาก - พฤติกรรมการใช้น้ำ - ศึกษาสภาพคูทิ้ง ถ้าดี น่าจะแก้ไขปัญหาได้	- ชาวบ้าน ชปท. ชป. อบต. อบจ. - ชปท., ชป. - ชปท., ชป. - เกษตรกรเจ้าของนา - ชปท. เกษตรกร - ชปท. ชป. อบต, อบจ, - ชปท. ชป. - ชปท. ชป. - เกษตรกร, อบต, อบจ, ชปท. - ชปท., เกษตรกร - เกษตรกรเจ้าของนา (ตัด และเก็บ) - ชปท., เกษตรกร - ชปท., เกษตรกร

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-1 วันที่ 24 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

เกษตรกรแจ่งน้ำ 95-1 ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม และในการร่วมกันแก้ปัญหาในข้างต้นเป็นอย่างดี

1. เรื่องการจัดรอบเวรการใช้น้ำ

การจัดรอบเวรการใช้น้ำของสมาชิกในแจ่งน้ำ C95-1 เพื่อหาข้อสรุป ว่าในกลุ่มจะแบ่งกันใช้น้ำอย่างไรให้ได้รับน้ำกันอย่างทั่วถึง ช่วงต้นฤดูฝน พื้นที่นาสูงกว่าคู ถ้าน้ำมากน้ำถึงจะเข้านาเจ้าของนาต้องกักน้ำใช้ ใช้เครื่องวิดน้ำ มติที่ประชุม ตกลงให้ทดลองกักน้ำตรงนายบรรเทิง ถึงนางนงทุเรียน

จากผลงานที่ได้คือ การจัดรอบเวรการส่งน้ำต้องทำให้ชัดเจน ได้มีการทดลองทอดน้ำเข้าพื้นที่ที่ไม่ได้น้ำ (ช่วงนายบรรเทิง กับ นางทุเรียน) แต่ไม่สำเร็จ เพราะน้ำล้นคันคูก่อน ทำให้ชาวบ้านบางคนได้เริ่มเข้าใจว่าเป็นเหตุสุดวิสัย ที่แท้จริงเนื่องจากพื้นที่นาสูง

2. เรื่องต้นไม้ ต้นไม้ที่ขึ้นบริเวณคู ทำให้สภาพคูส่งน้ำรกและขวางการไหลของน้ำ โดยเกษตรกรเจ้าของนาจะตัดและเก็บกิ่งไม้กันเอง ถ้าใครเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ก็ให้ตัดต้นไม้ออกได้เลย ซึ่งผลปรากฏว่าเจ้าของที่นาที่มีต้นไม้ให้ความร่วมมืออย่างดี

3. เรื่องการซ่อมแซมถนน

ลุงวิเชียร หมื่นยงค์ ประธานแจ่งน้ำ C95-1 ได้ขอความร่วมมือจากสมาชิกว่า “...ขอให้ช่วยกันขนหินที่โรงเรียนทุ่งน้อยมาถมถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อ (โรงเรียนทูปอาคารทิ้ง) สำหรับทุนเรายังไม่มี ใครมีอะไรก็ช่วยกันไปก่อน ถ้าใครมีรถก็เอาไปช่วยกันขน และตกลงกันไว้ว่าจะทำกันวันที่ 20 ส.ค. 2550 ใครรู้ใครไปกัน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ก็มี จอบ บักกี...”

ผลดำเนินงานคือ การซ่อมแซมถนน ทีม ชปท. และชาวบ้านได้ตกลงนัดกันใหม่ เป็นวันที่ 19 สิงหาคม 2550 จะไปเอาแรงกันโดยใช้แรงจากสมาชิกในแจ่งน้ำ C95-1 และทุกแฉกตามสมัครใจ หาเครื่องมือกันไปเอง “ใครมีอะไรก็เอาไป” ช่วยกันถมถนนทางลำเลียงแจ่งน้ำ C95-1 ด้วยการใส่เศษวัสดุอิฐปูนจาก อนามัยตำบล ที่กำลังทุบชั้นอาคารเพื่อทำใหม่ และใช้รถของนายบุญธรรม ทีม ชปท.เป็นพาหนะขนวัสดุ 1 เที่ยว (ได้ 60 ถุงปุ๋ย) ทำงานกันถึงเย็นจึงแล้วเสร็จ

4. การนัดจัดยาฆ่าหญ้าในแจ่งน้ำ C95-1

โดยนัดสมาชิกแจ่งน้ำฆ่าหญ้าในแจ่งน้ำ C95-1 ในวันที่ 27 สิงหาคม 2550 โดยชาวบ้านออกค่าใช้จ่าย ค่ายาฆ่าหญ้าทั้งหมด และลงแรงช่วยกัน สมาชิกในแจ่งให้ความร่วมมือกันดีมาช่วยกันตามเวลานัดหมาย

(จาก เวทีประชุมแจ่งน้ำ 95-1, 17 สิงหาคม 2550 เวลา 09.00 – 12.00 น.)

5. การขุดลอกคูระบายน้ำ (คูทิ้งน้ำ)

ได้มีการขุดลอกคูทิ้งน้ำตั้งแต่ช่วงท้ายถึงนาสายพินแล้ว ส่วนการขุดลอกคูทิ้งน้ำจนถึงนา นายเนบ ต้องนำสมาชิก C1-150 มาร่วมพุดคุยด้วย เพราะจะต้องเป็นการขุดลอกร่วมกันระหว่าง C95-1 กับ C1-150 และช่วยกันตัดต้นไม้ในคูทิ้ง รกมากและรถไม่สามารถเข้าทำงานได้ ถ้าใคร เกี่ยวข้าวแล้วก็ให้ตัดต้นไม้ไปได้เลย โดยสมาชิกที่ได้ประโยชน์จากการขุดลอกคูทิ้งให้ช่วยกันออก ค่าใช้จ่ายทั้ง C95-1 และ C1-150 ช่วงเวลาการขุดลอกคลองทำกันในเดือน พฤศจิกายน 2550

มติในที่ประชุม

- 1) ขุดลอกคลองตั้งแต่ นานายประจักษ์ ถึง นานายเนบ ใช้รถแบ็คโคใหญ่ โบลโบลขุด โดยจะให้รถเก็บหน้าดินให้เรียบร้อย การวางดินให้วางบริเวณคันคลองทั้ง 2 ฝั่ง
- 2) ค่าใช้จ่าย จะเก็บตามจำนวนไร่ คิดเป็นไร่ละ เนื้อที่นาทั้ง 2 แยกจากแผนที่รวม 162.2 ไร่
- 3) การตัดโค่นต้นไม้ โคนนาใครนามัน ส่วนนาที่มีต้นไม้บริเวณคันคลองให้โค่นให้หมด ยกเว้นต้นมะพร้าว ซึ่งเจ้าของนาขอเอาไว้เก็บผลกิน แต่ถ้าวางเข้าไปขุดลอกไม่ได้ก็จะโค่นให้ พอให้มีที่ให้รถเข้าไปทำงานได้ (เจ้าของนาที่ขอเอาต้นมะพร้าวไว้ได้แก่ ชะลอ ยมจันทร์ ณรงค์ ลำไย แดง ประจักษ์
- 4) การวางท่อระบายน้ำ (เปลี่ยนท่อ) บริเวณนานายแดง ใช้ท่อกว้าง 80 ซม. ส่วนจะใช้ท่อจำนวนเท่าใด คณะกรรมการจะไปดูอีกที่ซึ่งตามความเหมาะสม (การวางท่อระบายน้ำ บริเวณที่จะวางท่อเป็น สโบล จะวางท่อระดับจากปลายมาหาต้น การขุดวางท่อใช้กล้องสำรวจ และสายวัดระดับน้ำ)
- 5) เรื่องของการวางดินคลองทิ้งสายแยกนางเรณู ถึง นานายณรงค์ ยินดีให้ขุดช่วง เดือนพฤศจิกายน
- 6) ในการหารถแบ็คโค ให้ทุกคนช่วยกันดูแล้วมาปรึกษากันอีกครั้ง สำหรับค่าใช้จ่ายในการคุมงาน ตกลงให้ ชปท.และคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล ไปเก็บที่บ้านของสมาชิก คัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการทั้ง 2 แยก ดังนี้

C95-1 คณะกรรมการคือ ลุงเอม นายละออง นายบุญเชิด

C1-150 คณะกรรมการคือ นายดิเรก นายสายัณ

(จากเวทีประชุมแจกส่งน้ำ C95-1 และ C1-150 วันที่ 15 ตุลาคม 2550 เวลา 09.00 -12.00 น.)

ผลดำเนินงานคือ การขุดลอกคูทึ่งน้ำร่วมกันระหว่าง C95-1 กับ C1-150 ความยาว 1,168 เมตรใช้รถขุด 12 ชั่วโมง รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 17,140 บาท สมาชิกทั้งสองแฉกร่วมประชุมปรึกษาหารือกันแล้วปัญหาต่าง ๆ คลี่คลายได้ด้วยดี ทำให้ดำเนินการขุดลอกสำเร็จลุล่วง (จากรายงานของ นายกิติ ยงยี ทีมชลประทานท้องถิ่น, 13 ธันวาคม 2550)

ประเด็นเพิ่มเติม ปัญหาคูทึ่งน้ำระหว่างแฉกส่งน้ำ C95-1 กับ C1-150 เริ่มตั้งแต่มีการจัดรูปที่ดิน เจ้าของที่ไม่ยินยอมให้ขุดคูทึ่งในที่ดินของตน เกิดข้อขัดแย้งกัน จึงต้องไปขุดคูทึ่งบนถนน (ทีม ชปท. ได้ให้สมญาบริเวณนี้ว่า “ ดิมอร์ตะวันออก ” เพราะเป็นปัญหาระหว่างแฉกส่งน้ำ C95-1 กับ C1-150) ทำให้ปัจจุบันคูทึ่งอยู่สูง ทึ่งน้ำไม่ได้ ต้นไม้ใหญ่ขึ้นเต็มไปหมด คูจึงรก ชาวบ้านจึงหันมาทึ่งน้ำลงคูส่ง เกิดปัญหาต่อเรื่องการใช้คูผัดประเภทเพราะมีตะกอนดินเข้ามา ทำให้คูส่งตื้นเขิน

ประเมินผลดำเนินการ แฉกส่งน้ำ C95-1

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงผลการขุดลอกคูระบายน้ำ (คูทึ่งน้ำ) ว่าเกิดผลดี-ผลเสียอย่างไรบ้าง พบว่า เกษตรกรภายในแฉกส่งน้ำส่วนใหญ่พอใจในการขุดลอกคูระบายน้ำ สามารถเปิดระบายน้ำดี ใช้ได้ไม่มีผลกระทบกระเทือน แต่นานไปก็ไม่แน่ว่าจะตื้นเขินบ้าง จึงอยากให้มีการช่วยกัน และจัดยาคุมหญ้าไม่ให้รกบริเวณที่นาใครที่น้ามั่น

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ C95-1 วันที่ 6 เมษายน 2551 เวลา 17.00 น.)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ของ แจกส่งน้ำ C95-2

1. เรื่องการขุดลอกคูส่งน้ำ C95-2

ทางทีมชลประทานท้องถิ่นได้ทำหนังสือเชิญทางสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำแจกส่งน้ำ C95 - 2 ได้มาประชุมเกี่ยวกับสภาพปัญหาคูส่งน้ำตื้นเขิน เพื่อมาปรึกษาหารือร่วมแก้ปัญหาแจกส่งน้ำ ทำการขุดลอกคูส่งน้ำ C95-2 ตั้งแต่ช่วงนานายสมพงษ์ ถึง นานายพิเชษฐ์

มติที่ประชุม

- การจ่ายเงินขุดลอกให้เสร็จก่อนเก็บเงิน คิดค่าใช้จ่ายหารตามจำนวนไร่ ส่วนการขุดลอกและให้วางดินเกลี่ยให้เรียบร้อยพร้อมแต่งคันคูส่งน้ำด้วย
- เปลี่ยนท่อระบายน้ำช่วงนาป่าสวัสดิ์ให้ใหญ่กว่าเดิม ค่าใช้จ่ายใช้จากเงินที่หารจากจำนวนไร่
- ท่อน้ำต่อเข้านาเจ้าของนาซื้อเอง ความกว้างไม่เกิน 8 นิ้ว
- ผู้ที่บริหารจัดการเงิน ได้แก่ บุญเชิด พิเชษฐ์ สมพงษ์ ดอกวัง เกลา ละเอียด

ผลงานที่ได้คือ การขุดลอกคูส่งน้ำ C95-2 ตั้งแต่ช่วงนานายสมพงษ์ ถึง นานายพิเชษฐ์ เพราะคูส่งน้ำตื้นเขินมาก และต้นไม้บนคันคูเยอะมาก ตกลงกันว่า เจ้าของนาต้องตัดต้นไม้เอง ภายในเดือน พฤศจิกายน 2550 ให้แล้วเสร็จ จึงนัดรถแบ็คโคมาขุดลอก ตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม ถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2550 ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ใช้เวลาขุดลอก 13 ชั่วโมง โดยมีเจ้าของนาที่ใช้น้ำทั้งหมด 16 คน มีพื้นที่จำนวน 178 ไร่ เฉลี่ยคิดเป็นไร่ละ 90 บาท รวมเป็นเงิน 16,020 บาท (ค่าใช้จ่ายการขุดลอก 15,600 บาท และจ่ายค่าชั่วคราวคณะกรรมการ 420 บาท)

2. เรื่องการขุดลอกคูทิ้งน้ำ

การขุดลอกคูทิ้งน้ำ (สายทุ่งตะโก) ตลอดทั้งสาย เพื่อระบายน้ำที่เหลือจากคูส่งน้ำ C95-2 กับ C1-151 การขุดลอกแบ่งทำเป็นช่วง มีอยู่ 3 ระยะ คือ

ช่วงที่ 1 : เริ่มตั้งแต่ท้ายคู DR.7 ถึง นาผู้ใหญ่เอี่ยม (C95-2)

การดำเนินงาน : 29-30 ตุลาคม 2550

ช่วงที่ 2 : ตั้งแต่นาผู้ใหญ่เอี่ยม (C95-2) ถึง นานายไฉน (C1-151)

การดำเนินงาน: ต้องรอเกี่ยวข้าวก่อน(ลงมือขุดลอก วันที่ 20 พฤศจิกายน 2550)

ช่วงที่ 3 : ตั้งแต่นานายไฉน (C1-151) ถึง นานายกว้าง (C1-151)

การดำเนินงาน : รอเกี่ยวข้าว (สิ้นธันวาคม 2550)

การขุดลอกคูทั้งน้ำ (สายทุ่งตะโก) ตลอดทั้งสาย ร่วมกันของแก่งส่งน้ำ C95-2 กับ C1-151

มติที่ประชุม

- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน คิดเป็นจำนวนไร่ ไร่รถแบ็คโคชุด พร้อมเกลี่ยดินที่ขุดให้เรียบร้อยละ
- การตั้งคณะกรรมการในการดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย รวมทั้งติดต่อรถ จำนวน 5 คน คือ สารวัตรตรีเอก / บุญธรรม / ประสิทธิ์ / อำนาจ / ผู้ช่วยฯ ไพโรจน์
- การติดต่อรถแบ็คโค มอบหมายให้สารวัตรตรีเอกเป็นผู้ติดต่อ ค่าใช้จ่ายในการขุดลอกขอผ่อนผันกับเจ้าของรถไปก่อน โดยคิดเป็นชั่วโมงละ 1,200 บาท เป็นรถเล็กขนาด 120 E
- การวางท่อในที่ประชุมตกลงกันว่าเจ้าของนาจะเป็นผู้วางและออกค่าใช้จ่ายเองใช้ท่อขนาด 80 เซนติเมตร

ผลงานที่ได้คือ การขุดลอกคูทั้งน้ำ (สายทุ่งตะโก) ตลอดทั้งสาย เพื่อระบายน้ำที่เหลือจากคูส่งน้ำ C95-2 กับ C1-151 การทำงานของรถขุดลอกที่ผ่านมา ใช้เวลาไปประมาณ 8 ชั่วโมง 50 นาที ได้ผลงาน 50% กล่าวคือ วันที่ 29 ตุลาคม 2550 ทำงานไป 2 ชั่วโมง 20 นาที และวันที่ 30 ตุลาคม 2550 ทำงานไป 6 ชั่วโมง 30 นาที

“... หลังจากได้ทำการขุดลอกจนเสร็จสิ้นในต้นเดือนพฤศจิกายน 2550 ทุกวันนี้ผู้ที่ทำนาทั้ง 2 แยก บอกว่าตั้งแต่ขุดลอกมานี้ดีจังเลย พอหว่านข้าวแล้ว ปล่อยน้ำทิ้งง่าย ไม่ต้องใช้เครื่องวิดออกอย่างเมื่อก่อน...”

(จากรายงานของ นายบุญเชิด แยมฤทธิ์ ทีมชลประทานท้องถิ่น, 13 ธันวาคม 2550)

ประเมินผลดำเนินการ แจกส่งน้ำ C95-2

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงผลชุดลอกคูส่งน้ำและการชุดลอกคูระบายน้ำ เกษตรกรมีความพึงพอใจดี แต่มีติดขัดตรงท่อส่งน้ำถ้าปล่อยน้ำมาก ต้นคลองจะได้ ปลายจะได้ก็น้อย หลังชุดลอกแล้วบางท่อก็ได้น้ำ บางท่อก็ต้องอัดน้ำเข้าต่อไปอีก ส่วนการระบายบริเวณนาผู้ใหญ่ต้อย มักจะอุดท่อทำให้น้ำล้นคันคู และขณะนี้ต้นไม้ที่ตัดไปเริ่มแตกและโต น่าจะมีการนัดกันมาตัดยา เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป การตัดยาให้ทำนาไครนามัน

(เวทีประชุมแจกส่งน้ำ C95-2 วันที่ 16 พฤษภาคม 2551)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แจกส่งน้ำ C95-3

1. เรื่องการนัดหมายพัฒนาแจก C95-3 ทำความสะอาดคูส่งน้ำ ซึ่งเกิดผลที่ตกลงกันว่า จะลงมือทำในวันที่ 14 สิงหาคม 2550 เวลา 7.30 น. โดยทุกคนในแจกเตรียมเครื่องมือ เครื่องมือ มีดหวด จอบ พลั่ว ฯลฯ ร่วมกับ ทีมชปท.ที่จะไปช่วยเหลือแรงกันด้วย

ผลงานที่ได้คือ วันนั้นชาวบ้านไปช่วยกันเกือบครบทุกคน จนเสร็จเรียบร้อย

2. เรื่องการซ่อมแซมถนน ประธานแจกส่งน้ำ C95-3 ได้ชวนสมาชิกแจกส่งน้ำ C95-3 ไปซ่อมแซมถนน ในวันที่ 8 สิงหาคม 2550 ในช่วงเช้า โดยมีแกนนำนายอำนาจ(ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่ม C95-3 คนใหม่) และอีกหลายคนในทีมชปท.ไปชวนให้มาร่วมกันปรับปรุงถนนคันคูที่เป็นหลุมเป็นบ่อ

ผลงานที่ได้คือ สมาชิกชาวบ้านแจก 3 นัดไปเอาแรงซ่อมแซมถนนกันตั้งแต่ 6 โมงเช้า มีสมาชิกแจกมาร่วมเอาแรงกันประมาณ 30 กว่าคน ซึ่งมีการช่วยเหลือกันมากขึ้น ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ใช้รถไถนา(รถอีแต่น)ลำเลียงขนอิฐชนหินอยู่ 6 เทียว งานก็เสร็จ

3. เรื่องการชุดลอกคูทิ้ง ได้เกิดแนวทางว่า มีเจ้าของที่นาได้แก่ พี่บุญธรรม, พี่จำลอง และพี่ชะลอ ทั้ง 3 คนจะช่วยกันออกค่าจ้างรถแบ็คโฮคนละ 1/2 ชั่วโมงมาทำงานชุดลอกคู นอกจากจะช่วยกันออกค่าจ้างแล้ว พี่จำลอง กับ พี่ชะลอ และมีพี่กีวี เพิ่มมาอีกคนรวม 3 คนได้ยอมเสียสละที่ดินเพื่อชุดคูทิ้ง จะยังติดอยู่ก็แต่เพียง พี่บุญลือ ที่เขายังไม่ยอม เพราะเขาต้องเสียที่นาเป็นจำนวนมาก จึงยังหามติที่ตกลงกันแน่นอนไม่ได้ ต้องรอเวลาก่อน จึงมีการพูดคุยกันว่าจะนัดมาคุยใหม่อีกครั้ง

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-3 วันที่ 11 สิงหาคม 2550 เวลา 09.00 - 12.00 น.)

ประเมินผลดำเนินการ แจกส่งน้ำ C95-3

จากการเปิดเวทีสอบถามถึง การพัฒนาแจกส่งน้ำและการขุดลอกคูระบายน้ำ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจมาก เวลานั้นน้ำก็ได้ไปถึงพื้นที่นา ไม่มีปัญหาอะไร ยินดีที่จะสนับสนุน และให้ความร่วมมือภายในแจกส่งน้ำอย่างเต็มที่ พร้อมจะร่วมพัฒนาจะทำอะไรต่อไป และเมื่อไร (จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-3 วันที่ 21 พฤษภาคม 2551)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แจกส่งน้ำ C95-4

สภาพรวม C95-4 มีปัญหาเกือบตลอดสาย ไม่เป็นระบบ ทีม ชปท. คาดการณ์กันว่าหลังจากที่สมาชิกแจกส่งน้ำ C95- 2 ได้พัฒนาขุดลอกคูส่งน้ำในแจกแล้ว จะมีผลกระทบต่อสมาชิกแจกส่งน้ำ C95- 4 น้อยลงและไหลไปไม่ถึงปลายคูเหมือนเก่า เพราะในสภาพปัจจุบัน ประตูปากคูส่งน้ำ(C.H.O.)ของแจกส่งน้ำ C95- 4 อยู่ในที่ลุ่ม ทั้งรั้วและแตกไม่สามารถผลักดันน้ำไปยังปลายคูส่งน้ำได้ (น้ำไหลไปถึงนางบรรชรเท่านั้น) จึงหันมาใช้น้ำจากประตูปากคูส่งน้ำแจกส่งน้ำ C95- 2 ด้วยการเปิดน้ำลงคูแยกของแจก 2 แล้วฝังท่อลอดตรงที่นางทองอยู่ เข้าคูทิ้งน้ำ(ที่ใช้ร่วมกันระหว่างแจกส่งน้ำ C95- 2 กับ C95- 4) และใช้คูทิ้งน้ำนั้นเป็นคูส่งแทน ชาวบ้านแก้ปัญหาของตนเองแบบเฉพาะหน้ามาตลอด 20 กว่าปี ด้วยการเจาะท่อลอดร้อยเข้า-ออกระหว่างคูส่งน้ำและคูทิ้งอีกหลายแห่ง ซึ่งจากแผนที่แจกส่งน้ำ C95-4 มีการรับน้ำ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 รับน้ำจาก C95-4 คือ สำราญ แรม รวม อำนวย เปี้ยก บรรชร แก้ว

ส่วนที่ 2 ใช้น้ำจาก C95-2 คือ ทองอยู่ **กลุ่มได้น้ำเพราะลักน้ำ** คือ มิ่ง เรณู เวียง (ฉลาด หยด สุดใจ ฝังท่อกันเอง เพราะเมื่อก่อนไม่ได้น้ำ) (แฉ้วฝังท่อจากคลองทิ้งไปคลองส่งส่วนน้ำที่เหลือจะไหลไปจนถึงนาบันเทิง) วินัย(แต) สำเริง บันเทิง สมัย ยง อเนก เจริญ

กลุ่มที่ไม่ได้น้ำ คือ จันทรธรอน สำรวย จรัญ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น เวทีพูดคุยกับสมาชิกแจกส่งน้ำ C95- 4 เพื่อหาแนวคิดร่วมกันอย่างไร ที่จะหาทางออกได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรม

มติที่ประชุม มีดังนี้

- ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแล 6 คน (ได้แก่ นายบรรเทิง / นายจันทรธรอน / นายวินัย(แต) / นางสุดใจ / นายสำเริง อุเถื่อน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางฉลาด)
- ขุดลอกคูคนใช้น้ำเป็นคนออกค่าใช้จ่าย

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ C95-4 ,วันที่ 6 พฤศจิกายน 2550)

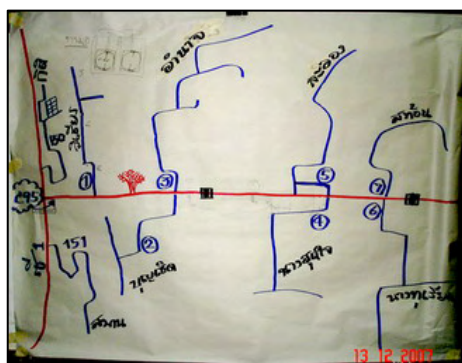
ผลการดำเนินงาน คือ ชาวบ้านผู้ใช้น้ำคลอง C95-4 ยังคงต้องการสร้างประตูปากคูส่งน้ำ (C.H.O.) ใหม่อย่างแน่นนอน ซึ่งตำแหน่งที่จะสร้างนั้นได้พิจารณาไว้ 3 แห่ง คือ

1. บริเวณกอไผ่
2. บริเวณคูกับแจกส่งน้ำ C95- 2 เหนืออาคารCheck
3. บริเวณใต้อาคารCheck ซึ่งตำแหน่งที่อยู่ใต้อาคารCheck

จะต้องพิจารณาประเด็นถึงสิ่งที่เสนอมานั้นมีผลกระทบต่อแจกส่งน้ำ C95- 1 C95- 2 และ C95- 3 แจกส่งน้ำอื่นๆ หรือไม่ โดยให้ทุกคนพร้อมกันไปดูตำแหน่งที่เหมาะสมทั้ง 3 แห่ง และเก็บข้อมูลระดับน้ำในคลอง ระดับน้ำในบ่อหลา และระดับพื้นนาของแจก 4 โดยชาวบ้านจะนำสายยางวัดระดับน้ำไปเก็บข้อมูล ส่วนทางชลประทานพื้นที่จะนำกล้องสำรวจและไม้สตีฟ เพื่อวัดระดับน้ำเปรียบเทียบกัน เมื่อได้มาร่วมปรึกษาหารือกันถึงตำแหน่งที่จะสร้างประตูปากคูส่งน้ำ

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ C95-4 วันที่ 17 ธันวาคม 2550 เวลา 08.30 น.)

ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ทางกลุ่มเกษตรกรแจกส่งน้ำ C95-4 ได้ทำการขุดลอกคูส่งน้ำให้ไปถึงนายนายบรรเทิง ปรากฏว่าน้ำสามารถไหลไปถึงปลายคูส่งน้ำได้ โดยแก้ไขปัญหาการใช้น้ำเข้าภายในแจกใช้ท่อพีวีซีที่เคยฝังไว้มานานแล้ว และสร้างประตูปิด-เปิดน้ำบริเวณท้ายอาคารอัดน้ำ กม.1+160 แทน ค่าใช้จ่ายในการขุดลอก ค่าปูน และวางประตูแจกเกษตรกรช่วยกันออก ค่าใช้จ่ายเก็บเงินหารคิดเป็นไร่ ทางฝ่ายส่งน้ำที่ 2 (วังสำโรง) สนับสนุนวัสดุหิน ททราย ทำให้เกษตรกรภายในแจกส่งน้ำ C95-4 มีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก

การสำรวจพื้นที่ แจกส่งน้ำ ซี 95-4 ที่จะสร้าง ประตูแจกแห่งใหม่ เพื่อนำข้อมูลไปพิจารณาในเวทีประชุม

ประเมินผลดำเนินการ แจกส่งน้ำ C95-4

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการขุดลอกคูส่งน้ำและการสร้างประตูปิด-เปิดน้ำบริเวณท้ายอาคารอัดน้ำ กม.1+160 พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมาก หลังขุดลอกแล้วปลายได้น้ำดี น้ำไหลได้ดีขึ้นเยอะ ตอนนี้ยังไม่มีปัญหา สภาพการใช้น้ำปัจจุบันมีการแบ่งน้ำกันใช้ ไม่มีการแย่งน้ำกันใช้
(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-4 วันที่ 28 พฤษภาคม 2551)

ทีมชลประทานท้องถิ่นกล่าวชื่นชมกับแจกส่งน้ำ C95-4 ว่า พวกเรา ชปท.เพียงแต่กระตุ้นสมาชิกภายในแจกและชี้แนะแนวทางบางส่วนเท่านั้น ซึ่งข้อดีของแจกนี้คือ
“ เกิดปัญหาแล้ว ชาวบ้านตกลงร่วมกันแก้ไขปัญหาตัวเอง ”

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แจกส่งน้ำ C95-5

1. เรื่องการนัดหมายพัฒนาแจก C95-5 ทางหมู่บ้านหวดคูส่งน้ำ ในวันที่ 15 สิงหาคม 2550 จากการนัดด้วยวิธีบอกต่อตามบ้าน

ผลงานที่ได้คือ สมาชิกร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีไปเกือบครบทุกคน

2. เรื่องการซ่อมแซมถนน ได้นัดหมายในวันที่ 8 สิงหาคม 2550 ในตอนบ่าย สมาชิกแจกส่งน้ำ C95-5 ได้ช่วยกันซ่อมแซมถนนจนแล้วเสร็จ

3. เรื่องซ่อมแซมคันคู ปัญหาคันคูพังบ่อย คือช่วงที่คูส่งน้ำติดกับคูทิ้ง บริเวณปลายคูโค้งนายอินทร์ โดยมีแกนนำคือ นายละออง, นายเจลิยว, นายอินทร์ และนายสนั่น นำสมาชิกในแจกเอาแรงกันซ่อมแซมคันคู ส่วนวัสดุได้รับสนับสนุนทางชลประทาน (ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการฯทำบัว)

4. ชี้แจงยอดเงินการพัฒนาขุดลอกคูส่งน้ำแจกส่งน้ำ ซี 95-5 เกษตรกรได้ร่วมมือร่วมใจกันออกค่าใช้จ่าย โดยมี นายเจลิยว กันสุข ตำแหน่งเหรัญญิก ผู้ชี้แจงยอดเงินคงเหลือของแจกส่งน้ำ ซี 95-5 ดังนี้

เก็บเงินค่าขุดคูส่งน้ำ เนื้อที่ 265 ไร่ ๆ ละ 117 บาท เป็นเงิน	31,005	บาท
นายปรีชา กันสุข ช่วยออกเงิน 400 บาท รวมเป็นเงิน	31,405	บาท
ค่าใช้จ่ายดังนี้ 1. ค่ารถแบ็คโค 5 ชม. ๆ ละ 1,200 บาท เป็นเงิน	6,000	บาท
2. ค่าแรงงานดาตปูน 258 เมตร เป็นเงิน	20,640	บาท
3. ค่าปูน – ทราย เป็นเงิน	300	บาท
เป็นเงินทั้งสิ้น	<u>26,940</u>	บาท

คงเหลือเงิน 4,465 บาท + ค่าบำรุงคู (10 บ. x 265 ไร่ = 2,650 บาท)

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น

7,115

บาท

มติที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ จำนวนเงินที่เหลือ 7,115 บาท ให้เหรียญก๊เก็บไว้

5. การเลือกประธานแฉกคนใหม่ของแฉกส่งน้ำ ซี 95-5 ต้องการผู้นำกลุ่มที่มีความตั้งใจและเสียสละในการทำงานและเป็นผู้ประสานงานระหว่างชลประทานและสมาชิกในแฉก

1. นายละออง หมีนรงค์ ทำหน้าที่ เป็นประธานแฉกส่งน้ำ ซี 95-5
2. นายกฤษฎา จันทรเฒ่า ทำหน้าที่ เป็นรองประธานแฉกส่งน้ำ ซี 95-5
3. นางยุพิน จันทรเฒ่า ทำหน้าที่ เป็นรองประธานแฉกส่งน้ำ ซี 95-5
4. นายเฉลียว กันสุข ทำหน้าที่ เป็นเหรียญก๊

(เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ 95-5 วันที่ 24 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

ประเมินผลดำเนินการ แฉกส่งน้ำ C95-5

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการขุดลอกคูส่งน้ำ และคาดปูน 258 เมตร พบว่าเกษตรกรมีความพอใจและสามารถรับน้ำได้ดีขึ้น ในการทำงานของประธานแฉกส่งน้ำคนใหม่ (นายละออง หมีนรงค์) มีความตั้งใจและจริงจัง ได้ขอมติจากผู้เข้าร่วมประชุมแฉกส่งน้ำ C95-5 ในการตั้งกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นใช้ภายในแฉก สมาชิกทุกคนต่างเห็นด้วยกับกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะยึดถือปฏิบัติร่วมกันและยินยอมเสียค่าปรับตามมติกติกากลุ่มผู้ใช้น้ำ แฉกส่งน้ำ C95-5

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แฉกส่งน้ำ C95-6

เกษตรกรสามารถตกลงแก้ไขปัญหภายในแฉกส่งน้ำได้ด้วยตนเอง

การควบคุมระดับน้ำภายในแฉกส่งน้ำ C95-6 คือ ข้อตกลงภายในแฉกส่งน้ำ C95-6 คือ ถ้าเกษตรกรคนใดเข้าน้ำพอแล้ว ในครั้งต่อไปถ้าจะใส่กุญแจขอให้ออกประธานแฉกก่อน ส่วนเรื่องของการควบคุมระดับน้ำ มติในที่ประชุมให้ นายแรม สละทอง เป็นผู้ควบคุมระดับน้ำ

ประเมินผลดำเนินการ แฉกส่งน้ำ C95-6

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการขุดลอกคลองส่งน้ำ C95 พบว่าเกษตรกรมีความพอใจและสามารถรับน้ำได้ดีขึ้น แต่น้ำภายในแฉกส่งน้ำ C95 ยังไม่ได้น้ำใช้ เพราะนาสูง(พีช่อ) แต่คิดว่าจะดำเนินการขุดลอกคูส่งน้ำอีกเพราะยังไม่สุดสาย เหลืออีก 3 ราย ช่วงทำยคู คือ นานาย สวัสดิ์ นายโรจน์ และนายเงิน **วิธีการแก้ไข** ในเรื่องของค่าใช้จ่าย เพราะเมื่อขุดลอกครั้งที่แล้ว

ทั้ง 3 รายได้ได้ช่วยออกเงิน (ถ้าทั้ง 3 คนตกลงที่จะทำมันก็คุ้มกับน้ำมันที่จะต้องจ่าย เพราะตอนนี้ราคาน้ำมันแพงมาก) ในการประสานงาน ลุงเอี่ยม จะช่วยประสาน ส่วนถ้าตกลงกันได้แล้วว่า จะขุดลอกและเริ่มเมื่อไร หรือติดต่อทางพี่ทุเรียนประธานแฉกจะเป็นคนประสานกับลุงเอี่ยมอีกครั้ง

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ 95-6 วันที่ 28 พฤษภาคม 2551)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แฉกส่งน้ำ C 95-7

จากรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของพื้นที่ C 95-7 สมาชิกในแฉกส่งน้ำได้ช่วยกันเสนอหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ได้ผลสรุป ดังนี้

ปัญหา	แนวทางแก้ไข	แก้ไขโดย
แฉกส่งน้ำ ซี 95-7		
- คูส่งน้ำตื้นกว่านา	- ให้กลับท้องคูส่งน้ำตลอดสาย	- ชป. / อบต. / จัดรูป / อบจ. เกษตรกร
- พื้นที่ไม่ได้รับน้ำ (การแบ่งนาใหม่ไม่มีคูส่ง และพื้นที่อยู่ปลายคูส่งน้ำ)	- ให้ขุดลอกคูส่งน้ำใหม่ตลอดสาย	- ชป. / อบต. / จัดรูป / อบจ. เกษตรกร
- คันคูน้ำ	- เสริมคันคูให้สูง	- ชป. / เกษตรกร
- คูส่งน้ำร่วน	- ดาดคอนกรีตคูส่งน้ำตลอดสาย	- ชป. / เกษตรกรเป็นแรงงาน
- มีท่อผิดปกติขณะทำให้น้ำรั่วออก	- ให้นางบรรชรปิดท่อรอดคูส่งน้ำลงคูทิ้งน้ำ	- นางบรรชรผู้ออกค่าใช้จ่ายคนเดียว
- ท่อรอดถนนมีขนาดเล็ก	- เปลี่ยนท่อให้มีขนาดใหญ่ขึ้น	- ชป. / อบต. / จัดรูป / อบจ. / เกษตรกร
- คูส่งน้ำถูกกลบ	- ถ้านายปรีชาได้รับน้ำจะขุดอยู่ในสภาพเดิม	- นายปรีชา
- คุระบายน้ำถูกกลบช่วงนางสาวทถึงนางนงดอกกรัง	- นางสาวทและนางดอกกรังไม่ได้รับความเดือดร้อนแต่ถ้ามีการอุดท่อทั้ง 2 คนจะต้องขุดคูให้อยู่สภาพเดิม	- นางดอกกรังและนางสาวทออกค่าใช้จ่าย

วางแผนงานและเตรียมดำเนินการ

วิธีการทำงาน

1. ถมยกกันคู และคาดบางส่วน (ยกกระดืบตลอดสายแต่คาดบางส่วน) พื้นที่ประมาณ 600 เมตร ตั้งแต่ถนนางดอกกรัง ถึง นานางสวาท (น้ำรั่ว) นานายหวาน ถึงนานางสวาท (น้ำซึม)
2. คาดบางส่วน นานางสวาท ถึงนานายณรงค์
3. คาดทั้งหมด (ประมาณ 2 กม.)
4. เปลี่ยนท่อ (3 จุด)ท่อขนาด เส้นผ่านศูนย์กลาง $\varnothing$ 0.60 เมตร ยาว 1 เมตร ใช้ประมาณ 6 – 8 ท่อน
5. แฉ่นอัดน้ำ บริเวณนานางสวาท และนานายเฉลียว
6. ท่อน้ำเข้านา เจ้าของนาฝั่ง ใช้ท่อขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง $\varnothing$ 0.20 เมตร

ผู้ดำเนินการ

สมาชิกชาว C95-7 ทุกคน (อบต., ชลประทาน บางช่วง)

สำหรับกติกากการเปิดน้ำใช้ ของ C95-7 มีดังนี้

วิธีการส่งน้ำ C95-7 รับน้ำ 7 วัน หยุด 14 วัน

1. การปล่อยน้ำให้เริ่มจากนาต้นก่อน โดยมีพื้นที่ทำนาทั้งหมด 125 ไร่ จะปล่อยน้ำจำนวน 2 วันครึ่ง
2. นากลางเป็นลำดับรอง โดยมีพื้นที่ทำนาทั้งหมด 117 ไร่ จะปล่อยน้ำจำนวน 2 วันครึ่ง
3. นาปลายเป็นลำดับสุดท้าย โดยมีพื้นที่ทำนาทั้งหมด 48 ไร่ จะปล่อยน้ำจำนวน 2 วัน

* กติกากการปล่อยน้ำเป็นมติเอกฉันท์ในที่ประชุม

(เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 95-7 วันที่ 6 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

เรื่องการนัดหมายพัฒนาแจก C95-7 ถางหญ้าหวดคูส่งน้ำ ในวันที่ 25 มิถุนายน 2550 จากการนัดหมายเตรียมงานประชาสัมพันธ์ “ชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่ แก่ไขเรื่องน้ำ” วันที่ 26 มิถุนายน 2550 ให้ระดับผู้บริหารของกรมชลประทานและชุมชนได้รับทราบ

ผลงานที่ได้คือ สมาชิกร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีช่วยเหลือกันทุกคน

การร่วมกันถางหญ้าและขุดลอกคูส่งน้ำ แฉกส่งน้ำ ซี 95-7

หมายเหตุ แฉกส่งน้ำ C 95-7 ทีมชลประทานท้องถิ่นให้เป็นแกนนำร้องในการแก้ไขปัญหาแต่กับพบว่า มีปัญหาเรื่องโครงสร้างที่ไม่เอื้ออำนวย สมาชิกในแฉกพร้อมและมีความฝันในการจัดระบบเวอร์น้ำที่ชัดเจน แต่เนื่องจากจะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการสูงเกินกำลังที่จะทำได้ จะต้องหางบประมาณจากภายนอกมาสนับสนุน

ประเมินผลดำเนินการ แฉกส่งน้ำ C95-7

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการส่งน้ำของคลองส่งน้ำ C95 เกษตรกรมีความพอใจ และได้รับน้ำเข้าแฉกส่งน้ำ C95-7 ดีขึ้น แต่คงยังพบปัญหาภายในแฉกดังนี้ คือ

- ช่วงท้ายยังไม่ได้รับน้ำ ได้รับน้ำช่วงต้นถึงแค่นางเรียงเท่านั้น
- บริเวณหน้าประตู C95- 7 ดินทรุดข้างอาคาร CHO (ดำเนินการแก้ไขเบื้องต้น โดยเจ้าหน้าที่ชลประทานสำรวจดูเพื่อแก้ไข)
- คันคูส่งน้ำต่ำและร่วน (บริเวณช่วงนายนายทองสุข ฉลาด และดอกวัง) ถ้าอัดน้ำไปด้านท้ายน้ำจะท่วม (แนวทางแก้ไข อยากให้ตัดปูน) การดำเนินงานคงต้องรอบประมาณปีหน้า

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ C95-7 วันที่ 2 มิถุนายน 2551)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แฉกส่งน้ำ C1-150

1. เรื่องการนัดหมายพัฒนาแฉก C1-150 ขุดลอกดินในคูส่งน้ำที่ตาดคอนกรีตตลอดสาย ตั้งแต่ช่วงนายนายเกลลา – นายนายชา ด้วยแรงงานคน นัดหมายวันที่ 2 สิงหาคม 2550 คนที่ไม่มาต้องเสียค่าปรับตามกติกาให้สมาชิก 200 บาท หรือจ้างคนอื่นมาทำแทนตนเอง กรณีคนที่ไม่ได้รับน้ำไม่มากก็ไม่ต้องปรับ

ผลงานที่ได้คือ สมาชิกในแฉกไปช่วยเหลือกันเกือบครบทุกคน

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ C1-150 วันที่ 27 กรกฎาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น.)

2. การขุดลอกคูระบายน้ำ (คูทิ้งน้ำ)

ได้มีการขุดลอกคูทิ้งน้ำร่วมกันระหว่าง C95-1 กับ C1-150 และช่วยกันตัดต้นไม้ในคูทิ้ง โดยสมาชิกที่ได้ประโยชน์จากการขุดลอกคูทิ้งให้ช่วยกันออกค่าใช้จ่ายทั้ง C95-1 และ C1-150 โดยได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกแฉกส่งน้ำ C95-1 และ C1-150 มาร่วมประชุมปรึกษาหารือแล้วแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้ดำเนินการขุดลอกสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(ตามรายละเอียด แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แฉกส่งน้ำ C95-1 ข้อ 5 การขุดลอกคูทิ้งน้ำ)

การร่วมกันถางหญ้าและขุดลอกคูทิ้งน้ำ แฉกส่งน้ำ ซี 95-1 และ ซี 1-150

ประเมินผลดำเนินการ แจกส่งน้ำ C1-150

จากการเปิดเวทีสอบถามถึง การพัฒนาแจกส่งน้ำและการขุดลอกคูระบายน้ำ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจดี ยังไม่มีปัญหาอะไรที่เดือดร้อนที่เกิดจากการพัฒนาแจกส่งน้ำและการขุดลอกคูระบายน้ำ

สิ่งเพิ่มเติม อยากขุดลอกคูส่งน้ำ(แยกนายนายชวน ถึงนาลุงน้อย) แต่จะขอขุดลอกกันเองโดยจ้างรถแบ็คโฮ และการแก้ไขปัญหาเรื่องท่อปิด โดยให้รถแบ็คโฮมาทำขยับท่อให้มันตรงแล้วค่อยไปขุดลอก ค่าใช้จ่ายในการขุดลอกจะเก็บโดยคิดเป็นจำนวนไร่จากผู้ที่ใช้ โดยมีระยะทางในการขุดลอกประมาณ 500 เมตร (สุภาพ แบัว ลุงน้อย จะประสานกับกลุ่ม) สำหรับต้นไม้ที่มีอยู่บนคันคูส่งน้ำหรือกีดขวางงานขุดลอก ให้ตัดนาไครน์มาขึ้น ส่วนการวางดิน จะวางเสริมคันถนนให้กว้าง เพราะถนนแคบ

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 1-150 วันที่ 4 มิถุนายน 2551)

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แจกส่งน้ำ C1-151

พบว่าพื้นที่ติดคลองสายใหญ่คือ C1-151 เรื่องปัญหาการใช้น้ำมีน้อยที่สุดกว่าแจกส่งน้ำอื่นๆแต่ปรากฏว่ายังพบสภาพปัญหาอื่นๆอีก เช่น นาช่วงต้นคู้ส่วนใหญ่ถูกแปรสภาพเป็นที่อยู่อาศัยและการปลูกพืชสวนเป็นจำนวนมากและมีการกลบคูส่งเป็นทางเดินเข้าบ้านซึ่งจะต้องหาแนวทางแก้ไขต่อไป

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 1-151 วันที่ 27 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.00 – 16.30 น.)

1. เรื่องการขุดลอกคูทิ้งน้ำ(สายทุ่งตะโก)

การขุดลอกคูทิ้งน้ำ (สายทุ่งตะโก) ตลอดทั้งสาย เพื่อระบายน้ำที่เหลือจากคูส่งน้ำ C95-2 กับ C1-151 การขุดลอกแบ่งทำเป็นช่วง มีอยู่ 3 ระยะ

ช่วงที่ 1 : เริ่มตั้งแต่ท้ายคู DR7 ถึง นาผู้ใหญ่เอี่ยม (C95-2)

ช่วงที่ 2 : ตั้งแต่นาผู้ใหญ่เอี่ยม (C95-2) ถึง นานายไฉน (C1-151)

ช่วงที่ 3 : ตั้งแต่นานายไฉน (C1-151) ถึง นานายกว้าง (C1-151)

โดยสมาชิกที่ได้ประโยชน์จากการขุดลอกคูทิ้งน้ำให้ช่วยกันออกค่าใช้จ่ายกันเอง แม้ว่าจะไม่สะดวกในการดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยทันที เนื่องจากแต่ละช่วงพื้นที่นาเกษตรกรที่จะขุดลอกอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่พร้อมกัน ยังคงได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกแจกส่งน้ำทั้งสอง มาร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้ดำเนินการขุดลอกสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (ตามรายละเอียด

แนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แฉกส่งน้ำ C95-2 ข้อ 2 การขุดลอก คูทิ้งน้ำ)

2. การเลือกประธานแฉกคนใหม่ของแฉกส่งน้ำ C1-151 ต้องการผู้นำกลุ่มที่มีความตั้งใจและเสียสละในการทำงานและเป็นผู้ประสานงานระหว่างชลประทานและสมาชิกในแฉก

1. ผู้ใหญ่เอี่ยม อ่วมประเสริฐ ทำหน้าที่ เป็นประธานแฉกส่งน้ำ C1-151
2. นายประสิทธิ์ กันสุข ทำหน้าที่ เป็นรองประธานแฉกส่งน้ำ C1-151

3. นายสำเริง อุเอื่อน ทำหน้าที่ เป็นรองประธานแฉกส่งน้ำ C1-151

4. นายบุญธรรม อ่วมประเสริฐ ทำหน้าที่ เป็นรองประธานแฉกส่งน้ำ C1-151

(จาก เวทีประชุมแฉกส่งน้ำ 1-150 วันที่ 4 มิถุนายน 2551)

ประเมินผลดำเนินการ แฉกส่งน้ำ C1-151

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการพัฒนาแฉกส่งน้ำและการขุดลอกคูระบายน้ำ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจดี ยังไม่มีปัญหาอะไรที่เดือดร้อนที่เกิดจากการขุดลอกคูระบายน้ำ

สิ่งเพิ่มเติม จะดำเนินการขุดลอกตั้งแต่นานายกรี เพราะไม่เคยได้รับน้ำเลย น้ำไปไม่เคยถึงเลย ดินที่ขุดลอกให้น้ำมาถมถนนที่ต่ำ ส่วนถนนอยากให้ทำ ถ้าต้องทำตั้งแต่ต้น – ปลายคู เพราะถนนต่ำ นานายสำเริงและนางเลี่ยมต่ำมาก โดยค่าใช้จ่ายเก็บจากสมาชิกทุกคน คิดเก็บเป็นไร่นาทางต้นคูส่งน้ำ เก็บไร่ละ 30 บาท นาทางท้ายคูส่งน้ำ เก็บไร่ละ 200 บาท วันที่จะขุดลอกคลองตกลงกันว่าจะทำในวันที่ 20 มิถุนายน 2551 ส่วนต้นไม้ที่มีอยู่ ให้ตัดนาไครน์มานั้น

- ❖ ถนนขยายโค้ง กรณีโค้งแคบ และเสริมท่อนบริเวณที่ขยายถนนด้วย
- ❖ ท่อดูดท่อนบริเวณสามแยก นานายจำรัส นานายสมควร นานายเขาว์ นาคูประจักษ์

กรรมการในการดำเนินงาน

หารถแบ็คโฮ นางบรรชร

เก็บเงิน นายสมาน ณ จอม / นายบุญธรรม อ่วมประเสริฐ /

ผู้ใหญ่ไพโรจน์ พิศอ่อน / นายสำเริง อุเอื่อน / นายกรี ไพบำรุง

กล้องสำรวจ ทีม ชปท. และเจ้าหน้าที่ชลประทาน (กล้องจากโครงการฯทำบัว)

(จาก เวทีประชุมแจกส่งน้ำ 1-150 วันที่ 4 มิถุนายน 2551 และวันที่ 11 มิถุนายน 2551)

ผลการดำเนินงานทั้งสายคลองส่งน้ำ C95

1. **เรื่องการพัฒนาคลองส่งน้ำ C95 กำจัดหญ้าบนคันคลอง** ได้มีการนัดเกษตรกรจิตอาสาหาหญ้าในคลอง C95 โดยทางชลประทานมีอาสาหาหญ้าให้ ส่วนชาวบ้านจะมาลงแรงช่วยกัน ซึ่งได้ตกลงกันว่า การนัดทั้งสายคลองที่จะมาช่วยกันทำทั้งคลอง C95 ในวันที่ 26 สิงหาคม 2550 ใช้วิธีหอบกระจายข่าวบอกชาวบ้านทุกๆ แยก และหัวหน้าแยกส่วนใหญ่ก็เป็นสมาชิกในทีมชลท.ให้ไปบอกต่อกัน

ผลการดำเนินงาน คือ วันอาทิตย์ที่ 26 สิงหาคม 2550 ชวนกันพ่นยาฆ่าหญ้าตลอดคลอง C95 ด้วยวิธีการที่ตกลงกันว่าทางชลประทาน เป็นผู้จัดหาหญ้ามาให้ และชาวบ้านเป็นผู้ออกแรง มีชาวบ้านจำนวนประมาณกว่า 50 คนไปช่วยเอาแรงกันในการพัฒนา

2. การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง ได้สนับสนุนรถเกรดเตอร์มาเกรดผิวคันคลองส่งน้ำ C95 ระยะทาง 3 กิโลเมตร แยกไปตามแยกต่าง ๆ อีก 4 กม. แล้วลงลูกรังซ่อมแซมอีก 10 รด และบูรณะปรับปรุงผิวจราจรลงลูกรัง หมู่ที่ 6 สายคลองส่งน้ำซี 95 (ซี 95-1, 95-2, 95-3, 95-4, 95-5, 95-6, 95-7) กว้าง 3.00 เมตร ยาวประมาณ 5,500 เมตร ทำให้บรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรได้เป็นอย่างมาก

“...องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านใหม่ที่มีทีมวิจัยทีม ชปท.เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรที่ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง มีผลงานที่จับต้องได้ เหตุนี้จึงเป็นที่จับตาของ อบต. ที่อยากจะสนับสนุนชุมชนที่ไม่ได้งอมืองอเท้ารอที่จะให้แต่ทางราชการมาช่วยเหลืออย่างเดียวแต่ชุมชนของคนบ้านใหม่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เราพยายามที่จะช่วยเหลือตัวเองมาตลอด แม้แต่ทรัพยากรของทางราชการที่เอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนของเรา พวกเราก็ช่วยพัฒนาและบำรุงรักษาให้ได้ใช้ผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชนอย่างมั่นใจและยั่งยืน เพื่อใช้ผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชน อบต.มองเห็นความสำคัญคือ มองเห็นการพัฒนา มองเห็นที่ปรึกษาและทีมพี่เลี้ยงผู้ประสานงานที่ต่อเนื่องมั่นคง...นี่คือการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านใหม่ที่มี สกว. เข้ามาปลูกให้ชุมชนบ้านใหม่ตื่นขึ้นเพื่อต่อสู้กับการลงทุนที่สูงให้กลับลดต่ำได้เป็นบางส่วนเพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม”

(จากรายงานของ ลุงสำเริง หมื่นยงค์ ทีมชลประทานท้องถิ่น , 13 ธันวาคม 2550)

3. การสนับสนุนจากกรมชลประทาน

การขุดลอกคลองส่งน้ำ C95 ตลอดทั้งสาย ยาวประมาณ 2,600 เมตร ให้น้ำไหลสะดวก เพื่อนำไปสู่แนวทางการบริหารจัดการน้ำในแอ่งต่าง ๆ ให้เป็นระบบ ทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่มีวิธีดำเนินการดังนี้

ทีม ชปท.ประชุมหารือร่วมกัน โดยในที่ประชุมมีมติตรงกันว่า “... เราควรวัดใจเกษตรกร ดูก่อนว่าจะให้ความร่วมมือกับทีมชปท.บ้านใหม่มากน้อยขนาดไหน โดยพวกเราจะลงใช้แรงงานของชาวบ้านฟรี ๆ แบบไม่มีค่าจ้าง (สมัยก่อนเรียกว่า เอาแรง) โดยเรายังไม่บอกว่าเรามึงบจากชลประทานให้มา คณะกรรมการแบ่งงานกันทำ ฝ่ายหนึ่งเชิญทางฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 (วังสำโรง) ร่วมกับกรรมการและชปท. มาช่วยกันวางแผน ความกว้าง ความลึกของปากคลอง และกันคลอง อีกฝ่ายหนึ่งเดินบอกชาวบ้านให้ออกมาช่วยกันขุดลอกคลองใช้วิธีการเดินบอกทุกหลังคาเรือนและใช้เสียงตามสายประกาศ ซึ่งสร้างความหนักใจให้กับทีมชปท.และกรรมการคลองที่ 95 อย่างมาก กลัวไม่มีคนมาช่วยกันขุดเพราะเราไม่มีค่าแรงให้ เราคาดหวังไว้เกษตรกรมาช่วย 40 คนพอใจระดับหนึ่งแล้ว...”

ผลงานปรากฏว่า วันนัดวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2551 ประมาณ 7 โมงเช้า มีเกษตรกรแบกจอบถือพลั่ว ออกมาช่วยกันขุดลอกถึง 90 กว่าคน ทำให้ถึงบรรยากาศเก่า ๆ ชาวบ้านเอาแรงกันเกี่ยวข้าวเอาแรงกันนวดข้าว ซึ่งมันสูญหายไปนานแล้ว บรรยากาศเข้านั้นทุกคนทำงานกันอย่างขยันขันแข็ง(ทีม ชปท. เห็นแล้วรู้สึกเป็นปลื้ม) ตกตอนเที่ยงก็กินข้าวร่วมกัน โดยพวกเราให้บรรดาแม่บ้านหุงข้าว ทำขนมออกไปเลี้ยงในมือเที่ยง วันนั้นพอเลิกงานขุดลอกซึ่งก็ได้ผลงานไปพอสมควร ก่อนกลับนายสำเริง หมีนรงค์ ก็ขอประชุมกับเกษตรกรต่อถึงเรื่องงานขุดลอกคลองที่ยังไม่ตลอดสายว่าเราจะทำอย่างไรต่อกันดี ในที่ประชุมมีผู้เสนอว่า “... งานส่วนที่เหลือให้กรรมการหาจ้างคนในหมู่บ้านที่ว่างงานมารับจ้างขุดลอกต่อ เพื่อคนที่ว่างงานในหมู่บ้านจะได้มีเงินใช้ คณะกรรมการรับทราบข้อเสนอและจะประกาศหาผู้รับจ้างขุดลอกคลองที่ 95 ต่อไป ส่วนเงินที่เหลือจะเก็บเอาไว้ใช้ในคลอง 95 เท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ตามแอ่งต่าง ๆ ได้ เนื่องจากหากมีบางแอ่งใช้ แอ่งอื่นๆ ก็ต้องใช้ได้เช่นกัน...”

รายละเอียดงบประมาณการขุดลอกคลอง ที่ 95 เป็นงบประมาณจากกรมชลประทานที่ได้จัดสรรให้เกษตรกรมาบริหารจัดการงบประมาณกันเอง โดยมีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มบริหารผู้นำคลองที่ 95 ประกอบด้วย

1. นายสำเริง หมีนรงค์	ทำหน้าที่ เป็นประธานกลุ่มบริหารฯ
2. นายเอ็ม อยู่รอด	ทำหน้าที่ เป็นรองประธานกลุ่มบริหารฯ
3. นายกิติ ยงยี	ทำหน้าที่ เป็นเหรัญญิก

ผลการดำเนินงาน การขุดลอกคลองส่งน้ำ C95 ตลอดทั้งสาย ยาวประมาณ 2,600 เมตร

สรุปค่าใช้จ่ายการขุดลอกคลองส่งน้ำ ซี 95 มีดังนี้

ยอดเงินงบประมาณจากกรมชลประทาน	98,800	บาท
ถอนมาใช้	58,500	บาท
**คงเหลือเงินในสมุดบัญชี	<u>40,300</u>	บาท
**คงเหลือเงินสด	<u>6,704</u>	บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น

(รายละเอียดของค่าใช้จ่าย)

- ค่ารถแบ็คโฮ	48,000	บาท
- ค่าอาหารแสดมปี	100	บาท
- ค่าธรรมเนียม	200	บาท
- ค่ารถ (4 ครั้ง)	300	บาท
- ค่าใช้และกุญแจ	216	บาท
- ค่ายาฆ่าหญ้า ครั้งที่ 1	2,100	บาท
- ค่ายาฆ่าหญ้า ครั้งที่ 2	880	บาท
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด	<u>51,796</u>	บาท

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2550 ชาวบ้านหมู่ที่ 6 ที่เป็นเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำ คลองซี 95
ลงแรงช่วยกันขุดลอกดินตะกอนออกจากคลอง

ประเมินผลดำเนินการขุดลอกคลองส่งน้ำ ซี 95

จากการเปิดเวทีสอบถามถึงการพัฒนาและการขุดลอกคลองส่งน้ำซี 95 พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจดีมาก จากเดิมคลองส่งน้ำซี 95 มีหญ้าขึ้นสูง ทำให้คลองตื้นเขินได้ง่าย หน้า คลองแคบ ทำให้น้ำไหลไปท้ายคลองไปได้ช้า น้ำจะอั้นอยู่ช่วงต้นคลอง แต่หลังจากการขุดลอก คลองส่งน้ำซี 95 แล้ว หน้าคลองกว้างได้ตามแบบมาตรฐาน คลองดูสะอาดทำให้น้ำไหล สะดวกไปถึงท้ายคลองได้เร็วขึ้น ได้รับน้ำอย่างเพียงพอที่จะเข้าสู่แต่ละแจกส่งน้ำได้ดีขึ้น อันจะ นำไปสู่แนวทางบริหารจัดการน้ำในแจกต่าง ๆ ให้เป็นระบบได้ เกษตรกรสามารถได้รับน้ำหรือไม่ ยั่งขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำที่เกิดขึ้นภายในแจกส่งน้ำแต่ละแจก ว่าจะมีแนวทางและการ ดำเนินการอย่างไร ที่จะทำให้ระบบการส่งน้ำในแต่ละพื้นที่ได้ทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน โดยการ บริหารจัดการคลองส่งน้ำซี 95 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มบริหารผู้ใช้น้ำคลองซี 95 ขึ้น ซึ่ง เป็นเกษตรกร ตัวแทนผู้ใช้น้ำที่มีความเสียสละในการทำงานและพัฒนาดูแลคลองให้กับชุมชน และเป็นผู้ประสานงานกับทางชลประทานในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำซี 95 และยังสร้างการ มีส่วนร่วมให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำชลประทานได้อีกด้วย

การประเมินผลการทำงานของทีมชลประทานท้องถิ่น (ชปท.บ้านใหม่)

จากแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจของกลุ่มชลประทานท้องถิ่น ทีมชลประทาน ท้องถิ่นต้องการที่จะประเมินผลการตอบรับจากชาวบ้านที่ต่อทีม ชปท.บ้านใหม่ ที่ผ่านมาเกือบ ตลอด 2 ปี ในการทำงานให้กับชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัยความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมและชุมชน กระตุ้นให้กลุ่มผู้ใช้น้ำในแต่ละแจกส่งน้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ C95 ทั้งระบบมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับใด โดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ประเมินผลการ ทำงานของทีม ชปท. โดยการสร้างเกณฑ์มาตรฐานขึ้นง่ายๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์หา ค่าเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ (Percentage) ดังนี้

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าหมู่บ้านของท่านมีทีมนักวิจัยท้องถิ่น (ชปท.) อยู่ใน หมู่บ้านของท่าน
 - รู้ คิดเป็น 56.45 % พอรู้บ้าง คิดเป็น 38.71 % ไม่รู้เลย คิดเป็น 4.84 %
2. ท่านรู้หรือไม่ว่า ชปท. บ้านใหม่มีหน้าที่ทำอะไร
 - รู้ คิดเป็น 45.76 % พอรู้บ้าง คิดเป็น 50.85 % ไม่รู้เลย คิดเป็น 3.39 %
3. ระยะ 1 ปีที่ผ่านมา ชปท. บ้านใหม่เคยนัดประชุมแก้ไขปัญหาในแจกของท่านหรือไม่
 - เคยบ่อยครั้ง คิดเป็น 65.00 % เคยบ้าง คิดเป็น 31.67 % ไม่เคยเลย คิดเป็น 3.33 %

4. ท่านคิดว่าถ้าในแฉกของท่านมีปัญหาท่านต้องการให้ ชปท. ไปช่วยแก้ไข ปัญหาและสาเหตุร่วมกับท่านหรือไม่

- ต้องการให้ ชปท. มาช่วย คิดเป็น 77.19 %
- ต้องการบางครั้ง คิดเป็น 19.30 %
- ไม่ต้องการให้ ชปท. มาช่วยเลย คิดเป็น 3.51 %

5. เมื่อมีการนัดประชุมท่านเคยเข้าร่วมประชุมหรือไม่

- เคยประชุมทุกครั้ง คิดเป็น 53.33 %
- เคยเป็นบางครั้ง คิดเป็น 41.67 %
- ไม่เคยเข้าร่วมประชุมเลย คิดเป็น 5 %

6. ท่านอยากให้มียุติม ชปท. ต่อไปหรือไม่

- อยากให้มี ต่อไป คิดเป็น 72.22 %
- มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ คิดเป็น 22.03 %
- ไม่อยากให้มี คิดเป็น 5.08 %

จากการสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามในการประเมินผลการทำงานของทีมชลประทาน ท้องถิ่น (ชปท.บ้านใหม่) ที่ผ่านมาก่อตลอด 2 ปี ในการทำงานให้กับชุมชน พบว่าความรู้สึกของ ชาวบ้านที่มีต่อทีม ชปท.บ้านใหม่ อยู่ในเกณฑ์ดี และยังต้องการที่จะให้ทีมชลประทานบ้านใหม่ เข้ามาร่วมประสานเป็นแกนนำในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆภายในแฉก ซึ่งพบได้จาก ข้อคิดเห็นในการทำเวทีประชุมประเมินผลการทำงานของแต่ละแฉกส่งน้ำ ได้ดังนี้

- ชาวบ้านรู้จักแล้วว่าเราเป็น ชปท. พอเจอก็จะถามเลยว่า “ว่าไง ชปท. น้ำจะมาเมื่อไร?” โดยเมื่อก่อนชาวบ้านจะถามกับชลประทาน
- ชาวบ้านมองว่าเราเป็นคนกระจายข่าวเรื่องน้ำ
- ชาวบ้านหลายคนเห็นถึงผลงานของ ชปท. มีความเข้มแข็ง เนื่องจากมีผลงานที่ ปรากฏทำให้ผู้ใช้น้ำในหลายๆคน สามารถแก้ปัญหาได้
- ดี ช่วยแนะนำ มีคำถามก็มาถามกับ ชปท. ดูแลเอาใจใส่พวกเราดี
- อยากให้มีชปท. บ้านใหม่ต่อไปอีก เพราะเวลาเดือดร้อนจะได้มาปรึกษาหารือกันได้

นายเชาว์ มากอ้ม ทีมชลประทานท้องถิ่น เล่าว่า “...ตอนนี้ชาวบ้านเขาเห็นเรา เขา ไม่ได้เรียกชื่อเราแล้ว แต่เขากลับเรียกเป็นชปท. แล้วก็ถามว่า เมื่อไหร่จะมา.. หรือปิดน้ำเมื่อไหร่.. และถ้ามีปัญหาเรื่องน้ำเกิดขึ้น เขาก็จะมาถามเราทันที ตอนนี้เขาเห็นชปท. เป็นเสมือนเจ้าหน้าที่ ชลประทานไปแล้ว...”

4.3 แนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำในการทำนา

1. ระบบการผลิตในการทำนา

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่มชลประทานท้องถิ่นได้แบ่งกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้มาจากทุกแหล่งน้ำ และได้ทำการจัดข้อมูลแสดงออกมาในรูปแบบของช่องตาราง แบ่งได้ 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ช่วงเวลาของความต้องการใช้น้ำ (ตั้งแต่เดือนไหนถึงเดือนไหน) ทำโดยการวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ต้องการใช้น้ำในแต่ละเดือน (จำนวนรายในรอบปี)

กลุ่มที่ 2 ช่วงเวลาของระยะการทำนา (ปลูกข้าว เดือนไหนถึงเดือนไหน) ทำโดยวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ทำนาในแต่ละเดือน (เฉลี่ยระหว่างปี 2549-2550)

กลุ่มที่ 3 พันธุ์ข้าวที่ใช้มีอะไรบ้าง ทำโดยการวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ใช้พันธุ์ข้าวทำนาในแต่ละแหล่งน้ำ ทั้ง 9 แยก

กลุ่มที่ 4 ใช้น้ำจากแหล่งน้ำใดมากที่สุด ทำโดยวิเคราะห์พื้นที่ทำนาในแต่ละแหล่งน้ำ ทั้ง 9 แยก ใช้น้ำจากแหล่งน้ำใด

กลุ่ม 1 ความต้องการใช้น้ำเดือนไหน - เดือนไหน

เดือนที่	มค	กพ	มีค	เมษ	พค	พฤษ	กค	กย	ตค	พย	ธค	รวม	เฉลี่ย
C95-1	14	14	13	13	14	13	10	4	3	7	11	22	4
-2	14	14	15	14	14	13	11	11	7	6	7	9	24
-3	14	14	15	15	12	13	11	9	6	5	7	29	8
-4	16	14	16	16	15	14	14	10	7	7	7	21	-
-5	17	16	16	15	16	16	14	13	9	8	13	23	-
-6	19	17	17	17	15	12	10	11	8	7	12	16	27
C1-150	23	25	26	27	21	22	21	17	16	12	16	16	40
-151	11	11	11	11	11	12	16	16	14	13	12	8	22
รวม	138	139	140	140	138	113	99	77	61	77	92	228	35
เฉลี่ย	59.4	59.9	60.3	60.3	58.9	48.7	44.6	33.1	25.7	33.1	39.6	-	-
รวม	232	232	232	232	232	232	232	232	232	232	232	232	232

4 10 2007

กลุ่ม 2 ไร่ที่แสดงจำนวนการทำนาในรอบปี (เฉลี่ยระหว่างปี 2549-50)

ปี	มค	กพ	มีค	เมษ	พค	พฤษ	กค	กย	ตค	พย	ธค
C95-1	11	13.5	12	15.5	14	13	11	9.5	7.5	7.5	9
C95-2	9.5	12.5	14.5	15	12	14	12.5	11.5	8	5.5	6
C95-3	14.5	16.5	18.5	16	14.5	17.5	16.5	15	13.5	9.5	8.5
C95-4	15	16	17.5	17	18	17	16	12.5	13	10	9
C95-5	10.5	10	13	12	13.5	15	12.5	13	11	7	8
C95-6	17.5	19.5	19	19	18.5	14.5	11.5	7.5	7.5	6.5	11
C95-7	14.5	12	11	12.5	9	8	6.5	4	3.5	2.5	4
C1-150	23.5	24.5	23.5	22.5	23	21.5	24.5	20.5	16	11.5	10
-151	6.5	8.5	9	9	11.5	13.5	12	14	14	9.5	10
รวม	122.5	133	138	130.5	129	134	123	107.5	93	67.5	75.5

18 2007

กลุ่ม 3 พันธุ์ข้าว

พันธุ์ข้าว	95-1	95-2	95-3	95-4	95-5	95-6	95-7	1-150	1-151
พันธุ์ข้าว	13.5	14.5	20.5	18.5	14.5	19.5	13.5	22.5	14.5
รวม	59.09	58.35	82.5	85.7	60.8	82.5	72.30	59.89	30.00
พันธุ์ข้าว	9.5	10.5	9.5	8.5	9.5	10.5	5.5	16.5	6.5
รวม	40.90	41.66	31.03	14.28	39.15	39.03	17.70	42.10	30.00

สรุป -> พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกมากที่สุดคือ พันธุ์ข้าว (สายพันธุ์ 95-3)

กลุ่ม 4 ไร่ที่ปลูกข้าวแหล่งน้ำ

ไร่ที่ปลูก	พื้นที่ปลูก	พื้นที่ปลูก	พื้นที่ปลูก	พื้นที่ปลูก	พื้นที่ปลูก	พื้นที่ปลูก
C95-1	237 ไร่	304 ไร่	49 ไร่	14 ไร่	-	รวม 304 ไร่
-2	173 ไร่	212 ไร่	32 ไร่	720 ไร่	-	รวม 237 ไร่
-3	311 ไร่	342 ไร่	83 ไร่	60 ไร่	-	รวม 311 ไร่
-4	201 ไร่	240 ไร่	-	-	-	รวม 201 ไร่
-5	143 ไร่	288 ไร่	77 ไร่	60 ไร่	36 ไร่	รวม 143 ไร่
-6	165 ไร่	244 ไร่	37 ไร่	98 ไร่	30 ไร่	รวม 165 ไร่
-7	157 ไร่	298 ไร่	37 ไร่	121 ไร่	46 ไร่	รวม 157 ไร่
C1-150	220 ไร่	347 ไร่	29 ไร่	-	12 ไร่	รวม 220 ไร่
-151	134 ไร่	147 ไร่	-	-	-	รวม 134 ไร่
รวม	1843 ไร่	2412 ไร่	310 ไร่	370 ไร่	124 ไร่	รวม 1843 ไร่

18 2007

ผลสรุป จากแบบสอบถามกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่ทางนักวิจัยชลประทานท้องถิ่นจัดทำขึ้น

ตารางวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ต้องการใช้น้ำในแต่ละเดือน (จำนวนรายในรอบปี)

แฉก ส่งน้ำ	ความต้องการใช้น้ำ (เดือน)											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
C95-1	14	14	13	13	14	13	10	4	4	3	7	11
C95-2	14	14	15	14	14	13	11	11	7	6	7	9
C95-3	14	14	15	15	12	13	11	9	6	5	5	7
C95-4	16	17	16	18	18	17	14	12	10	7	7	7
C95-5	17	16	16	15	16	16	14	13	9	8	8	13
C95-6	19	17	17	17	15	12	10	11	8	7	12	14
C95-7	10	11	11	10	11	7	6	6	3	1	3	7
C1-150	23	25	26	27	21	22	21	17	16	12	16	16
C1-151	11	11	11	11	11	12	16	16	14	13	12	8
จำนวนราย	138	139	140	140	132	125	113	99	77	62	77	92
คิดเป็น %	59.4	69.9	60.3	60.3	56.8	53.8	48.7	42.6	33.1	26.7	33.1	39.6

ตารางวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ทำนาในแต่ละเดือน (เฉลี่ยระหว่างปี 2549-2550)

แฉกส่ง น้ำ	เดือน (เฉลี่ย พ.ศ. 2549 – 2550)											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
C95-1	11	13.5	12	13.5	14	13	11	7.5	7.5	7.5	9	10
C95-2	9.5	12.5	14.5	15	12	14	12.5	5.5	8	5.5	6	7
C95-3	14.5	16.5	18.5	16	14.5	17.5	16.5	9.5	13.5	9.5	8.5	8.5
C95-4	15	16	17.5	17	18	17	16	10	13	10	9	8
C95-5	10.5	10	13	12	13.5	15	12.5	7	11	7	8	10
C95-6	17.5	19.5	19	15	13.5	14.5	11.5	6.5	7.5	6.5	11	15.5
C95-7	14.5	12	11	10.5	9	8	6.5	2.5	3.5	2.5	4	9
C1-150	23.5	14.5	23.5	22.5	23	21.5	24.5	11.5	15	11.5	10	13.5
C1-151	6.5	8.5	9	9	11.5	13.5	12	9.5	14	9.5	10	11.5
รวม	122.5	133	138	130.5	129	13.4	123	69.5	93	69.5	75.5	93

ตารางวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ใช้พันธุ์ข้าวทำนาในแต่ละแฉกส่งน้ำ ทั้ง 9 แฉก

พันธุ์ข้าว		แฉกส่งน้ำ								
		C95 -1	C95 -2	C95 -3	C95 -4	C95 -5	C95 -6	C95 -7	C1-150	C1-151
พวงทอง (อายุข้าว 90 วัน)	ราย	13	14	20	18	14	17	13	22	14
	คิดเป็น%	59.09	58.33	68.96	85.71	60.86	62.96	72.30	57.89	70.00
สุพรรณ (อายุข้าว 120 วัน)	ราย	9	10	9	3	9	10	5	16	6
	คิดเป็น%	40.90	41.66	31.03	14.28	39.13	37.03	27.70	42.10	30.00

พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้มากที่สุด คือ พันธุ์พวงทอง (อายุข้าว 90 วัน)

ตารางวิเคราะห์พื้นที่ทำนาในแต่ละแฉกส่งน้ำทั้ง 9 แฉก ใช้น้ำจากแหล่งน้ำใด

แฉกส่งน้ำ	น้ำชลประทาน	บ่อบาดาล	สูบจาก คูส่งน้ำ	สูบจาก คูทิ้งน้ำ	บ่อบ่อบาด	หมายเหตุ
C95-1	299 ไร่	304 ไร่	49 ไร่	18 ไร่	-	สมาชิก 22 ราย
C95-2	173 ไร่	212 ไร่	32 ไร่	7-2-0 ไร่	-	สมาชิก 23 ราย
C95-3	311 ไร่	342 ไร่	83 ไร่	60 ไร่	-	สมาชิก 28 ราย
C95-4	201 ไร่	240 ไร่	-	-	-	สมาชิก 18 ราย
C95-5	183 ไร่	288 ไร่	77 ไร่	60 ไร่	36 ไร่	สมาชิก 22 ราย
C95-6	165 ไร่	244 ไร่	3 ไร่	98 ไร่	30 ไร่	สมาชิก 27 ราย
C95-7	157 ไร่	288 ไร่	37 ไร่	121 ไร่	46 ไร่	สมาชิก 18 ราย
C1-150	220 ไร่	347 ไร่	29 ไร่	-	12 ไร่	สมาชิก 39 ราย
C1-151	134 ไร่	147 ไร่	-	-	-	สมาชิก 21 ราย
รวม	1,843 ไร่	2,412 ไร่	310 ไร่	370-2 ไร่	124 ไร่	สมาชิก 218 ราย

จากนั้นทีมชลประทานท้องถิ่นได้สรุปบททวนงานข้อมูลวิเคราะห์ที่ทำไว้ในรูปแบบของช่องตารางเปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละแฉ่งน้ำ ได้ความสัมพันธ์ของการทำนาและความต้องการใช้น้ำ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก และแหล่งการใช้น้ำในการเกษตร ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ต้องการใช้น้ำในแต่ละเดือน (จำนวนรายในรอบปี) พบว่า ช่วงเวลาของความต้องการใช้น้ำมีมากในช่วงเดือน มกราคม ถึง กรกฎาคม เพราะเนื่องจากเป็นช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรยังต้องการน้ำในการทำนาอยู่ หลังจากช่วงนี้เป็นฤดูฝน บางพื้นที่ของแฉ่งน้ำเป็นที่ลุ่ม เช่น แฉ่งน้ำ C95-2, C95-5, C95-6 และ C95-7 มักประสบปัญหาน้ำท่วม น้ำระบายออกพื้นที่ไม่ทัน แต่เกษตรกรก็ยังเสี่ยงทำนากันอยู่

2. จากวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ทำนาในแต่ละเดือน (จำนวนรายในรอบปี) พบว่า ช่วงเวลาของระยะการทำนาของเกษตรกรในช่วงเดือน มกราคม ถึง กรกฎาคม

ในข้อ 1 และข้อ 2 ความสัมพันธ์ของการทำนาและความต้องการใช้น้ำจะมีมากในช่วงเดือน มกราคม ถึง กรกฎาคม เนื่องจากเป็นช่วงฤดูกาลที่เหมาะสมและมีระบบน้ำชลประทานที่สนับสนุนและจัดสรรน้ำให้ตามแต่ละรอบเวรในพื้นที่คลองส่งน้ำ C95

3. จากการวิเคราะห์จำนวนเกษตรกรที่ใช้พันธุ์ข้าวทำนาในแต่ละแฉ่งน้ำ ทั้ง 9 แฉ่ง พบว่าพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกมี 2 พันธุ์คือ พันธุ์สุวรรณและพันธุ์พวงทอง แต่พันธุ์พวงทองนิยมปลูกมากกว่า เพราะเป็นพันธุ์ข้าวอายุการเก็บเกี่ยวสั้น (90 วัน) ใช้น้ำน้อยกว่าพันธุ์อื่น ง่ายง่ายเป็นที่ต้องการของพ่อค้าข้าว และสามารถเก็บเกี่ยวพร้อมกับข้าวดีได้

4. จากการวิเคราะห์พื้นที่ทำนาในแต่ละแฉ่งน้ำทั้ง 9 แฉ่ง พบว่าแหล่งน้ำที่มีการใช้น้ำจากบ่อบาดาลมากที่สุดในกรณีที่ไม่มิน้ำจากแหล่งธรรมชาติและไม่ได้รับน้ำจากชลประทาน แต่โดยหลักแล้วเกษตรกรก็ยังจำเป็นต้องใช้น้ำจากระบบน้ำชลประทาน เพราะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ เนื่องจากการใช้บ่อบาดาลจะต้องตั้งเครื่องสูบน้ำใช้น้ำมันสิ้นเปลืองมาก ทำให้เกิดต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น

2. ระบบการบริหารจัดการน้ำ

ปัจจุบันที่มชลประทานท้องถิ่นยังไม่สามารถหาระบบการบริหารจัดการน้ำในคลองส่งน้ำตามแนวทางในการจัดสรรน้ำที่เป็นระบบและมีรูปแบบที่แน่นอนเด่นชัดได้ เนื่องจากการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในแต่ละแฉ่งน้ำ พื้นที่ที่มีสภาพปัญหา ลักษณะโครงสร้างของพื้นที่ และพฤติกรรมผู้ใช้น้ำที่แตกต่างกันออกไป จึงยากต่อการบริหารจัดการน้ำที่เป็นระบบแน่นอนได้ ซึ่งปัจจุบันนี้ได้ใช้วิธีการพิจารณาตามความเหมาะสม และตามมติข้อตกลงของคณะกรรมการกลุ่มบริหารผู้ใช้น้ำคลองสี 95 ที่ได้แต่งตั้งขึ้น เป็นฝ่ายบริหารจัดการน้ำและดูแลความเรียบร้อย

และยังได้กำหนดให้ นายสมชัย อ่วมประเสริฐ เจ้าหน้าที่ชลประทานเป็นผู้รับผิดชอบการถือฤกษ์และประตูปากคลองส่งน้ำสี 95 และ นายละออง หมีนรงค์ เป็นผู้รับผิดชอบการถือฤกษ์และประตูต้นน้ำกลางคลองส่งน้ำสี 95 ในการควบคุมระดับน้ำในคลองส่งน้ำสี 95

ส่วนการบริหารจัดการในภายในแฉ่ง แต่ละแฉ่งว่าจะตกลงกันอย่างไร จะใช้เวทีหารือและประชุมเกษตรกรในแต่ละแฉ่งใช้วิธีการพิจารณาตามความเหมาะสม และตามมติข้อตกลงของแฉ่งน้ำนั้นๆ บางแฉ่งน้ำ ได้แก่ แฉ่งน้ำสี 95-5 ได้มีการตั้งกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น ใช้ภายในแฉ่ง สมาชิกทุกคนต่างเห็นด้วยกับกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำ จะยึดถือปฏิบัติร่วมกันและยินยอมเสียค่าปรับตามมติกติกากลุ่มผู้ใช้น้ำ (กฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ตามแบบฟอร์มการบริหารจัดการน้ำชลประทานในโครงการชลประทานขนาดเล็ก กรมชลประทาน นำมาปรับปรุงใช้ล่าสุด ณ วันที่ 18 เมษายน 2551 : ภาคผนวกท้ายเล่ม)

4.4 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่

1. ความพึงพอใจในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ สี 95

ที่มชลประทานท้องถิ่นได้สร้างแบบการประเมินผลในเรื่องความพึงพอใจ เพื่อสอบถามการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่ขึ้น โดยการสร้างเกณฑ์มาตรฐานขึ้นง่ายๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ (Percentage) โดยใช้เกณฑ์การแปลคะแนน ตามเกณฑ์การตกลงของที่มชลประทานท้องถิ่น ดังนี้

มากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไป (ตั้งแต่ 80 -100 %) หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจดี
ระหว่างร้อยละ 60 - 80 (ระหว่าง 60 – 80 %) หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจพอใช้
น้อยกว่าร้อยละ 60 (น้อยกว่า 60 %) หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความพึงพอใจไม่ดี

แหล่งน้ำ	การมีส่วนร่วม ในการเข้า ประชุม (คิดเป็น %)	ระดับการมี ส่วนร่วม	การปฏิบัติตาม กติกากลุ่มและ ร่วมพัฒนา (คิดเป็น %)	ระดับการมี ส่วนร่วม	ความพึงพอใจ ต่อการบริหาร จัดการน้ำ(คิด เป็น %)	ระดับความ พึงพอใจ
C95-1	94.6	ดี	98.6	ดี	97.8	ดี
C95-2	56.6	ไม่ดี	79.7	พอใช้	69.5	พอใช้
C95-3	65.7	พอใช้	81.4	ดี	77.6	พอใช้
C95-4	70.3	พอใช้	81.4	ดี	64.3	พอใช้
C95-5	79.5	พอใช้	96.3	ดี	88.6	ดี
C95-6	48.2	ไม่ดี	87.7	ดี	68.6	พอใช้
C95-7	63.9	พอใช้	76.0	พอใช้	52.8	ไม่ดี
C1-150	67.6	พอใช้	94.4	ดี	74.3	พอใช้
C1-151	69.8	พอใช้	73.6	พอใช้	66.7	พอใช้
สรุปผล แบบสอบถาม	ระดับการมีส่วนร่วม ในการเข้าประชุม อยู่ในเกณฑ์ พอใช้		ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติตาม กติกากลุ่มและร่วมพัฒนา อยู่ในเกณฑ์ ดี		ระดับความพึงพอใจต่อ การบริหารจัดการน้ำ อยู่ในเกณฑ์ พอใช้	

จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามตามเกณฑ์การตกลงของทีมชลประทานท้องถิ่น ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่ใช้น้ำจากคลองส่งน้ำซี 95 และระดับความพึงพอใจในการบริหารจัดการน้ำในคลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมอยู่ในเกณฑ์ **พอใช้**

- การเข้าร่วมประชุมตามนัดหมายของเจ้าหน้าที่ชลประทาน
- การเข้าร่วมประชุมตามนัดหมายของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ
- การเข้าร่วมประชุมตกลงกติกากลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดรอบเวรรับน้ำภายในแฉก

2. ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกติกากลุ่มและร่วมพัฒนาอยู่ในเกณฑ์ **ดี**

- การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกติกากลุ่มและร่วมพัฒนา และการได้รับน้ำตามรอบเวรที่ได้ตกลงกติกากลุ่มผู้ใช้น้ำภายในแฉก
- การเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาคลองส่งน้ำ คูส่งน้ำ คูระบาย ของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน
- การยินดี/ยินยอม ในกรณีที่มีการเสียค่าใช้จ่าย/ค่าปรับตามข้อตกลงกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน

- กรณีภาครัฐไม่มีงบประมาณที่จะแก้ไขปัญหาให้ เกษตรกรจะยินยอมใช้เงินของตนเองแก้ไขปัญหา

3. ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำภายในแจกส่งน้ำ และการจัดสรรน้ำของเจ้าหน้าที่ชลประทาน อยู่ในเกณฑ์ พอใช้

นายสุรินทร์ ทรัพย์สกุล หัวหน้าโครงการวิจัยฯ แนะนำถึงการใช้ข้อมูลนำเสนอจากแบบสอบถามกับทีมชลประทานท้องถิ่น(ชลท.) “... จะนำแบบสอบถามของชาวบ้านมาทำอะไร เพราะที่สำคัญนั้นต้องการให้ชาวบ้านเห็นว่า เราได้ให้ความสำคัญกับแบบสอบถามของเขา และยังเป็นการแสดงว่าทีมชลท.ได้ทำอะไรมาบ้างแล้ว ขอเพียงให้เห็นว่าข้อมูลตรงนี้มีประโยชน์ก่อน ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงการใช้น้ำว่า ถึงช่วงที่มีน้ำมาก ก็ควรที่จะใช้น้ำอย่างประหยัดกัน...”

ทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นบ้านใหม่ กำลังช่วยกันสรุปและวิเคราะห์ ข้อมูล จากแบบสอบถาม เพื่อตอบใจพียงพอใจ และความต้อการ ของชาวบ้านกลุ่มผู้ใช้น้ำ ที่มีต้องานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุปและวิเคราะห์ผล

โครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำซี 95 ทั้งระบบ ระยะที่ 1 ที่ได้นำกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้เกิดการระดมความคิดและเรียนรู้ร่วมกัน หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยวิธีการจัดการความคิดอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล ในการตั้งศักยภาพคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ของชุมชนบ้านใหม่ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาให้ชุมชนรู้จักการพึ่งตนเอง นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมชลประทาน ได้เกิดความตื่นตัวความเคลื่อนไหวและเกิดแนวคิดใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและสภาพของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำการอย่างมีส่วนร่วมในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ซี 95
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการใช้น้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ซี 95 ที่มีอยู่ทั้งหมด
3. เพื่อหาแนวทางและการดำเนินการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ซี 95
4. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างให้กลุ่มองค์กรผู้นำชุมชนบ้านใหม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95

5.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำซี 95 ทั้งระบบ ระยะที่ 1 อันจะนำไปสู่เป้าหมาย ประกอบด้วยดังนี้

1. การสร้างทีมงานวิจัย

“ ทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่ (ชปท.) ” เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนบ้านใหม่ ม.6 ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร และทีมชลประทานพื้นที่ ต้องการทำงานให้กับชุมชนทุกคนต่างเข้ามาทำงานด้วยใจไม่มีค่าตอบแทนใดๆอาศัยความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมและชุมชน อีกทั้งยังมองเห็นปัญหาในชุมชนตรงกันว่าชาวบ้านยังขาดแนวคิดของการพึ่งพาตนเอง

ชุมชนไม่เข้มแข็ง ขาดความสามัคคี อยู่แบบตัวใครตัวมัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นทีมชลประทานท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านใหม่ในเรื่องการบริหารจัดการเรื่องน้ำและเรื่องอื่นๆของชุมชน

การสร้างทีมชลประทานท้องถิ่น เริ่มแรกเกิดจากคนกลุ่มน้อยเพียงไม่กี่คนและขยายกลุ่มสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 29 คน ผู้จุดประกายความคิดงานวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นของชุมชนบ้านใหม่ คือ ลุงสำเร็จ หมั่นยงค์ หัวหน้าโครงการวิจัยทีมชลประทานท้องถิ่นจากงานเขียนสรุปรายงานทีมชลประทานท้องถิ่น กล่าวว่า

“...โครงการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นจากความคิดอยู่คนเดียวว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวบ้านได้ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งน้ำของแต่ละแฉกให้คุ้เตียนอยู่ตลอดเวลา เพื่อคอยรับน้ำชลประทานที่เปิดมาให้ใช้แต่ละรอบเวร เพื่อให้ น้ำต้นทุนเข้าแปลงนาทุกแปลงของเกษตรกรจะได้ลดต้นทุนการผลิตในการทำนาแต่ละครั้ง...”

“...ทาง สกว.มองเห็นว่าถ้ามีนักวิจัยคนเดียวกลัวว่าจะทำงานไม่ไหว จึงให้ทางหัวหน้าสุรินทร์ ทรัพย์สกุล มาปรึกษาผมให้หาบุคคลที่สนใจในทางพัฒนาอีกสองคน คนที่สนใจในการพัฒนาเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมผมจึงเลือกลุงเอ๋ม อยู่รอดกับนายกิติ ยงยี (เซีย) เข้ามาเป็นเพื่อนร่วมงาน...”

2. ศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ของชุมชนบ้านใหม่

โครงการวิจัยฯดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process : PLP) ได้ดึงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านให้ช่วยกันระดมความคิดเรียนรู้ร่วมกันและการทำงานกลุ่ม หาสาเหตุของปัญหาและทางแก้ไข โดยการใช้เครื่องมือในการทำเวที เช่น วาดแผนที่แจกส่งน้ำลงรายละเอียดพื้นที่ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ยังมีการศึกษาสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ บริบทชุมชน (สภาพของชุมชนบ้านใหม่ ความเป็นมาและสภาพทั่วไปชุมชน วิธีการดำรงชีวิต ประเพณีและการละเล่นท้องถิ่น) ความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน สภาพปัญหาการใช้น้ำในการทำนาเขตพื้นที่คลองส่งน้ำ ชี 95 แนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม การสร้างกลุ่มองค์กรผู้นำชุมชนบ้านใหม่ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนบ้านใหม่ที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ไว้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและแก้ไขปัญหาด้านอื่นๆต่อไป

3. **ข้อมูลสภาพปัญหาการใช้น้ำในการทำนาในคลองส่งน้ำที่ 95 ทั้งระบบ** จากการศึกษาโครงการวิจัยฯ ทำให้ทราบถึงปัญหา/สาเหตุการใช้น้ำในการทำนาในคลองส่งน้ำที่ 95 ทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วย แฉ่งส่งน้ำ C95-1 C95-2 C95-3 C95-4 C95-5 C95-6 C95-7 C1-150 และ C1-151 สามารถสรุปปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัญหาคุ่งน้ำ ที่พบในแต่ละแฉ่ง เช่น คุ่งน้ำรั่วซึม น้ำล้นคันคุ่งน้ำ ใช้คูการใช้คูผิดประเภท ใช้คุ่งน้ำเป็นคุ่งระบายน้ำ กันคุ่งน้ำต่ำ คุ่งน้ำถูกกลบ คันคุ่งน้ำต่ำ น้ำเข้าในแฉ่งส่งน้ำน้อย คุ่งน้ำตื้นเขินมีกิ่งไม้ ต้นไม้ขึ้นขวางทางน้ำ ท่อผี (ท่อลักเปิด-ปิดน้ำ) เป็นต้น

2) ปัญหาคุ่งน้ำ ที่พบในแต่ละแฉ่ง เช่น คุ่งน้ำถูกกลบ คุ่งน้ำตื้นเขินมีกิ่งไม้ ต้นไม้ขึ้นขวางทางน้ำ คุ่งน้ำระบายน้ำยาก

3) ปัญหาถนน คือ เป็นถนนที่ใช้กันมานาน ขาดการบำรุงรักษา ทำให้เกิดสภาพของถนนแคบ ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่มีลูกรัง ถนนรก ไม่สะดวกต่อการลำเลียงพืชผลทางการเกษตร

4) ปัญหาการทำนา พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือปัญหาข้าวดีด และปัญหารองลงมาคือเรื่อง การทำนาไม่พร้อมกัน ใช้พันธุ์ข้าวต่างกัน ต้นทุนการผลิตสูง (พันธุ์ข้าว ปุ๋ยและสารเคมี ยาฆ่าแมลง น้ำมันที่ใช้เครื่องยนต์ทางการเกษตร ค่าจ้างแรงงาน)

5) ปัญหาพฤติกรรมกรรมการใช้น้ำ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการใช้น้ำแบบตัวใครตัวมัน คนที่อยู่ต้นคุ่ง จะกักน้ำไว้ใช้ก่อน ใช้น้ำแบบที่ชาวบ้านเรียกว่า “เข้าปาก ออกกัน” ไม่มีการจัดรอบเวรรับน้ำแน่นอน ไม่มีกติกากำหนด ทำให้คนที่อยู่ปลายคุ่งไม่ได้น้ำ เกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องไปถึงการใช้น้ำจากคูผิดประเภท

จะเห็นว่าสภาพปัญหานั้น มักเป็นปัญหาที่โยงใยกัน คือเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ชาวบ้านก็จะแก้ไขปัญหาแบบต่างคนต่างทำ คิดแต่แก้ปัญหของตัวเองไปก่อน ไม่ได้มองถึงผลกระทบที่มีกับผู้อื่น เลยทำให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีกเป็นผลกระทบกันไปมาไม่สิ้นสุด ซึ่งจากการทำเวทีประชุมทำให้ชาวบ้านใหม่รับรู้และทราบปัญหาที่เกิดขึ้นว่า ไม่ใช่เพียงแค่ตัวเราคนเดียวที่เดือดร้อน แต่คนอื่นก็เป็นเช่นเดียวกันหรืออาจจะมีปัญหาที่แย่กว่าอีก ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ ลดความเห็นแก่ตัวลง ทำให้เริ่มมองคนรอบข้าง และทำเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

4. สร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดชุมชนรู้จักพึ่งตัวเอง

โครงการวิจัยฯ ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน เนื่องจากชาวบ้านยังขาดแนวคิดของการพึ่งพาตนเองและยังคงอาศัยการพึ่งพาจากภาครัฐ ฉะนั้นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดชุมชนรู้จักพึ่งตัวเอง คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการระดมความคิดและเรียนรู้ร่วมกัน หาเหตุของปัญหาและหาทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยวิธีการจัดการความคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล เช่น กระบวนการทำเวทีชาวบ้านทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมประชุม เกิดความเปลี่ยนแปลงกล้าคิด กล้าทำ ที่จะค้นหาปัญหาต่าง ๆ นำมาพูดคุยแก้ไขปัญหาร่วมกันและได้แนวทางในการบริหารจัดการน้ำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งต่างจากการประชุมที่ผ่านมาประชาชนเป็นผู้ฟังอย่างเดียว ไม่มีการโต้ตอบโต้แย้งสิ่งที่ผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น ทำตามนโยบายหรือคำสั่งจากหน่วยงานที่หยิบยื่นให้จึงทำให้หลายๆโครงการล้มเหลว ซึ่งในกระบวนการวิจัยดังกล่าวนี้ กำลังสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดของชุมชน ค้นหาและตั้งเป้าหมายปัญหาท้องถิ่น ความรู้ความสามารถ และศักยภาพของชาวบ้าน ให้ช่วยกันระดมความคิดเรียนรู้ ทำงานร่วมกัน และรู้จักพึ่งตัวเอง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไม่เพียงจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านใหม่ ในด้านการบริหารจัดการน้ำเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในด้านอื่นๆได้อีกด้วย

5. เกิดจิตสำนึกนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน

โครงการวิจัยฯ ทำให้เกษตรกรผู้ใช้น้ำชุมชนบ้านใหม่ ได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ของการพึ่งพาตนเอง และเกิดจิตสำนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำที่ 95 มากยิ่งขึ้น เพราะเกษตรกรทุกคนต่างต้องการได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกันจากการเข้าร่วมเวทีประชุม ทำให้เกษตรกรรู้ถึงปัญหาของผู้ใช้น้ำในแต่ละแฉกพร้อมกัน รู้สึกเห็นใจกันมากขึ้น ลดความเห็นแก่ตัว จนเกิดความสามัคคี อยากให้ความร่วมมือในการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่มีมานานให้หมดไป จากคนที่ไม่เคยให้ความร่วมมือมาก่อนก็หันมาให้ความร่วมมือช่วยปรึกษาหารือกันว่าต้องทำอย่างไรปัญหาที่มีอยู่จะแก้ไข จึงได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการจัดการน้ำในชุมชนตามที่ได้มีมติตกลงร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในแต่ละแฉกส่งน้ำ เช่น การจัดรอบเวรรับน้ำภายในแฉกส่งน้ำ การพัฒนาคลองและคูส่งน้ำ-คูระบายน้ำ การลงขันออกงบประมาณดำเนินการขุดลอกคูส่งน้ำ-คูระบายน้ำ การตัดต้นไม้ที่ขึ้นบนคันคูขวางการไหลน้ำ เป็นต้น

5.2 ทีมชลประทานท้องถิ่น (ชปท.) เกิดการเรียนรู้อย่างไร

1. พัฒนาศักยภาพทีมชลประทานท้องถิ่น (ชปท.)

ให้เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านใหม่ในเรื่องการบริหารจัดการเรื่องน้ำและเรื่องอื่นๆของชุมชน จากเดิมนั้นสมาชิกในทีมชลประทานท้องถิ่น พูดไม่เป็น คิดไม่เป็น ทำไม่เป็น ไม่กล้าจะแสดงออก แต่พอได้รับความรู้จากคณะอาจารย์ที่จัดการฯและของ สกว. ทีม ชปท.เริ่มมีความมั่นใจในการคิด รวมทั้งการรับฟังผู้อื่นและทำได้ดียิ่งขึ้น มีการแสดงออกมากขึ้น กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก ได้รับความคิดที่หลากหลายมากขึ้น ดังเช่นคำพูด นายเกษม รอดเรือง ทีมชปท. ที่ว่า “...แต่ก่อนคิดว่าทำไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้เชื่อว่าทีมชปท.ทำได้ รู้สึกแน่นขึ้น ไปรอดแน่นอน...”

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- สกว.ภาคเหนือ ทีมจัดการฯของกรมชลประทาน และเจ้าหน้าที่ชลประทานพื้นที่ที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการทำงานวิจัยท้องถิ่นให้เกิดขึ้น อีกทั้งยังช่วยเติมเต็มความรู้เทคนิคต่างๆและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่ (ชปท.บ้านใหม่)
- ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมชลประทานในการจัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของทีมวิจัยชลประทานท้องถิ่น ณ ชุมชนบ้านปางจำปี อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ และชุมชนบ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง
- ทีมชปท.แต่ละคนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปรับแก้ข้อผิดพลาด มีการวางแผนเวทีและแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในทีมชปท.อย่างชัดเจน ทำการบ้านทุกครั้งก่อนขึ้นเวที สามารถทำกระบวนการในเวทีให้ดีขึ้น ด้วยการลงเวทีซ้ำบ่อยครั้งขึ้น ทำให้ขึ้นเวที มั่นใจตัวเอง ไม่เกร็ง ไม่เครียด
- มีสมาชิกใหม่เข้ามาร่วมในทีมชปท.เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมอง เห็นความสำคัญของการทำงานทีมชปท. จึงเกิดการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีแนวคิดที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมีความสามัคคี และเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ทำด้วยใจ โดยไม่มีใครได้ค่าตอบแทนใด ๆ เลย เพื่อช่วยแก้ปัญหาในชุมชน ซึ่งทีมชปท. ยินดีต้อนรับเสมอ ดังเช่นคำพูด นายสุรินทร์ ทรัพย์สกุล ที่ว่า “...งานชลประทานท้องถิ่น เหมือนรถไฟหวานเย็นที่แวะทุกสถานี ใครพร้อมที่จะขึ้นรถไปด้วยกันเราก็ยินดี ใครที่เหนื่อยอยากจะพักลงก่อนเราก็ไม่ว่ากัน...

2. เรียนรู้แนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเน้นกระบวนการทำวิจัยมากกว่าผลวิจัย ซึ่งกระบวนการวิจัยก็คือวิถีชีวิตของชุมชน ในการค้นหาข้อมูล หาคำตอบของโจทย์วิจัย โดยคนในชุมชนเองมีใช้นักวิจัยคือคนนอกอีกต่อไป ทำให้การก้าวย่างของงานวิจัย คืบคืบกับวิถีชีวิต บริบทของชุมชนนั่นเอง.....

“...ไม่มีการสอนในเรื่องการทำวิจัยว่าทำอย่างไร...เราได้มีการพบปะพูดคุยกันทุกเดือน เดือนละ 3 – 4 ครั้ง ส่วนมากจะเป็นเวลาตอนเย็น หลังเลิกงาน เราได้ศึกษางานวิจัยกันอยู่นาน อาศัยดูจากเทป CD ของหมู่บ้านแพรทนามแดงที่มีปัญหาเรื่องน้ำจืด น้ำเค็ม ที่เป็นปัญหาขัดแย้งของชุมชนมาเป็นเวลานานหลายสิบปี ได้ศึกษาชุมชนบ้าน 3 ขา ที่มีปัญหานี้สินของชุมชนแล้วแก้ไขปัญหาด้วยชุมชน เราได้ศึกษางานวิจัยกันนานถึง 8 เดือนกว่าก็พอจะเริ่มเข้าใจว่างานวิจัยต้องเริ่มจากหาปัญหาและสาเหตุ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อนำแนวทางแก้ไขไปสู่อนาคต โดยหาปัญหา สาเหตุจากชุมชน แล้วแก้ไขด้วยชุมชน การวิจัยเน้นประชาคมเป็นใหญ่ ประชาชนต้องการแบบไหนเขาจะกำหนดกันเอง เสียงส่วนใหญ่ว่าไง ส่วนน้อยก็เห็นด้วยและว่าตาม แบบมีเหตุผลและถูกต้อง การที่เรานัดประชุมกันบ่อยก็ดีไปอีกอย่าง คือเราได้รู้ปัญหาและสาเหตุ...”

(จากบทความ ของ นายสุทิน อ่วมประเสริฐ ทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่)

5.3 เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์(อุปสรรคในการทำงาน)

คำถามที่ต้องค้นหาคำตอบของทีมชลประทานท้องถิ่น “...จะอย่างไรกับเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ยังให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำน้อย เช่น การไม่เข้าร่วมประชุม ไม่เห็นความสำคัญในการรับรู้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น เข้ามาร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหาดังๆที่เกิดขึ้น และนำไปสู่แนวความคิดการพึ่งพาตนเอง ให้ชุมชนเข้มแข็งและสู่ความยั่งยืน...” ดังจะเห็นจากการสรุปรายงานการประชุมเวทีของทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่

“...แน่นอน “ไม้กอดเดียวเป็นดงไม่ได้ฉันใดก็ฉันนั้น” เฉพาะทีมชล.อย่างเดียวลงไปแก้ปัญหาโดยไม่มีชาวบ้าน ความสำเร็จคงจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่ อีกอย่างหนึ่งการที่เราจะ **หล่อหลอมใจ** หลาย ๆ ร้อยดวงให้มองให้คิดเห็นไปแนวทางเดียวกัน ร้อยดวงใจให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ผู้เขียนยอมรับว่ายาก และยากมาก ๆ ที่จะทำให้เกษตรกรเข้าใจในงานวิจัย อุปสรรคระยะแรก คือ บางคนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่เข้าร่วมประชุม บางคนก็ว่าชาตินี้มันก็ไม่สำเร็จ บางคนก็ว่าประชุมอะไรกันนักกันหนาจะทำอะไรก็ไม่ทำ บางคนก็ว่าประชุมกินเบียร์เลี้ยงกันไปวันๆ หลายครั้งหลายหนที่เราได้ยินคำนี้ บางครั้งก็ท้อแท้เหมือนกันคิดอยากจะยอมแพ้ก็หลายหน แต่เมื่อมาได้ยินคำให้กำลังใจจากคุณลุงเอี่ยม อยู่รอด ที่เคยพูดว่า **พวกเราต้องอย่าถอย** พวกเราต้อง

นึกถึงคนดี ๆ ในแฉก อีกหลายสิบคนเราจะมายอมแพ้แค่คำพูดของคนไม่กี่คนเช่นนั้นหรือ พวกเรากลับมาสู้กันอีกครั้ง เราประชุมกันว่าเอาละใครจะมาหรือไม่มาไม่เป็นไร ใครไม่ให้ความร่วมมือไม่เป็นไร อยากด่าอยากว่าอยากพูดอะไรปล่อยมัน เราจะใช้สังคมบีบพวกที่ไม่ให้ความร่วมมือโดยเขาจะมาประชุมหรือไม่มาปล่อยเขาตามใจเขา แต่เมื่อมีการประชุมทุกครั้งเราจะมีหนังสือไปให้ทุกครั้ง และทีมชปท.จะไปเคาะประตูบ้านพูดคุยเรื่องที่เราทำอยู่ว่าทำไมไปทำไมเพื่อใคร บ่อยครั้งเช้าเมื่อเขาเห็นสมาชิกในแฉกส่วนใหญ่เข้าประชุมบ่อยครั้ง สักวันหนึ่งเขาต้องเข้ามาร่วมประชุมกับเราไม่วันใดก็วันหนึ่ง ถ้าเขาเข้าร่วมประชุมเมื่อไรวันนั้นแหละเป็นวันที่เราชนะ เท่าที่สังเกตรู้สึกสมาชิกที่ไม่ให้ความร่วมมือระยะหลังเขาให้ความร่วมมือและเข้าร่วมประชุมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหาอีกอย่างที่พวกเราทีมชปท.เจอกันบ่อยมาก เกือบจะทุกเวทีคือเวทีเจียบ คือระหว่างที่เราประชุมกัน เราโยนคำถามให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม พอเราถามไปแล้วเขาเจียบ ถ้าเขาเจียบแสดงว่าเราจะไม่ได้ข้อมูลจากเขาเลย เพราะฉะนั้นการทำเวทีเราต้องให้ความคุ้นเคย ให้ความเป็นกันเองให้มากที่สุด และอย่าลืมว่าเกษตรกรที่เราทำการวิจัยอยู่ เมื่อก่อนเขาแบมือขอจนเคยตัว ปัญหาเกิดก็ร้องขอจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งภาครัฐบางครั้งเข้ามาแก้ ก็แก้ได้ไม่ตรงจุด ลักษณะว่าคันอีกทีแล้วเกาอีกที หรือเดือดร้อนกันจริง ๆ ก็แก้ไข ความเดือดร้อนกันเองโดยไม่มองถึงผลกระทบว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ เราต้องมาปลูกจิตสำนึกของเกษตรกรของแต่ละแฉกให้เขามองถึงปัญหาและสาเหตุ ให้ลึกซึ้งว่าปัญหามันคืออะไร สาเหตุมันคืออะไร เมื่อเขาค้นหาปัญหาได้เขาก็ต้องรู้ถึงสาเหตุเมื่อพบสาเหตุนั้นก็หมายถึงเขาก็ต้องพบแนวทางแก้ไข ถ้าเกษตรกรเขาสามารถให้เขาค้นหาปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขได้ผู้เขียนมั่นใจว่าเขาต้องภูมิใจในสิ่งที่เขาทำได้ แก้ไขได้ สิ่งนี้แหละจะทำให้เขาดูแลบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป เมื่อวันนั้นมาถึงพวกเราทีมชปท.คงจะยืนมองเกษตรกรอยู่กันแบบเข้มแข็งอยู่กันแบบพี่แบบน้อง อยู่อย่างไม่มีการขัดแย้งเช่นแต่ก่อน ถึงวันนั้นจะอยู่อีกไกลแสนไกล พวกเขาก็จะเฝ้ารอ จนกว่าจะถึงวันนั้น..”

(จากบทความ ของ นายสุทิน อ่วมประเสริฐ ทีมชลประทานท้องถิ่นบ้านใหม่)

5.4 ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ต้องปรับปรุงจากการทำงานวิจัย

1. การวางแผนทำเวทีนั้น ไม่จำเป็นต้องรีบๆทำให้เข้าเป้าหมายที่วางไว้ ควรยืดชาวบ้านเป็นตัวตั้ง อาจมีการปรับแผนได้ตลอดเวลาตามความเหมาะสม
2. การชวนพูดชวนคุย และการตั้งคำถาม ไม่ควรที่จะพูดหรือถามกับคนเดียวในเวที ควรถามให้ทั่วถึงรอบวง เพื่อแบ่งปันเรียนรู้กันอย่างเท่าเทียม การตั้งคำถาม ควรมีการไล่เรียงคำถามที่จะชักชวนให้ชาวบ้านได้พูดคุยในประเด็นที่ถนัด เมื่อเห็นว่าประเด็นนั้นน่าสนใจ ข้อควรระวัง

จากการตั้งคำถามเจาะลึก ควรสังเกตความรู้สึกจากผู้ถูกถามว่ามีอาการไม่สบายตอบหรือไม่ และไม่ควรนำคำถามที่ทำให้จนปัญญาที่จะตอบหรือไม่สบายตอบ (ลูจเอ็ม ทิมชปท. เรียกว่า การ"แระ")

3. ในกิจกรรม เกมส์ นั้นสามารถแทรกได้ตลอดกระบวนการ ถ้าหากสังเกตเห็นบรรยากาศในเวทีเกิดความแข็งขี้ม ไม่กระฉับกระเฉง หรือที่เรียกว่า "เวทีเงียบ" วิธีแก้ด้วยการสร้างความคุ้นเคย จากเกมส์ที่จะใช้ละลายพฤติกรรม สร้างความผ่อนคลายให้กับเวที และอาจสามารถถอดบทเรียนจากเกมส์ที่เล่นได้ ด้วยการสอบถาม ความรู้สึกหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเกมส์นั้น

4. การหาหนทางที่จะให้ชาวบ้านในแจกส่งน้ำมาร่วมประชุมกันมากขึ้น เช่นการใช้หอกระจายข่าวที่ระบุให้ผู้อื่นมาแทนได้ หรือการให้ประธานแจกเดินบอกทุกคนด้วยตนเอง หรืออาจเสริมด้วยการขอเบอร์โทรศัพท์ไว้ เพื่อใช้โทรยืนยันว่าจะมาประชุมด้วย

5. ควรสร้างความคุ้นเคยให้มากอีกนิด ตอนชาวบ้านเริ่มมาประชุม ให้ ชปท. เข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน ถามปัญหาบ้าง ฟังเขาคุยบ้าง แล้วเก็บประเด็นหากเป็นปัญหาเพื่อการแก้ไขให้นำมาคุยบนเวที

6. ควรมีการวาดฝันและสร้างกำลังใจ ทบทวนการทำงานที่ทำแล้วเกิดผลดีให้เป็นตัวอย่าง ชาวบ้านจะได้ไม่ท้อ เหมือนไม่มีความหวังอะไรในการทำงานที่ผ่านมา อาจยกตัวอย่างความก้าวหน้าแต่ละแจกส่งน้ำที่ดำเนินการแล้วใช้เป็นแรงผลักดันและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาแจกส่งน้ำอื่นๆต่อไป

7. การบันทึกข้อมูลกับชาวบ้านในประเด็นปัญหาต่างๆ (การเก็บประเด็นนั้นหากลืมให้จดไว้) ไม่ควรจดต่อหน้า เพราะหากจดต่อหน้า ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลนั้น มักไม่กล้าพูด) แล้วเก็บประเด็นเหล่านั้นมาพูดคุยในเวทีหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป

8. การจบเวทีทุกครั้งต้องมีการสรุปและทบทวนประเด็นที่สำคัญจากเวที เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่ม(ผู้เข้าร่วม)อยากกลับมาประชุมอีกในครั้งหน้า ให้เห็นความสำคัญของการมาประชุมในครั้งนี้ว่าได้อะไรกลับไปบ้าง และต้องผูกประเด็นโยงไว้ให้กลุ่มได้ติดต่อ เช่น การฝากให้เติมประเด็นปัญหาว่าครบถ้วนหรือไม่ (การบ้าน) หรือช่วยกันหาแนวทางอื่นๆที่จะทำได้มีอะไรบ้าง

สรุปรวบรวมจากการถอดบทเรียนเวทีประชุม (AAR : After Action Review)

บทที่ 6

แผนการดำเนินงานระยะที่ 2

การดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น “ การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านใหม่ ในการบริหารจัดการน้ำคลองส่งน้ำ ซี 95 ทั้งระบบ ต.วัดขวาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ระยะที่ 1 “ ที่ผ่านมามีได้ค้นพบวิธี วิธี ในการดำเนินชีวิตเกษตรกรรม ในพื้นที่ที่มีการพัฒนาโครงสร้างด้านชลประทานไว้แล้ว แต่ปัญหาการทำเกษตรยังคงพบเห็นอยู่ เนื่องจากการขาดความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง การนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาปรับใช้ทำให้ ค้นพบปัญหาสาเหตุ และหาทางแก้ไข โดยใช้ภูมิปัญญา ผสมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหา ได้เป็นบางส่วนแล้ว แต่อีกหลายปัญหาใหญ่เกินที่ทางชุมชนจะจัดการด้วยตัวเองได้ และอีกหลายปัญหาต้องใช้ระยะเวลาแก้ไข เหตุเพราะได้สะสมมานานมาก จากโครงการวิจัยฯ ระยะที่ 1 พอสรุป แผนการดำเนินงานระยะที่ 2 ต่อไปแยกเป็น 3 ประเด็น หลัก ดังนี้

1.การพัฒนาโครงสร้างชลประทาน

ได้แก่ การซ่อมแซม ปรับปรุงระบบชลประทาน ที่มีการก่อสร้างและใช้งานมานาน บางจุดต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และพฤติกรรมการใช้น้ำของเกษตรกร ซึ่งจากเวทีประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 95 – 1

- ต้องการดาดคอนกรีตคูส่งน้ำตลอดสาย เพื่อป้องกันน้ำรั่วลงแปลงนาช่วงต้น
- ต้องการก่อสร้างอาคารแบ่งน้ำ ในคูส่งน้ำ แบ่งเป็น ช่วงต้นคู กลางคู ปลายคู จำนวน 2 จุด

(จากเวทีประชุมแก่งส่งน้ำ C95-1 วันที่ 6 เมษายน 2551 เวลา 17.00 น.)

1.2 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 95 – 2

- ดาดคอนกรีต จากนายนายสมพงษ์ ถึง นายนายม และนายนายอำนาจ ความยาว ประมาณ 300 เมตร
- ต้องการยุบท่อลง ตรงนาที่บุญเชิดประธานแก่งและสารวัตรมีการทำท่อ (ท่อมีอยู่เดิมแล้ว) ไว้ก่อน อยากให้เอาท่อลง หรือยุบท่อลง อยากให้มีหนังสือถึงสมาชิกถามความคิดเห็นว่าจะขอยุบท่อดีหรือไม่ ถ้าตกลงจะทำก็ทำเลย (มติที่ประชุม)

- ต้องการทุดท่อ

(จากเวทีประชุมແຈກສ່ງນ້ຳ C95-2 วันที่ 16 พฤษภาคม 2551)

1.3 ที่ແຈກສ່ງນ້ຳ ສີ 95 – 3

- ต้องการคู้ท่งน้ำ พื้นที่นางมะลิ กิติ สายหยุด ไม่มีคลองท่ง ต้องการฝั้งท่อ ตั้งแต่ นานายกว้าง โดยให้เลาะถนนทางลำเลียง โดยไม่ซุดผ่านถนน (เรื่องท่อ ประมาณ 370 เมตร ให้พี่กิติคิดรายละเอียดท่อฝั้งริมถนนแล้ว แจ้งทางชลประทาน เพื่อจะเสนอแผนปีต่อไป)

- ต้องการบาน ปิด – เปิด น้ำที่ระบายจากหนองห้างลง คลอง DR.7 – 18R.ไม่มีบานเปิด – ปิด

- ต้องการบานปิด – เปิด ที่มีปัญหาช่วงท้าย (ท่อผิดประเภท)ช่วงตั้งแต่ นานายมนัส

- แกไขนาไม่ได้ น้ำ นายเกลาไม่เคยได้รับน้ำเลย มาประชุมทุกครั้ง เวลาซุดลอกก็ช่วยออกเงิน(ถ้าทำให้ทำตั้งแต่ นานายมนัส ทวย บุญเลิศ แดง สมบัติ สดกลีน เกลา เพราะไม่ได้รับน้ำเหมือนกัน)

(จากเวทีประชุมແຈກສ່ງນ້ຳ 95-3 วันที่ 21 พฤษภาคม 2551)

1.4 ที่ແຈກສ່ງນ້ຳ ສີ 95 – 4

- ต้องการให้ซุดลอกคลองท่ง ตั้งแต่ นานายสมัย ยงค์ อเนก (ไม่ต้องลึก พอให้น้ำไหลได้ก็พอ)

(จากเวทีประชุมແຈກສ່ງນ້ຳ 95-4 วันที่ 28 พฤษภาคม 2551)

1.5 ที่ແຈກສ່ງນ້ຳ ສີ 95 – 5

- อยู่ระหว่างกำลังดำเนินการพัฒนาภายในแฉก

(จากเวทีประชุมແຈກສ່ງນ້ຳ 95-5 วันที่ 18 เมษายน 2551)

1.6 ที่ແຈກສ່ງນ້ຳ ສີ 95 – 6

- อยู่ระหว่างกำลังดำเนินการพัฒนาภายในแฉก

1.7 ที่ແຈກສ່ງນ້ຳ ສີ 95 - 7

- ต้องการให้มีการปรับปรุงก่อสร้างระบบ คูส่งน้ำ ใหม่ เนื่องจากคูส่งน้ำเดิมมีการซุดลอกทำองคู จนลึก

- ต้องการดาดคอนกรีตคูส่งน้ำ เนื่องจากคันคูส่งน้ำ ไม่แข็งแรง ทำให้น้ำรั่ว

1.8 ที่แจ่งน้ำ ซี 1 -150

- ต้องการขุดลอกคูส่งน้ำอีกหน่อย แต่จะขุดกันเองโดยจ้างรถแบ็คโฮ (ช่วงท้าย) แยกนา นายชวน ถึงนาลุงน้อย

มติที่ประชุมเห็นว่า สมาชิกจะลองขุดลอกคูส่งก่อน แต่ก็มีปัญหาเพราะว่า สมาชิกบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายเนื่องจากตนเองไม่ได้ใช้น้ำ

**** สำหรับผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือ** ประธานแจก คือฟักติจะเข้าไปคุยอีกครั้งว่า จะให้ความร่วมมือในการขุดลอกหรือไม่ ถ้ายังไม่ให้ความร่วมมือจะให้ ชปท. เข้าไปช่วยคุย

(จากเวทีประชุมแจ่งน้ำ 1-150 วันที่ 4 มิถุนายน 2551)

1.9 ที่แจ่งน้ำ ซี 1 – 151

- ต้องการขุดลอกคูส่งต่อ เพราะน้ำยังไม่รับกันไม่ทั่วถึง ช่วงนายนายบุญธรรมคลอง ตื่นเขินมาก
- ต้องการดาดคอนกรีตคูส่งน้ำ ช่วงบ้านพักชลประทาน
- ปรับลดความสูงของท่อลอด ตรงนายนายควร และนายนายเชาว์ สูงเกินไป
- หาวิธีการนำน้ำไปถึงนา เมื่อก่อนน้ำถึงนายนายไพโรจน์ แต่ตอนนี้น้ำไปน้อยมาก ได้รับน้ำไม่เพียงพอ

(จากเวทีประชุมแจ่งน้ำ 1-151 วันที่ 4 มิถุนายน 2551)

2. การบริหารจัดการน้ำ

ได้แก่ การหาวิธีการ ข้อตกลง ในการกำหนดการใช้น้ำ ของ กลุ่มผู้ใช้น้ำ อย่างเหมาะสม ทั้งในช่วงฤดูฝน และ ฤดูแล้ง ซึ่งประกอบด้วยภาวะ น้ำปกติ น้ำมาก และน้ำน้อยวิกฤต ซึ่งการบริหารจัดการที่ดี จะต้องมียุทธวิธีที่ดี และ ได้รับความร่วมมือจาก ผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มปฏิบัติตาม แผนการส่งน้ำที่วางไว้ รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำระบบคลองส่งน้ำสายใหญ่ของทางชลประทาน ด้วย จากเวทีประชุม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ที่แจ่งน้ำ ซี 95 – 1

- ต้องการการจัดรอบเวรน้ำ และการเปิดใช้น้ำให้พอดี อาจกำหนดจุดการใช้น้ำ (เนื่องจากทางท้ายคูต่ำ เกิดน้ำท่วมแปลงนา)

- ต้องการทำป้ายแจ้งความต้องการในการใช้น้ำแต่ละแปลง ตั้งไว้ที่หน้าประตู
แกก
- ต้องการให้มีการพูดคุยหรือเรื่องการใช้น้ำ
- อยากให้ทุกคนเห็นใจกันและกัน เกิดเป็นน้ำใจ และต้องมีการพูดคุยกันมาก
ยิ่งขึ้น

(จากเวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ C95-1 วันที่ 6 เมษายน 2551 เวลา 17.00 น.)

2.2 ที่แลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95 – 2

- ต้องการกติกาในการประชุมเรื่องการปรับเงิน และการใช้น้ำร่วมกัน
- ต้องการคุยเรื่องพื้นที่การเพาะปลูกนำแผนที่แลกเปลี่ยนมาด้วย
- ต้องการกติกาในการประชุม ถ้าผู้ใดไม่มาประชุม ให้ปรับผู้ที่ไม่มาประชุมด้วย
- ต้องการซื้อขายต้นทุนค่าลิขสิทธิ์ (ตัดต้นไม้) บริเวณคันคูและถนน

(จากเวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ C95-2 วันที่ 16 พฤษภาคม 2551)

2.3 ที่แลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95 - 3

- ต้องการหาวิธีส่งน้ำให้ทั่วถึง นายเกลไม่เคยได้รับน้ำเลย มาประชุมทุกครั้ง
เวลาขุดลอกก็ช่วยออกเงิน (ถ้าทำให้ทำตั้งแต่ นานายมนัส ทวย บุญเลิศ แดง
สมบัติ สด กลิ่น เกลา เพราะไม่ได้รับน้ำเหมือนกัน)

(จากเวทีประชุมแลกเปลี่ยนน้ำ 95-3 วันที่ 21 พฤษภาคม 2551)

2.4 ที่แลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95 – 4

- ต้องการหาวิธีระบายน้ำ ได้สะดวก ทันความต้องการ
- ต้องการทุกคลองที่เกิดวิกฤตให้อัดน้ำไปปลายคลองก่อน แล้วส่งน้ำตั้งแต่ท้าย
ขึ้นมา
- ต้องการเปิดเวทีหารือกับสมาชิก เพื่อหมุนเวียนน้ำในคูแต่ละแกกโดยใช้รอบเวร
ของตอน 2 เพื่อสร้างกติกาในการใช้น้ำ
- ต้องการนำกติกาไปทดลองปฏิบัติเพื่อปรับแก้ให้เหมาะสมกับความต้องการของ
พืช

2.5 ที่แลกเปลี่ยนน้ำ ซี 95 – 5

- ต้องการหาวิธีการให้พื้นที่เพาะปลูก รับน้ำ และ ระบายน้ำ ได้ ตรงตามช่วงการ
เพาะปลูก
- ต้องการทุกคลองที่เกิดวิกฤตให้อัดน้ำไปปลายคลองก่อน แล้วส่งน้ำตั้งแต่ท้าย
ขึ้นมา

- ต้องการเปิดเวทีหารือกับสมาชิก เพื่อหมุนเวียนน้ำในคูแต่ละแฉกโดยใช้รอบเวรของตอน 2 เพื่อสร้างกติกาในการใช้น้ำ
- ต้องการนำกติกาไปทดลองปฏิบัติเพื่อปรับแก้ให้เหมาะสมกับความต้องการของพืช

2.6 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 95 – 6

- ต้องการความร่วมมือในการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกที่ประหยัดต้นทุน
- ต้องการทุกคลองที่เกิดวิกฤตให้อัดน้ำไปปลายคลองก่อน แล้วส่งน้ำตั้งแต่ท้ายขึ้นมา
- ต้องการเปิดเวทีหารือกับสมาชิก เพื่อหมุนเวียนน้ำในคูแต่ละแฉกโดยใช้รอบเวรของตอน 2 เพื่อสร้างกติกาในการใช้น้ำ
- ต้องการนำกติกาไปทดลองปฏิบัติเพื่อปรับแก้ให้เหมาะสมกับความต้องการของพืช

2.7 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 95 – 7

- ต้องการทุกคลองที่เกิดวิกฤตให้อัดน้ำไปปลายคลองก่อน แล้วส่งน้ำตั้งแต่ท้ายขึ้นมา
- ต้องการเปิดเวทีหารือกับสมาชิก เพื่อหมุนเวียนน้ำในคูแต่ละแฉกโดยใช้รอบเวรของตอน 2 เพื่อสร้างกติกาในการใช้น้ำ
- ต้องการนำกติกาไปทดลองปฏิบัติเพื่อปรับแก้ให้เหมาะสมกับความต้องการของพืช

2.8 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 1 – 150

- ต้องการวิธีการส่งน้ำที่ชัดเจน แนนอน สามารถส่งน้ำ ระบายน้ำ ได้ทั่วถึงเพียงพอ

2.9 ที่แก่งส่งน้ำ ซี 1 – 151

- ต้องการวิธีการส่งน้ำที่ชัดเจน แนนอน สามารถส่งน้ำ ระบายน้ำ ได้ทั่วถึงเพียงพอ

3. การพัฒนาความรู้ให้กับ ชุมชน และ กลุ่มผู้ใช้น้ำ

จากความหวังของทีมนักวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอน พัฒนาโจทย์ ต้องการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และมองเห็นปัญหาหนี้สิน ที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตร รวมทั้งปัญหาสังคมที่เริ่มมีความแตกแยกของชุมชนจากการพัฒนาด้านวัตถุ จึงตั้งประเด็นโจทย์ไว้ 3 ประเด็น คือ ปัญหา เรื่อง น้ำ นา หนี้ และจากการทำวิจัยโครงการน ระยะที่ 1 นี้ พบว่า การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ต้องสร้าง ปัญญา ให้เกิดกับชุมชนเอง และจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้าง

ปัญญา และความเข้มแข็ง ของชุมชน ในระยะต่อไปนี้ ทางทีมวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น จึงขอเสนอแผนการพัฒนาความรู้ ดังนี้

3.1 การสร้างจิตสำนึก และความตระหนัก ให้แก่ชุมชน ในการดูแลรักษาและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่น และทรัพย์สินของส่วนรวม

3.2 การเสริมสร้างความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ ที่ยั่งยืน เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การทำเกษตรอย่างยั่งยืน เป็นต้น

3.3 การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการตนเอง

ซึ่ง จากแผนการดำเนินงานระยะที่ 2 นี้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง เช่น กรมชลประทาน อีกทั้ง หน่วยงานท้องถิ่น โดย องค์การบริหารส่วนตำบล หรือระดับจังหวัด และหนุนเสริมความรู้ จากองค์กรอิสระ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ต่อไปอย่างต่อเนื่อง จนชุมชนเองสามารถตั้งมั่น มั่นคงด้วยตัวเอง อย่างยั่งยืน สามารถต่อสู้กับภาวะวิกฤติรอบด้านได้ หากปล่อยให้ชุมชนต่อสู้ด้วยตนเองเพียงลำพังแล้ว โอกาสที่จะถูกกระแสภาวะวิกฤติของสังคมกลืนกลับไปยังดังเดิมก่อนทำงานวิจัยก็มีสูงอย่างยิ่ง และถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว การสูญเสียความมั่นใจของชุมชนจะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนไปอีก
